

Byron, George Gordon Noël
Byron
Italy 4th

PR
4357
.5
1901

LE
B9967c
A.2

LORD BYRON'S
ITALY
FORTH CANTO
OF CHILD HAROLD'S PILGRIMAGE

FORTH EDITION

VENICE

ARMENIAN MONASTERY OF S. LAZARUS

1904

381284
3.6.40

1

PR

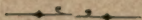
4357

.5

1901

ԻՏԱԼԻԱ

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԻ

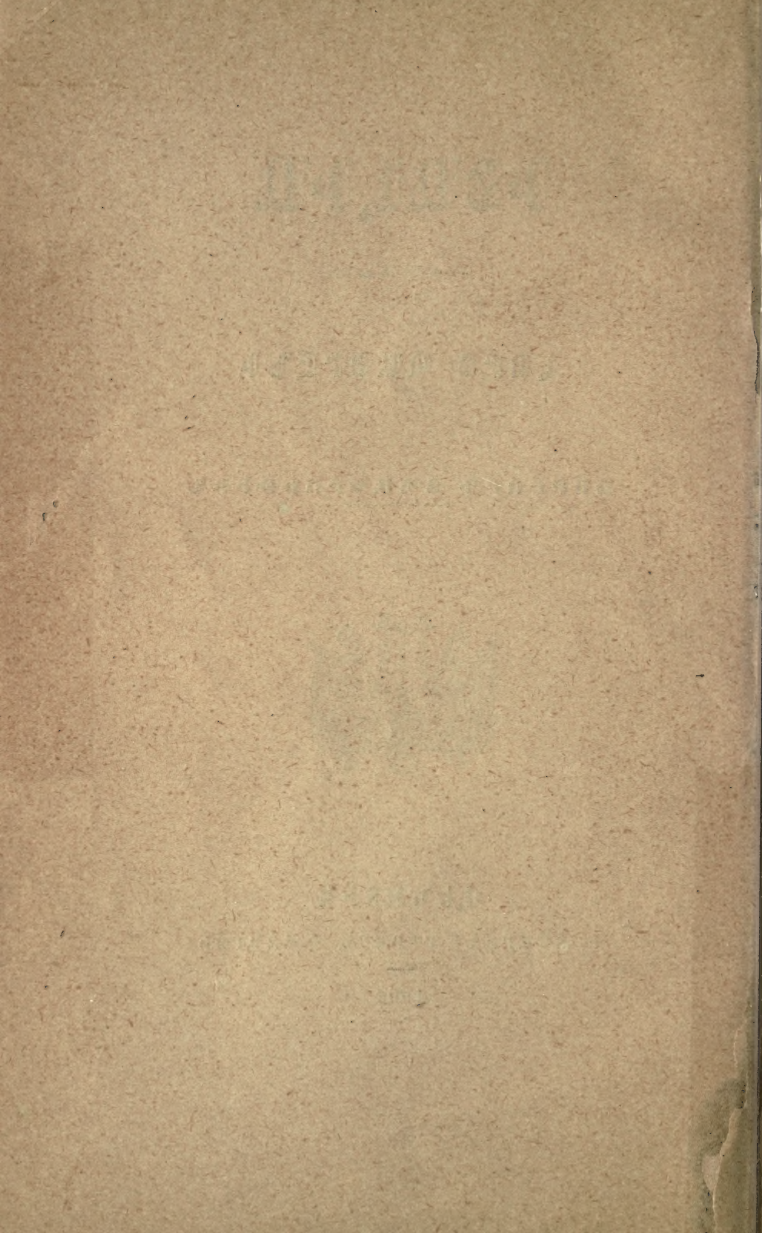
ԶՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

—
1901

ԱԶԴ

Ոչ ընդ նշանաւորս միայն քերդողաց ժԹ դարու, այլ եւ առաջին ի նոսին վկայեալ է ի յոլովից գիտնոց՝ ՊԱՅՐԸՆ անգղիացի, զորոյ ճաշակս քերդուածոց մատուցաք երբեմն մերազնեայցս ի Մաղկաքաղս ուրեք. իսկ այժմ՝ ընծայեմք զմեծմի մասն գրուածոց նորին, որ է յետին կամ Զորորդ Երգ աւուանեալ քերդուածոյ նորին ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԻԻՆ ՀԱՐՈԼԴԱՅ ԱՍՊԵՏԻ, Childe Harold's Pilgrimage, յորում զիտալիա նկարագրէ, թէ եւ ոչ զբովանդակ, վասն այնորիկ եւ ԻՏԱԼԻԱ կոչեցաք զթարգմանկեալս առ ի մէնջ զերգս զայս։ Հռչակ քերդողին եւ քերդուածոյն, նիւթ բանիցն՝ որ է անմահ-յիշատակն իտալիա, վեհաբոյն ի գեղապատիւ աշխարհս նորոց դարուց, եւ ստէպ այցելութիւնք հոմազնեայց քերդողին ի դրուատեալսն առ ի նմանէ վայրս, եւ մանաւանդ ի նախակարգեալն ի գլուխ Երգոյն՝ ի Վենետիկ, յորում եւ մեզ եհնս պանդխտեւ հոգւոյ կամօք եւ

երկրորդ ստանալ հայրենիս, ի նմին իսկ ի քաղաքի՝
յորում եւ մասն ինչ երգոցս յօրինեալ է ի բանա-
ստեղծէն, եւ գլխովին ի կղզւոյ մենաստանիս որում
յայց ելանէր սաեպ, մինչ Պանդուխտն իւր թափառէր
տակաւին յաներեւոյթ հրապարակս մտաց իւրոց.
այս ամենայն ոչ փոքր յորդոր եղեւ ի ձեռնարկութիւն
թարգմանութեանս, այլ ոչ համօրէն բաւական, եթէ
ոչ հարկ իմն ի վերայ դնէր թարգմանչիս իսկ նժդե-
հութիւն ի հայրենիս անգր. քերդողին. ուր առաւել
քան զյօժարութիւն յամեալ, զտաղաուկ օտարու-
թեանս այսպիսեաւ իմն կամեցայ սփոփել կամ տան-
ջել՝ ոչ դիւրաթափ թարգմանութեամբ: Այսպիսի իմն
հնարս հնարեալ եւ հեղինակին երբեմն՝ արկանէր
ղանձն ի փորձ եւ ի աղյժ՝ ուսանել զմերս հայերէն
դժուարագիւտ բարբառ, ի մերում իսկ դրան վա-
նաց: Բայց զի շատ հեռի է թարգմանողս որպէս ի
ճարտարութենէ հեղինակին նոյն եւ ի խորհրդոց եւ

ի գիտմանց նորին, պարտս անձին վարկանի ծանու-
ցանել ընթերցանելեաց և դատասիրաց, զի որքան եւ
սիրող եւ պատուող իցէ կամ էր ստեղծաբան եւ խո-
րիմաց հանճարոյ քերգողին, այնքան եւ ատեցող թե-
րայոյս եւ սակաւահաւատ ոգւոյ նորին, զոր եւ ուրեք
ուրեք նշանակէ՝ զեղջմամբ նորայոցն ասից կամ ծա-
նօթութեամբք եւ կամ լռութեամբ իսկ, զի ողջա-
մտացն յայտ յանդիման կան մեղմեխանքն:

Իսկ վասն ոճոյ թարգմանութեանս ոչ ունիմ
այլ ինչ ասել, բայց ի գիտողս երկաքանչիւր լեզուացն
թողուլ զգատաստան, եւ յանձն առնուլ զպարտու-
թիւն՝ եթէ ուրեք ոչ իցեմ քաջ ի վերայ հասեալ
բանից քերգողին, որ չէ պարզախօս եւ գիւրափո-
խելի՝ որպէս զայլս ի քերգողաց եւ զիւր իսկ համ-
ազգիս՝ հետեւողս նախնեացն եւ կտակարանաց ոճոյ:

ITALY

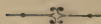
I
talia! too, Italia! looking on thee,
Full flashes on the soul the light of ages,
Since the fierce Carthaginian almost won thee,
To the last halo of the chiefs and sages
Who glorify thy consecrated pages;
Tho wert the throne and grave of empire; still,
The fount at which the panting mind assuages
Her thirst of knowledge, qualifying there her fill,
Flows from the eternal source of Rome's imperial hill.

I

I
stood in Venice, on the Bridge of Sighs;
A palace and a prison on each hand:
I saw from out the wave her structures rise
As from the stroke of the enchanter's wand:
A thousand years their cloudy wings expand
Around me, and a dying Glory smiles
O'er the far times, when many a subject land
Look'd to the winged Lion's marble piles,
Where Venice sate in state, throned on her hundred isles!

Ի Տ Ա Լ Ի Ա

Ո՛հ Իտալիի Իտալիի. ճանանչ դարուց անցելոց ¹
Ճառագայթէ ի հոգիս ուշով ի քեզն յառելոց.
Ի Պունիկեան Գոռոզէն ² որ խուն մ'եւ զքեզ նըւանէր՝
Մինչ ի յետին լուսապսակ վարչացըն քոց ու իմաստնոց,
Որք յաճախեն փառս հարուստ քոց զիւանաց սըրբանուէր-
Դու պետութեանց հանապազ եղեր եւ գահ եւ զամբան.
Նա եւ այժմիկ ծարաւեալ ոգիք առ ումպ զիտութեան
Ի վեհաշուքըն Հոռվմայ երթեալ զիմեն ի զիտակ,
Յորմէ բըղխէ յարահոս անմահարարըն վըտակ:

Ա.

Կացի երբեմն ի կամուրջն հառաչանաց ի վընէժ ³.
Պալատ աստի ամբառնայր եւ տուն բանտի՝ հանդիպոյ.
Տեսի զշինուածըս նորին ընդ նիւս արեաց բարձրուղէշ
Իբր յեղակարծ ի բարսմանց դիւթականին հարուածոյ:
Մատախլապատք լծափառին հազարք ամաց շուրջ զինեւ.
Փառք նուաղեալք ծաղր արձակեն զամանակօքըն նախկին,
Մինչդեռ գաւառք նըւանեալք ի հեռուստ ակն արկէին
Ի թեւապանծ առիւծունս ի ծագըս սեանցըն կըճեայց,
Յորժամ վընէժ ի հարիւրս իւր բազմէր գահըս կըղզեաց:

II

She looks a sea Cybele, fresh from ocean
 Rising with her tiara of proud towers,
 At airy distance, with majestic motion,
 A ruler of the waters and their powers:
 And such she was; — her daughters had their dowers
 From spoils of nations, and the exhaustless East
 Pour'd in her lap all gems in sparkling showers.
 In purple was she robed, and of her feast
 Monarchs partook, and deem'd their dignity increased.

III

In Venice Tasso's echoes are no more,
 And silent rows the songless gondolier;
 Her palaces are crumbling to the shore:
 And music meets not always now the ear:
 Those days are gone; — but Beauty still is here.
 States fall, arts fade, — but Nature doth not die,
 Nor yet forget how Venice once was dear,
 The pleasant place of all festivity,
 The revel of the earth, the masque of Italy!

IV

But unto she hath a spell beyond
 Her name in story, and her long array
 Of mighty shadows, whose dim forms despond
 Above the dogeless city's vanish'd sway;
 Ours is a trophy which will not decay
 With the Rialto; Shylock and the Moor,
 And Pierre, cannot be swept or worn away —
 The keystones of the arch! though all were o'er,
 For us repeopled were the solitary shore.

Բ

Որպէս կիւրեղ⁴ ծովային ի զով ալեաց Ովկեանու
Բարձեալ զըլուխ խոյրազգեաց քրդազարլիկ բարձրայօն,
ի հեռաստան օղածեմ վրսեմական տարազու,
Ձուրց եւ չըրոց պետութեանց արկանհլով սանձ ըզդօն.
Այսգոյն նազէր նա, եւ տայր պաշտատական դստերաց՝
Ձաւար աղգաց եւ աղանց. եւ արեւելք անըսպառ
Ճապաղէին առ ոտիւքն ազգ ազգ ալկանըս պայծառ.
Ինքն ըզգենոյր ծիրանիս ու առնէր կոշուես արքայից,
Եւ էին փառք մեծամեծք լինել նըմին հացակից:

Գ

Այլ ոչ հընչեն արգ ի Վլընէժ երգոց Տասսոյ⁵ արձադանդք,
Լըռիկ ու աներգ թիարկէ կոնտուլարն մանուկ.
Քակտին կործան յեզր ափանց իւրոց չընաղըն ապարանք,
Ոչ եւս ըստէպ գուտանաց բաղխի առ ունկըն չըշուկ.
Անցեալ գնացին այն աւուրք. գեղեցկութիւն մընայ դեռ.
Խամբին արուեստք, զըթին դահք, Բընութիւն կեայ յաւի-
Եւ ոչ է մարթ մոռանալ՝ քանի սիրուն Վլընէժն այն՝ [տեան.
Էր խրախարան համախումբ տմենազան տօնահեշտ,
Ըզբօսարան աշխարհի ու իտալիոյ միմք զաւեշտ:

Դ

Այլ է մեր անյ յիշատակ քան ըզդիպաց պատմական
Եւ քան զերկայն ըզդասակն ուրուականաց քաջածին,
Որք թաղծաղէմք ի սըգի ալընկորեալք տըխուրք կան
Ընդ ապաշուքըն քնքշանս զըքսակորոյս քաղաքին:
Արձան յաղթից անվըթար քան Որիալիոյ՝⁶ է մեր անդ
Շայլոգ, Մուլրիկ եւ Պետրիկ⁷, սոք՝ անաղարտ անկորուտ
Յամենածախ մընայցեն ժամանակէ մեզ պահուտ.
Անկիւնակալք կամարաց, թէ եւ անկցի բնաւ տապաւստ՝
Սոբօք՝ ափունքս ամայիք՝ մեզ մարդաբնակ իցեն աստ:

V

The beings of the mind are not of clay;
 Essentially immortal, they create
 And multiply in us a brighter ray,
 And more beloved existence: that which Fate
 Prohibits to dull life, in this our state
 Of mortal bondage, by these spirits supplied,
 First exiles, then replaces what we hate;
 Watering the heart whose early flowers have died,
 And with a fresher growth replenishing the void.

VI

Such is the refuge of our youth and age,
 The first from Hope, the last from Vacancy;
 And this worn feeling peoples many a page,
 And, may be, that which grows beneath mine eye:
 Yet there are things whose strong reality
 Outshines our fairv-land; in shape and hues
 More beautiful than our fantastic sky,
 And the strange constellations which the Muse
 O'er her wild universe is skilful to diffuse:

VII

I saw or dream'd of such, — but let them go, —
 They came like truth, and disappear'd like dreams
 And whatsoe'er they were — are now but so:
 I could replace them if I would; still teems
 My mind with many a form which aptly seems
 Such as I sought for, and at moments found:
 Let these too go: — for waking Reason deems
 Such over-weening phantasies unsound,
 And other voices speak, and other sights surround.

Ե

Քանզի հաստուածք մըտաւորք ոչ ի կաւոյ զանգանին,
Անմահականք ի բընուսոտ՝ սահղծուն ու աճիլ տան ի մեզ
Ըզլուսափայլ ճառագայթս հւ էութիւնս սիրային.
Ու այն զոր ժըխտէ բախտ կենացս ի ցաւագին՝ ասպարէզ՝
Մեռելութեանն օրինօք կաշկանդելով անհամարոյր,
()Ժանդակեալ զօրութեամբ ազնւականս այս ոգեաց
Մերժէ ի Ժէնջ նախ, ու ապա լինու զտեղի տտելեաց.
Արբուցանէ զսիրտ խամբեալ ծորմամբ ծաղկանցն առաջնոց
Եւ նորաբոյս զալարեաւ պըճնագարդէ զունայն ծոց:

Զ

Այս մանկութեան մերոյ, այս հւ ծերութեանս ապաւեն՝
Մինչ առաջինն ի յուսոյ, միւսն յընկերաց լըբանի.
Այս սըրտահար ըզգացումն՝ ելից ծածկեաց բիւր քարտէն,
Նոյն հւ զսա՛րգեօք՝ որ ընդ իմ իսկ աշօքս արւ լընանի:
Այլ են ինչ իրք լուսաւորք ըստուգագոյն էութեամբ
Յաղթկուք երկրիս ցընորից, ի ձեւ ու ի դոյն բարեքիկ՝
Քան ըզմտածին մերս երկինք յոյժ առաւել գեղեցիկք,
Եւ քսն զանյաջ աստղակոյտքըն՝ զոր ճարտարըն Մուսայ
Պասաւորէ յամայի տիեզերաց պողոտայ.

Ե

Տեսի աշօք կամ յանուրջս... այլ, զի՞ կայ իմ հւ նոցա.
Երեւեցան իբր ըստոյդ, անհետացան իբր երազ.
Էին որ զինչ հւ էին, արդ այսպիսիք են ահա.
Եւ կարեմ այլս ընդ նոսին փոխանակել հանապազ.
Զի պատկերօք լի է զլուխ իմ տակաւին այնպիսեօք՝
Յորըս հարեալ մերթ ըղձիւք հւ մերթ ըզբռամբ իսկ ածի...
Այլ մոռասցուք հւ զսոսա. քանզի առ Բանն որ զարթչի՝
Անդէպ անճա՛հ երեւին մըտացընորքն անդամունք.
Այլ ձայնք իօսին այժմ հւ այլք յածին զինհւ երեւմունք:

VIII

I've taught me other tongues — and in strange eyes
 Have made me not a stranger; to the mind
 Which is itself, no changes bring surprise;
 Nor is it harsh to make, nor hard to find
 A country with — ay, or without mankind;
 Yet was I born where men are proud to be, —
 Not without cause; and should I leave behind
 The inviolate ysland of the sage and tree,
 And seek me out a home by a remoter sea!

IX

Perhaps I loved it well; and should I lay
 My ashes in a soil which is not mine,
 My spirit shall resume it — if we may
 Unbodied choose a sanctuary. I twine
 My hopes of being remember'd in my line
 With my land's language: if too fond and far
 These aspirations in their scope incline, —
 If my fame should be, as my fortunes are,
 Of hasty growth and blight, and dull Oblivion bar:

X

My name from out the temple where the dead
 Are honour'd by the nations — let it be —
 And light the laurels on a loftier head!
 And be the Spartan's epitaph on me:
 «Sparta hath many a worthier son than he.»
 Meantime I seek no sympathies, nor need;
 The thorns which I have reap'd are of the tree
 I planted: they have torn me, and I bleed:
 I should have known what fruit would spring from such a
 seed.

Ը

Արդ ընտելեալ իմ ի լուր այլախօսիկըն լեզուաց՝
 Օտարական չեմ ես յայսմ հետէ առ աչս օտարին .
 Միտք անյողողոզք ոչ ապշին ի փոփոխել պատկերաց .
 Ոչ դժուարին ինչ է գիւտ ոչ ըստեղծուած դժուարին
 Բազմամարդիկ գլտանել կամ անմարդի հայրենիս :
 Սակայն ծնեալ եմ յերկրի՝ ուր ծնանել փառք զըրի .
 Եւ յիրաւունս իսկ . արդ իմ թողից լքից ըզկըզի՝
 Ուր անկասկած իմաստունն եւ այր ազատ յօրանան ,
 Եւ խընդրեցից տուն յաշխարհ հեռի ու ի ծով բացական :

Թ

Այլ գուցէ քաջ սիրելով սիրեցի ես զայն տեղիս ,
 Եւ արդ յօտար աշխարհի կայցէ թողուլ զիմ նըշխար .
 Սակայն առ նոյն վերքսաին թող արասցէ դարձ՝ հոգիս ,
 (Թէ հոգի գերծ ի հոգոյն կարէ ընտրել իւր տաճար) :
 Այլ ես ըզյոյս՝ անմոռաց կալոյ ի յուշ ազգակցաց՝
 Խառնեալ զօգեմ ընդ բարբառ՝ որով վարին հայրենիք .
 Բայց թէ յանձուկ տարփ վարեն զիս անդրադոյնս իզձք սնոտիք -
 Թէ զոյգ բաղդիս եւ համբաւս աճեալ փոյթ՝ փոյթ եւ խամրի ,
 Թէ յաննըշոյլ գերեցայց մոռացուիմեան խաւարի ,

Ժ

Եւ թէ զանունս իմ հերքեն ի տաճարէն այն ի քաց՝
 Ուր պատուեն ազգք եւ ազինք ըզմեռելոց յիշատակ . . .
 Իցէ . . . եւ թող գափնի պսակ դիցի վեհից հակատաց .
 Արձանագիր ըստարտեան շատ լիցի յիմ տապանակ .
 Թէ՝ « Սպարտայ են են որդիք արժանաւորք քան ըզսա՞ » :
 Չեմ հետամուտ համակիր սիրոյ այլոց ու ոչ կարօտ .
 Իմ ձեռատունի ծառոյս տուրք է ինձ փըշոցս այս նարօտ .
 Ի նոցանէն խոցոտեալ ահա կաթեմ ես զարիւնս . . .
 Ո՞չ յ'արկանել անդ ըզսերմն՝ էր պարտ յիշել եւ զարգիւնս :

XI

The spouseless Adriatic mourns her lord;
 And, annual marriage, now no more renew'd,
 The Bucentaur lies rotting unrestored,
 Neglected garment of her widowhood!
 St. Mark yet sees his lion where he stood,
 Stand, but in mockery of his wither'd power,
 Over the proud Place where an Emperor sued,
 And monarchs gazed and envied in the hour
 When Venice was a queen with an unequall'd dower.

XII

The Suabian sued, and now the Austrian reigns. —
 An Emperor tramples where an Emperor knelt;
 Kingdoms are shrunk to provinces, and chains.
 Clank over sceptred cities; nations melt
 From power's high pinnacle, when they have felt
 The sunshine for a while, and downward go
 Like lauwine loosen'd from the mountain's belt;
 Oh for one hour of blind old Dandolo!
 Th'octogenarian chief Byzantium's conquering foe.

XIII

Before St. Mark still glow his Steeds of brass,
 Their gilded collars glittering in the sun;
 But is not Doria's menace come to pass?
 Are they not *bridled*? — Venice, lost and won,
 Her thirteen hundred years of freedom done,
 Sinks, like a sea-weed, into whence she rose!
 Better be whelm'd beneath the waves, and shun
 Even in destruction's depth, her foreign foes,
 From whom submission wrings an infamous repose.

ԺԱ.

Այրիացեալն Ադրիա լալով արդ լայ դամուսին⁹.
 Ոչ եւս ամաց յամս հանդէսք իւր կատարին հարսանեաց,
 Եւ Եղնացիիկ՝ ճըճեկէր անկեալ զընի յամային.
 Իբրեւ անպէտ պաճուճանք այրիութեան երեսաց:
 Այլ դիտէ ցարդ Սուրբ Մարկոս զԱռիւծն ուր կայրն իսկ յառաջ.
 Կայ, ոյլ յառակ նշաւակի հարըստութեան կապուելոյ,
 Ի հրապարակ անդր՝ ուր գայր ինքնակալ յուստ ողորոյ¹⁰.
 Ուր եւ արքայք պըշնուին ընդ վհնետիկ առ նախանձ,
 Յորժամ բազմէրըն գըշխոյ պըճեալ ի պոռոյ մեծագանձ:

ԺԲ

Սուաքեանն¹¹ երբեմն աղերսէր. արդ իշխէ տէրն Արեգան,
 Ուր ծուներ ածէր ինքնակալ, արդ ինքնակալ դոփէ անդ.
 Արքայութիւնք խոնարճեալք կացին ի մարզս աննըջան,
 Քաղաքանի վարչակիր չըղթայակապ ի կաշկանդ.
 Հալեալ աղանց ի կատարս անդ զօրութեանց վերնածայր
 Այն ինչ ազդեալք յարեուն հառազայթից փառապանծ,
 Ու ահա գլորին իբրեւ ձեան հրոսակք ընդ կուշտըս լերանց:
 Ո՛հ, ո՞ զմի տայր ժամ եւեթ ըղՏանտոլոյ¹² զաշացուին՝
 Զութսընամեայ գոռ վարչի և Բիւզանդեայ յաղթողին:

ԺԳ

Ի պատըդամբ Մարկոսեան ձիք իւր չողան պըղընձիք¹³,
 Արեգնափար փայլակեալ յոսկեսարեան մանեկաց.
 Այլ ո՞չ Դորեայ սպառնալիք ի գլուխ ելին աւադիկ¹⁴.
 Եւ ձիքն ահա սանձեցան: — Վհնետիկ հէզ և գերած,
 Զաղատութիւն կորուսեալ տասանց դարուց և երից
 Անկաւ զինչ խոտ ծովափին՝ յորմէ նձիւղեալ եւ կանգնէր:
 Հետտխաղաղ յալեաց ծոց լաւ է լինել վայրաբեր
 Ու ի կորըստեանն իսկ ի խորս խոյս ոսոխէն տալ օտար՝
 Քան նըւաճեալ ընդ նովիմբ կեալ յանդորրու ապիկար:

XIV

In youth she was all glory, — a new Tyre, —
 Her very by-word sprung from victory,
 The «Planter of the Lion», which through fire
 And blood she bore o'er subject earth and sea;
 Though making many slaves, herself still free,
 And Europe's bulwark 'gainst the Ottomite;
 Witness Troy's rival, Candia! Vouch it, ye
 Immortal waves that saw Lepanto's fight!
 For, ye are names no time nor tyranny can blight.

XV

Statues of glass — all shiver'd — the long file
 Of her dead Doges are declined to dust;
 But where they dwelt, the vast and sumptuous pile
 Bespeaks the pageant of their splendid trust;
 Their sceptre broken, and their sword in rust,
 Have yielded to the stranger: empty halls,
 Thin streets, and foreign aspects such as must
 Too oft remind her who and what inthrals,
 Have flung a desolate cloud o'er Venice's lovely walls,

XVI

When Athen's armies fell at Syracuse,
 And fetter'd thousands bore the yoke of war,
 Redemption rose up in the Attic Muse,
 Her voice their only ransom from afar:
 See! as they chant the tragic hymn, the car
 Of the o'ermaster'd victor stops, the reins
 Fall from his hands — his idle scimitar
 Starts from its belt — he rends his captive's chains,
 And bids him thank the bard for freedom and his strains.

ԺԴ

Ի մանկութեան յօրացեալ փառազգեաց նոր ո՞նէ էր Տիւր,
 Զ'առ առակէ զրոյց իսկ զիւր հառուն նմա յաղթանակք,
 Զ'Առիւծատունկն այն անուն¹⁵. քանզի'նչ արին եւ ընդ հուր,
 Անցեալ՝ կանգնէր առիւծունս յերկիր ու ի ծով վըտարակ.
 Գերի վարեալ ըզբազումս՝ ինքըն կելով միշտ ազատ:
 Եւ Օսմանիկ բըռնութեան դէմ կայր պատուար Եւրոպայ.
 Յերաշխ ինձ կաս դու, կրետէ, հակառակորդ Տրովաքայ,
 Անմահ ալիք դուք վըկայք նաւամարտին ի Լեպանդ.
 Ոչ ժամանակ մաշէ ոչ բըռունք զանուանքդ անվըկանդ.

ԺԵ

Որպէս անդրիք բիւբեղեայք՝ դըքսից նորին բազմաշար
 Հարեալ պատկերքն ի փըշուր որպէս փոշի հոսեցան.
 Այլ բնակարան իսկ նոցուն պալատըն պերճ լայնատարր
 Մեծաքարոզ հըռչակէ զպաղպաղ փառացն աննըման.
 Մականք նոցին խորտակեալք, և սուր սուսերք ժանդահար՝
 Տեղի հառուն օտարին, սրահք և գահլիճք արդէ թափուր,
 Փողոցք նըրբինք, դէմք օտար յիշեցուցեն յարամուր.
 Թէ ո՞յք ոմանք կամ արդեօք որպիսի պառն կընճիռ
 Արկ ըզսիրուն վենետիկեան որմովք մըթար տխրակիր:

ԺԶ

Մինչդեռ բանակն Աթենայ ի Սիրակուս վատթարէր¹⁶
 Եւ արք հըզօրք մաանէին ի սարրկութեան լուծ պահուստ,
 Ատաիկաստանըն Մուսա ըզփըրկութիւն հըռչակէր,
 Եւ գերեթափ առնէին նըւագքն հնչեալ ի բացուստ.
 Այն ինչ նոքա դեռ զողբոցն յերիւրէին եղանակ,
 Տեսէք, զիտորդ յաղթողին կասք ընկապճեալք եւ կառեան.
 Սանձըն սահէր ի ձեռաց, զուր մերկանայր սուր զպատեան.
 Տայր լուծանել ըզշըղթայն, եւ արձակեալ ըզգերին,
 Ազատութեանդ, ասէր, դիք շուք եւ երգոց քերթողին:

XVII

Thus, Venice, if no stronger claim were thine,
 Were all thy proud historic deeds forgot,
 Thy choral memory of the Bard divine,
 Thy love of Tasso, should have cut the knot
 Which ties thee to thy tyrants; and thy lot
 Is shameful to the nations, — most of all,
 Albion! to thee: the Ocean queen should not
 Abandon Ocean's children; in the fall
 Of Venice think of thine, despite thy watery wall.

XVIII

I loved her from my boyhood; she to me
 Was as a fairy city of the heart,
 Rising like water-columus from the sea;
 Of joy the sojourn, and of wealth the mart;
 And Otway, Radcliffe, Schiller, Shakspeare's art,
 Had stamp'd her image in me, and even so,
 Although I found her thus, we did not part,
 Perchance even dearer in her day of woe,
 Than when she was a boast, a marvel, and a show.

XIX

I can repeople with the past — and of
 The present there is still for eye and thought,
 And meditation chasten'd down, enough;
 And more, it may be, than I hoped or sought;
 And of the happiest moments which were wrought
 Within the web of my existence, some
 From thee, fair Venice! have their colours caught;
 There are some feelings Time cannot benumb,
 Nor Torture shake, or mine would now be cold and dumb.

ԺԷ

Այսպէս եւ քեզ, Վենետիկ, էթի չէին իսկ այլ փառք,
Թէ զպանծալիլ արարոց վէպ Կոռացօնք ունէին,
Այլ վեհադին գոռասնի մըշտանըւազքն ի քէն պարք,
Սէր Տաստոյիդ՝ էր արժան խըզել ըզկապն հանգուցին՝
Զոր արկ ըզքե բռնութեան վերահասի պարաւանդ:
Բաղդ քո ամօթ է աղտնց, քեզ մանաւանդ, Ալբիոն,
Ովկիանու դըշխոյի՝ զմանկամբքն առնել զանց չէ՝ մբոն.
Ի կործանման Վենետիկ՝ քում կործանման կալջիր ուշ,
Ու ի ջրապարփակ պարըսպացդ այդոցիկ կայ ինձ ըզգուշ:

ԺԸ

Ի մանկականս ի տիոց ես սիրեցի զՎենետիկ,
Եղեւ ինձ նա ի քաջաց քաղաք, սլրտի դաստակերտ,
Իբր ի վեբայ ջրեղինաց սեանց ի ծովէ ամբարձիկ,
Բընակարան հրճուանաց, վաճառանոց ընշաւէտ:
Ռզուէյ, Ռէտզլիֆ եւ Շիլլէր եւ Շեքսպիր հանճարեղք¹⁷
Տըպացուցեալ ունէին յիս ըզնորին կերպարան.
Ոչ անհաճոյ եւ յայժմուս ինձ կայ յանշուքն պայման.
Հաճոյագոյն իսկ արգեօք արգ ի վըշտացն իւր աւուրս
Քան մինչ պանծայր հրաշագեղ ակնախըտիլ յընդհանուրս:

ԺԹ

Ոչ յանհարիցն ինչ է ինձ ըզնա խըռնել անցելովք.
Շատ իսկ առիթս ընծայէ աչաց. ուշոյ՝ եւ որ կանս,
Եւ ոչ սակաւըս զըտցեն խոճոճս անդ միտք մենաւորք,
Նա եւ յովովս իսկ գուցէ քան զիմ ըզյոյս եւ զըզճանս.
Ե՛ն են այս ի թըւոյ բարեբաստիկ բուպէից
Որք ի յառէշըս կենաց իմոց անկան շարանիւթ,
Եւ որք ի քէն, Վենետիկ, առեալ բերեն զիւրեանց հիւթ¹⁸.
Են կիրք՝ զորս ոչ ժամանակք ջընջին ոչ սաստ տանջանաց.
Ապ՝ եթէ ոչ՝ իմքս համայն լինէին ցուրտ ու անըզգաց:

XX

But from their nature will the tannen grow
 Loftiest on loftiest and least shelter'd rocks,
 Rooted in barrenness, where nought below
 Of soil supports them 'gainst the Alpine shocks
 Of eddying storms; yet springs the trunk, and mocks
 The howling tempest, till its height and frame
 Are worthy of the mountains from whose blocks
 Of bleak, gray granite into life it came,
 And grew a giant tree: — the mind may grow the same.

XXI

Existence may be borne, and the deep root
 Of life and sufferance make its firm abode
 In bare and desolated bosoms: mute
 The camel labours with the heaviest load,
 And the wolf dies in silence, — not bestow'd
 In vain should such example be; if they,
 Things of ignoble or of savage mood,
 Endure and shrink not, we of nobler clay
 May temper it to bear, — it is but for a day.

XXII

All suffering doth destroy, or is destroy'd
 Even by the sufferer; and, in each event,
 Ends: — Some, with hope and rebuoy'd replenish'd,
 Return to whence they came — with like intent,
 And weave their web again; some, bow'd and bent,
 Wax gray and ghastly, withering ere their time,
 And perish with the reed on which they leant;
 Some seek devotion, toil, war, good or crime,
 According as their souls were form'd to sink or climb.

Ի

Որպէս սիրեն բարձրագոյնք սոճեաց կանգնիլ ի բարձունս
 Քարաժեռից ու ապալերկ անպատըսպար կոհակաց,
 Արմատ ձրգել յամուլ վայր, ուր ոչ նեցուկ առ հաղմունս
 Ոչ դուն հող գէմ լեռնակոյտ եւ պըտուտան փոթորկաց.
 Այլ եւ այնպէս անհն բունք արհամարհեալ ըզմըրկօք.
 Մինչեւ հասակք եւ իրանք լիցին լերանցն այն արժան՝
 Յորոց ի սեաւ կամ ի դորշ յորձաքարուտ ի կըռան
 Հսկայաբար ջովացեալ եղեն մայրիք սիւսասար:
 Ոչ աննըման սոցին միտք ընդաբձակին հոխարար:

ԻԱ.

Գոյ հնար տեսել էութեան. գոյ հնար կենաց եւ վշտաց
 Ձըգել արմատըս խորինս ի սիրտ ամուլ եւ ունայն.
 Ծանրաբեռնեալ գընայ ուղտ ըզհանապարհն անկատաշ:
 Նա քանասար եւ անդամ գայլ սատակի լըռելեայն.
 Մի՛ վայրապար արասցուք զօրինակօքս այս ապախտ⁴⁹.
 Եթէ անարգ արարածք եւ փանաքի այդոքիկ
 Կըրեն զաղէտըս ցաւոց, ժուժին եւ ոչ հանեն ճիկ,
 Տարցո՛ւք եւ միք մեր վըշտաց՝ հաստեալքս յընտիր ի կաւոյ.
 Նա զի եւ կիրք վըտանգացըս՝ կիրք աւուր են միոյ,

ԻԲ

Ամենայն կիրք կամ մաշեն կամ ի կրողացըն մաշին.
 Եւ թէպէտ այս թէպէտ այն՝ համայն առնուն կատարած.
 Են որք ուստի մեկնեցանն՝ յուսով դառնան կաթողին,
 Եւ ըստ նախկին տարագու կըկեն զոստայն նոյնամած.
 Եւ են որոց կորակոր խորշամերես գիսախայտ,
 Վաղ վաղ ծնգեալք անկանին եղիգնեայ ցպոմն յենարան.
 Ոմանք կրօնից կան պատկառ եւ այլք զանձինս ի դորժ տան,
 Կէսք պատերազմըն յուզեն եւ կէսք ըզչար համբուրեն
 Իւրաքանչիւր ըստ հոգւոյ զնացիցն ի վեր կամ ստորին:

XXIII

But ever and anon of griefs subdued
 There comes a token like a scorpion's sting,
 Scarce seen, but with fresh bitterness imbued;
 And slight withal may be the things which bring
 Back on the heart the weight which it would fling
 Aside for ever: it may be a sound —
 A tone of music — summer's eve — or spring —
 A flower — the wind — the ocean — which shall wound,
 Striking the electric chain wherewith we are darkly
 bound;

XXIV

And how and why we know not, nor can trace
 Home to its cloud this lightning of the mind,
 But feel the shock renew'd, nor can efface
 The blight and blackening which it leaves behind,
 Which out of things familiar, undesign'd,
 When least we deem of such, calls up to view
 The spectres whom no exorcism can bind, —
 The cold, the changed, perchance the dead — anew,
 The mourn'd, the loved, the lost — too many! — yet how few!

XXV

But my soul wanders; I demand it back
 To meditate amongst decay, and stand
 A ruin amidst ruins; there to track
 Fall'n states and buried greatness, o'er a land
 Which was the mightiest in its old command,
 And is the loveliest, and must ever be
 The master-mould of Nature's heavenly hand;
 Wherein were cast the heroic and the free,
 The beautiful, the brave, the lords of earth and sea,

ԻԳ

Այլ ոչ է վիշտ նրաճեալ որ ոչ թողցէ զիւր կընի՝
 Հանգոյն կարճի խայթուածոց՝ ըզհարուածոյն նըշանակ,
 Յար զայրանայ թէ եւ դոգ աշաց հագիւ տեսանի.
 Եւ ի փոքուէ պատճառէ կուտին զիւրեաւ ծանրահակ
 Առիթք ցաւոց զոր հըգնէրն ի բաց թափել ի սըրտէն.
 Չայն լոկ կամ երգ գանակից, ցայդ առարան կամ դարուն,
 Եւ մի ծաղիկ, դոյզն հողմիկ կամ Ովկիան շառաշուն՝
 Են բաւականք ի խըզտել զըսպիս վիրաց զոր առաք,
 Յընցել զըզթայն ելեկարեայ որովք ուժդինս հմք վարակք:

ԻԴ

Ոչ գուտս գիտեմք ոչ զընդէր ըզմըտաւոր փայլական,
 Եւ ոչ սլանալ յամպն վեր՝ յորում ծածկեալ նայն զօղի.
 Սակայն ըզգալ ըզգամք քաջ իսկ հարուածոց նորոյման,
 Անզօրք ըզսեաւն եղծուլ հերկ՝ զոր արկն ի մեղ գողուղի.
 Եւ ի զբաղման իսկ մերում՝ ընտանեկան պարապմունք
 Յանըզգաստից մինչ բրնաւ ուստեք չըկայր ինչ խէթ մեր,
 Ի տես ածեն ուրուականս՝ երգմեցուցաց աննըւէր,
 Այլափոխեալս եւ ցըրտինս, դուցէ զմեռեալս մեր սիրունս
 Ըզկորուսեալս եւ լացեալս, զի բազումս թէ եւ նուազունս:

ԻԵ

Այլ ընդ վայր միտք իմ յածին. ժամ է դառնալ ինձ ի փուլս.
 Յաւերակաց մէջ կանգնիլ. իբր աւերակ կենդանի.
 Յարուցանել պետութիւնըս կործանեալս եւ խարխուլս
 Եւ մեծութիւնըս թաղեալս ի ծոց երկրին անուանի՝
 Որ մեծ եղեւ քան զհամայն յիշխանութեան անդ իւրում,
 Չըքնադադոյն է եւ ցարդ եւ հանապաղ եղիցի.
 Վեհօրինակ զաղափար, կերտուած բնութեան երկնածղի,
 Որ զիւցազունս անդանօր ու ազատասուն կառոյց արս,
 Արուորալոյս, գեղաւորս, ծովու ու երկրի իշխող տեսարս:

XXVI

The commonwealth of kings, the men of Rome!
 And even since, and now, fair Italy!
 Thou art the garden of the world, the home
 Of all Art yqelds, and Nature can decree;
 Even in the desert, what is like to thee?
 Thy very weeds are beautiful, thy waste
 More rich than other clime's fertility;
 Thy wreck a glory, and thy ruin graced
 With an immaculate charm which cannot be defaced.

XXVII

The moon is up, and yet it is not night;
 Sunset divides the sky with her; a sea
 Of glory streams along the Alpine height
 Of blue Friuli's mountains; Heaven is free
 From clouds, but of all colours seems to be
 Melted to one vast Iris of the West,
 Where the Day joins the past Eternity;
 While, on the other hand, meek Dian's crest
 Floats through the azure air — an island of the blest!

XXVII

A single star is at her side, and reigns
 With her o'er half the lovely heaven; but still
 Yon sunny sea heaves brightly, and remains
 Roll'd o'er the peak of the far Rhætian hill,
 As Day and Night contending were, until
 Nature reclaim'd her order: — gently flows
 The deep-dyed Brenta, where their hues instil
 The odorous purple of a new-born rose,
 Which streams upon her stream, and glass'd within it
 glows,

ԻԶ

Ո՛վ արքայից հրապարակ՝ ընկերահայտ արք Հոռվմայ .
 Ո՛վ դու յանցեալն եւ յայժմուս Իտալիա՛ նազելի ,
 Ո՛վ վայելուչ դու պարտէզ տիեզերաց շուրջակայ ,
 Հանդէս հանուրց արուեստից , գեղոյ բնութեան հայելի .
 Յամայութեան իսկ քում ո՛վ իցէ բնաւ քեզ հաւասար .
 Գեղեցկադէք են համայն վայրենագոյն իսկ քո տունկը .
 Ծաղկին երէզբըդ խոպանք քան թէ գաւառք բարեբունք .
 Դու եւ յանկման անդ քոյին վերերեսիս քաջափառ ,
 Եւ յաւերակքդ խանգար շողան շընորհք անըսպառ :

ԻԷ

Յառնէ լուսին , եւ դեռ ոչ է գիշերոյ երեւոյթ .
 Այլ բաժանի 'նդ խոնարհեալ արեգական նա զերկին .
 Ծով լուսափառ ծաւալի 'նդ Փրիուլեայ բլուրըս կապոյտ 20 .
 Սուրբ են երկինք ի յամպոց . այլ ծիածան երփն յերփին
 Համակ դունօք անկանի զարեւմըտիւք բովանդակ՝
 Ուր չաղկապի հետասոյզ տիւ ընդ անցեալն ամանակ .
 Մինչդեռ ի յայնրմ կուսէ զկարակնածեւըն մահակ
 Ընդ մըկանունս եթերաց ալեաց վարէ Անահիտ ,
 Զերանութեան պարզելով ըզկըզգեակ քաջ ճըշգրբիտ .

ԻԸ

Մի միայն աստեղ նազեալ հետոց նորին ուզեկից
 Թագաւորէ ի վերայ կիսոյ երկնի սիրայնոյ .
 Այլ առ սակաւ սակաւ լոյս ծովանըման ճաճանչից 21
 Տարածանի զհեռավայր Հեռտեան բարձումք հանդիպոյ ,
 Տիւ եւ գիշեր անասնօր թըւին ի փորձ գօտեկոսի ,
 Մինչեւ բնութիւն տայ հրաման հանապազօր օրինին .
 Խաղայ ալեօք հեզասահ Մեղոակոն գետ խորին 22
 Միբրանածայր մըկանամք դեռափըթիթ վարդից պէս
 Հոսեցելոց ի հոսանս եւ ծընելոց տեսս ի տես ,

XXIX

Fill'd with the face of heaven, which, from afar,
 Comes down upon the waters; all its hues,
 From the rich sunset to the rising star,
 Their magical variety diffuse;
 And now they change; a paler shadow strews
 Its mantle o'er the montains; parting day
 Dies like tho dolphin, whom each pang imbues
 With a new colour as it gasps away,
 The last still loveliest, till — 't is gone — and all is gray.

XXX

There is a tomb in Arqua; — rear'd in air,
 Pillar'd in their sarcophagus, repose
 The bones of Laura's lover: here repair
 Many familiar with his well-sung woes,
 The pilgrims of his genius. He arose
 To raise a language, and his land reclaim
 From the dull yoke of her barbaric foes;
 Watering the tree which bears his lady's name.
 With hin melodious tears, he gave himself too fame.

XXXI

They keep his dust in Arqua, where he died;
 The mountain-village where his latter days
 Went down the vale of years; and 'tis their pride —
 An honest pride — and let it be their praise,
 To offer to the passing stranger's gaze
 His mansion and his sepulchre; both plain
 And venerably simple, such as raise
 A feeling more accordant with his strain
 Than if a pyramid form'd his monumental fane.

ԻԹ

Զազգիազգին ըզգեցեալ եթերականն երեսոյթ՝
 Որ ի հեռուստ խոնարհեալ յերեսըս շուրջ հարկանի,
 Յարեւմտին ճոխ ցումանց մինչեւ յաստեղըն փայլոյթ
 Անդ նըկարին ամենայն դիւթանըմար գոյնք երկնի:
 Այլ արդ փոխի տեսարան, եւ նըւաղկոտ հովանի
 Պարասքօղէ զլեռնաստանն. տիւ վերջոտնեալ ի մայր իւր
 Մեռանի զտիպ զըլփենի, որ գոյնս առնու հիւռ ի հիւռ
 Առ ամէն ցունց օրհասին, յորքս չըքնաղ՝ հուսկն է գոյն.
 Մինչեւ անցեալ եւ նորուն՝ տիբեսցէ լոկ գորշըն մոյն:

Լ

Տապան շիրմի է յԱրկուա, մահարձանեալ սիւնաքարձՅ
 Ըզ Լաւրային հոմանւոյ ամբարելով զոսկրոտի:
 Անդըր դիմին ապաստան՝ որոց եղերք նըւազաց
 Ճարտար երգոցն եւ հանճար բանաստեղծին է՝ ղձալի:
 Յաջողեցաւ նա կանգնել զիտալականն բարբառ,
 Եւ ի խրժիցն ոսոխաց ծանրադանդաղըն լըծոյ
 Ըզհայրենիս իւր լծափել. եւ յարտասուաց կաթուածոյ
 Ոռագելով ըզգափնիդ ծառ սիրուհւոյն համանուն
 Անմահական եւ անձին վերաստացաւ պերճ անուն:

ԼԱ

Նշխարք նորուն խաղաղեալ կան ուր մեռան յԱրկուատուն,
 Ի լեռնավայր յայն ի գեղջ, ուր ի վայրէջքս կենաց
 Անցոյց զաւուրսըն վերջինս. արդ շինականք բարձրայօն,
 Եւ ոչ ընդ վայր բարձրայօն՝ կամ զուրկք յիրաւ պարձանաց,
 Փռլծան առնել մասնանիշ տարաշխարհիկ խուզարկուաց
 Ըզբնակուլծեան քերթողին վայր եւ շիրմին ըզտապան:
 Երկաքանչիւր պարզք եւ վեհք, երկաքանչիւր դէպ պատկան
 Յեղանակի եւ ոճոյ քերդողականն այն քնարի,
 Քան զոյակապ մահարձան յուրանաձեւ տաճարի:

XXXII

And the soft quiet hamlet where he dwelt
 Is one of that complexion which seems made
 For those who their mortality have felt,
 And sought a refuge from their hopes decay'd
 In the deep umbrage of a green hill's shade,
 Which shows a distant prospect far away
 Of busy cities, now in vain display'd,
 For they can lure no further; and the ray
 Of a bright sun can make sufficient holiday,

XXXIII

Developing the mountains, leaves and flowers,
 And shining in the brawling brook, where-by,
 Clear as its current, glide the sauntering hours
 With a calm languor, which, though to the eye
 Idlesse it seem, hath its morality.
 If from society we learn to live,
 'Tis solitude should teach us how to die;
 If hath no flatterers, vanity can give
 No hollow aid; alone — man with his God must strive:

XXXIV

Or, it may be, with demons, who impair
 The strength of better thoughts, and seek their prey
 In melancholy bosoms, such as were
 Of moody texture from their earliest day,
 And loved to dwell in darkness and dismay,
 Deeming themselves predestined to a doom
 Which is not of the pangs that pass away;
 Making the sun like blood, the earth a tomb,
 The tomb a hell, and hell itself a murkier gloom.

ԼԹ

Խաղաղաւէտ եւ ախորժ բընակութեանն հանգրբւան
Մի արդարեւ յայնցանէ՝ որ դանն ի ճահ. այնոցիկ՝
Որոց ատեալ քաջ ի միտ ըզմահացունս զայս պայման
Եւ վրէպ ելեալք ի յուսոյ ակընկալեաց խաբուսիկ,
Զըստուերամած հովանիս բըլրոց խնդրեն ապաւեն,
Ուստի տեսիլ բացակայ դայցէ ի տես ի հեռուստ
Քաղաքանոյ բազմազբաղ՝ զուր պըճնելոյ ճոխ հարուստ
Քանզի ոչ եւս զօշոտէ պաշտ՝ խրտիղ պաղպաջուն.
Ի խրախութիւն՝ շատ է անբ պայծառ ճանանչ արեւուն,

ԼԳ

Որ ըզլերինս յանդիման ածէ, ծագկունս եւ սաղարթ,
Եւ շողշողեալ հարկանի քաղցրակարկաջն վըտակ,
Մինչ վայրապար ժամուց ծիրք՝ ալեաց հանգոյն շինջ զըւարթ
Սահին հանգարտ նըւաղմամբ՝ ազդեալ իմաստ արդարակ,
Թէպէտ եւ յոյլք թըւիցին հարեանցի աեսողաց.
Ընկերութիւն թէ զկելոյն ուսուցանէ աղադ միզ,
Յառանձնութեան ուսանիմք գերթն ի մահուն ասպարէզ.
Ոչ չողոքորթ՝ անդ, եւ ոչ ունայնութեան սին օճան.
Ընդ Աստուծոյ լոկոյ մարդ ճըգնի միայն ընդ միայն.

ԼԴ

Կամ թէ ինքնին իսկ ընդ դեւս, որոց բարձեալ ըզկորով
Մըտածութեանց ազնւաց՝ ի մաղձայոյզ անդամուսնս
Գերեալ վարեն ըզհոգիս, որք ընդ ցընորս յար գալով
Ի մանկութեան հասակէն՝ ձըգեցին կեանս անսիրունս,
Ախորժելով ի դանդիւն եւ յարհաիրքս բնակել.
Եւ կարծելով անձնամատն այնպիսւոյ իմըն բաղդի՝
Որ ոչ հանգոյն անձկութեանց ժամանակաւ փարատի.
Որք փոխեցին զարեգակն յարիւն, զերկիր ի դամբան,
Զյամբան ի դժոխս, եւ զզըժոխս յաղջամըղշին ի զընդան:

XXXV

Ferrara! in thy wide and grass-grown streets,
 Whose symmetry was not for solitude,
 There seems as 't were a curse upon the seats
 Of former sovereigns, and the antique brood
 Of Este, which for many an age made good
 Its strength within thy walls, and was of yore
 Patron or tyrant, as the changing mood
 Of petty power impell'd, of those who wore
 The wreath which Dante's brow alone had worn before.

XXXVI

And Tasso is their glory and their shame.
 Hark to his strain! and then survey his cell!
 And see how dearly earn'd Torquato's fame,
 And where Alfonso bade his poet dwell:
 The miserable despot could not quell
 The insulted mind he sought to quench, and blend
 With the surrounding maniacs, in the hell
 Where he had plunged it. Glory without end
 Scatter'd the clouds away; and on that name attend

XXXVII

The tears and praises of all time; while thine
 Would rot in its oblivion — in the sink
 Of worthless dust, which from thy boasted line
 Is shaken into nothing — but the link
 Thou formest in his fortunes bids us think
 Of thy poor malice, naming thee with scorn:
 Alfonso! how thy ducal pageants shrink
 From thee! if in another station born,
 Scarce fit to be the slave of him thou madest to mourn:

ԼԵ

Ո՛վ Փերրարա, ի փողոցքս քո 'նդարձակս ու ի խոպան²⁴,
 Ոյց ուղղածի՛դ չափ ազդէ զի չէր պարտ զոլ անապատ,
 Թըւին անէծք տարածեալք յիշխանանխտըն կայան
 Եստեան տոհմի հինաուլքս՝ պերճացելոյ երբէմն աստ.
 Որ յօրանայր ամրացեալ ի պարըսպիլ դարս երկար,
 Եւ մերթ պաշտպան եղեալ մերթ բըռնաւորաց հաւասար,
 Ըստ սալրելոյ յեղափոխ կըրից ի սիրտըս տըկար,
 Ձեռն արկանէր ի նոսա՝ որք կըրեցինն ըզպըսակ,
 Զայն՝ զոր Տանդեայ ճակատ ցայն վայր էր կրրեալ միայնակ:

ԼԶ

Եւ Տասույ փառք է տոհմին այնմ իշխանաց եւ պարսաւ.
 Լ՛ուր միանգամ գերզ նորուն ու ի 'խուզն հայեաց ի տըխեղծ²⁵,
 Եւ տես, քանի՛ ծանրագին Տորկուատեայ լեալ է համբաւ.
 Եւ յոր սահմանս Ալփոնսոս զիւրըն վարեաց բանաստեղծ.
 Զըւսուական բըռնաւոր, ոչ կարէր սանձ արկանել
 Մըտացն ազատ զոր ատեայր ու առնել ջանայր հեղձուցիկ.
 Շընապատեալ մուկեկան սընդաւ գիւաց-ըզդեցիկ.
 Իջուցանէր ի սանդարս. այլ հասին փառք անվախճան
 Հալածեցին հերքեցին զոր ըզնովաւ մէզ զիզան:

ԼԵ

Զանուն նորա հոշակին դարք յարտասուս եւ ի ճառ,
 Մինչ քո անուն, Ալփոնսէ, ի մոռացօնըս մատնէր
 Եկեալ ընդ աղբ պիղծ փոշւոյ՝ զոր զարմ քոյին սընափառ
 Յունայնութիւնըս ցընդէ, թէ ոչ երկաթն աննըւէր
 Յոր պարանեալ պընդեցեր զերանութիւն քերդողին՝
 Տայր մեզ ըզհէդ շարութիւնդ յիշել եւ զմեծ նախատինս:
 Ո՛, իբր ի քէն դըքսական պանոյճք անկեալ երեւինս.
 Եթէ յայլու՛մ վիճակի քեզ ծընանել հասեալ էր՝
 Մեծ էր ըստրուկ լինել այնում՝ զոր վըշտօք զըզուեցեր.

XXXVIII

Thou! form'd to eat, and be despised, and die,
 Even as the beasts that perish, save that thou
 Hadst a more splendid trough and wider sty:
He! with a glory round his furrow'd brow,
 Which emanated then, and dazzles now,
 In face of all his foes, the Cruscan quire,
 And Boileau, whose rash envy could allow
 No strain which shamed his country's creaking lyre,
 That whetstone of the teeth — monotony in wire!

XXXIX

Peace to Torquato's injured shade! 't was his
 In life and death to be the mark where Wrong
 Aim'd with her poison'd arrows, — but to miss.
 Oh, victor unsurpass'd in modern song!
 Each year brings forth its millions; but how long
 The tide of generations shall roll on,
 And not the whole combined and countless throng
 Compose a mind like thine? though all in one
 Condensed their scatter'd rays, they would not form a sun.

XL

Great as thou art, yet parallel'd by those,
 Thy countymen, before thee born to shine,
 The Bards of Hell and Chivalry: first rose
 The Tuscan father's comedy divine;
 Then, not unequal to the Florentine,
 The southern Scott, the minstrel who call'd forth
 A new creation with his magic line,
 And, like the Ariosto of the North,
 Sang ladye-love and war, romance and knightly worth.

ԼԸ

Այդ դու, հաստեալ լող յուտել, ի կեալ անարդե եւ ի զուր
 Բւ ի սատակիլ անբանից զոյգ, այսու լող գերազանց.
 Զի քո ախոռ ճոխափայլ եւ ընդարձակ քո մըտուր:
 Նա զխորշոմեալ հակատուն ածեալ պըսակ լուսապանծ
 Որ ծագէրն ցայնժամ եւ այժմիկ ակնախըտիզ շողշողէ,
 Ընդդէմ հանուրցն ոսոխաց կայ, եւ կրուսկեան կաճառու²⁶
 Եւ զրանախանձ Պուալոյ, որ զկըծեալ ոչ յանձն առնու
 Թէ ձաղիցէ զհայրենի կերկեր քընարն՝ երգ օտար,
 Զատամնառուն զայն յեսան եւ զհոմաձայնն տողից շար:

ԼԹ

Նախատակոծ Տորկուատեայ խաղաղութիւն արդ ուրուեաց,
 Զոր եւ կենօք եւ մահու թիրախ կարգեալ քէն ժըխոր՝
 Դեղեալ փըքօք նետաձիգ եղեւ յաճախ՝ եւ վրիպեաց:
 Ո՛վ դու հանուրց յաղթական երգահանից դարուց նոր.
 Բիւրք Բիւրուց դան ամ յամէ, այլ որքան ծով մարդկութեան
 Վերընթացի եւ զիջի, եւ ի խըռան անդ ազգաց
 Համօրէն ոչ գողին միտք մի հաւասարք քոց մըտաց.
 Գումարելով հառապայթք թէ գումարին ամէն ցիր
 Ոչ բաւիցեն արեգակըն մի գործել լուսաձիր:

Խ

Այլ թէպէտ մեծ իցես դու, սակայն են քեզ զուգական
 Երիցագոյնք ծընըդեամբ՝ հայրենակիցք անուանիք,
 Դըժոխերգուն այն պըւէտ, եւ ասպետաց գովասան²⁷,
 Նախ Տուսկեան հօր ձօնեցաւ Աստուածային խաղալիկ,
 Եւ տպա ոչ ինչ պակաս քան զ(Ն)աղկունին երեւէր
 Հարաւայինն այն Ըսկոտ, զարմանալին պարերգակ,
 Որ արարածս իմըն նորս հանէր տաղիւքըն դիւթակ,
 Եւ համադոյգ հիւսիսեակն Արիօստոյ նըւագեաց
 Ըզսէր կանանց եւ ըզմարտ, ցուցս եւ արարս ասպետաց:

XLI

The lightning rent from Ariosto's bust
 The iron crown of laurel's mimik'd leaves;
 Nor was the ominous element unjust,
 For the true laurel-wreath which Glory weaves
 Is of the tree no bolt of thunder cleaves,
 And the false semblance but disgraced his brow;
 Yet still, if fondly Superstition grives,
 Know, that the lightning sanctifies below
 Whate'er it strikes; — yon head is doubly sacred now.

XLII

Italia! oh Italia! thou who hast
 The fatal gift of beauty, which became
 A funeral dower of present woes and past,
 On thy sweet brow is sorrow plough'd by shame;
 And annals graved in characters of flame.
 Oh, God! that thou wert in thy nakedness
 Less lovely or more powerful, and couldst claim
 Thy right, and awe the robbers back, who press
 To shed thy blood, and drink the tears of thy distress;

XLIII

Then might'st thou more appal; or, less desired,
 Be homely and be peaceful, undeplord
 For thy destructive charms; then, still untired,
 Would not be seen the armed torrents pour'd
 Down the deep Alps; nor would the hostile horde
 Of many-nation'd spoilers from the Po
 Quaff blood and water; nor the stranger's sword
 Be thy sad weapon of defence, and so,
 Victor or vanquish'd, thou the slave of friend or foe.

ԽԱ.

Կայծակնահար կապտեցաւ յԱրիստեայ կիսանդրոյն²⁸
Տերեւակեղծ դափնիդեայ երկաթակուռն պըսակ,
Այլ մի մեղանս դիցէ որ տարերն այնմիկ չարաթոյն.
Քանզի զոր փառք հիւսեն՝ այն եւեթ է ստոյգ դափնի թագ՝
Բուսեալ ի ծառ անսասան եւ ի շանթից անվընաս.
Ըզկեղծադէմ սեթեւեթն հերքեաց ընկէց այն հակատ:
Այլ նանրախոհ եթէ նդ այն ցաւիցեն միաք խանդակաթ՝
Գիտուն լիցին զի սըրբէ շանթ զոր հարու յերկրի աստ,
Գըլուխ դորին աւադիկ է կըրկնակի բարեբաստ:

ԽԲ.

Ո՛հ իտալի իտալի, որում տրւան չարաշար²⁹
Գեղեցկութեանն շընորհք եւ բօթաբերըն պըռոյգ՝
Վըշտացդ հանուրց անցելոց եւ ներկայիցըս պատճառ՝
Ամօթ եւ ցաւք արօրեն ըզհակատուդ դաշտ առոյգ.
Եւ տարեգիրք քո դրոշմեալք բոցեղինօք են տառիւք.
Իցիւ թէ նուազ սիրունակ էին քո գէմք հոլանի,
Այամ թ՛առաւել գոյր քեզ այժ խնդրիլ ըզվթէժ հայրենի,
Դարձուցանել ահաբեկ ըզյարձակեալ հենն ի քեզ
Ըզծարաւիս քում արեան եւ արտասուացդ ազէկէզ.

ԽԳ.

Յայնժամ յաւէտ ահարկու կամ թէ նըւազ տարփիլի
Նստեալ հեզիկ ի քում տան վայելէիր յանդրորու,
Եւ ոչ լայիր ըզչարեացդ առիթ ըզգեզ նազելի՝
Ոչ եւս էր յայնժամ դիտել ընդ վախս Ապեայց վայրիջու
Հեղեղազայր հրոս զինուց եւ խառն ի խուռն ազանց գրոհ,
Ասպատակել եւ լափել յերիզանու ջուրս զարիւն.
Եւ ոչ պաշտպան ցաւադին կայր քեզ սուսեր այլազգւոյն,
Որով թէպէտ եւ յաղթող թէպէտ յաղթեալ յօտարաց՝
Այսպէս ըստրուկ լինէիր բարեսիրաց կամ չարաց:

XLIV

Wandering in youth, I traced the path of him,
 The Roman friend of Rome's least-mortal mind,
 The friend of Tully; as my bark did skim
 The bright blue waters with a fanning wind,
 Came Megara before me, and behind
 Ægina lay, Piræus on the right,
 And Corinth on the left; I lay reclined
 Along the prow, and saw all these unite
 In ruin, even as he had seen the desolate sight;

XLV

For Time hath not rebuilt them, but uprear'd
 Barbaric dwellings on their shatter'd site,
 Which only make more mourn'd and more endear'd
 The few last rays of their far-scatter'd light,
 And the-crush'd relics of their vanish'd might.
 The Roman saw these tombs in his own age,
 These sepulchres of cities, which excite
 Sad wonder, and his yet surviving page
 The moral lesson bears, drawn from such pilgrimage.

XLVI

That page is now before me, and on mine
His country's ruin added to the mass
 Of perish'd states he mourn'd in their decline,
 And I in desolation; all that *was*
 Of then destruction *is*; and now, alas!
 Rome—Rome imperial, bows her to the storm,
 In the same dust and blackness, and we pass
 The skeleton of her titanic form,
 Wrecks of another world, whose ashes still are warm.

ԽԴ

Ի մանկութեանս յածաշու 'նդ հետս երթայի մրտերմին,
 Մերձագոռնի անմահից հոովմէական հանճարոյն³⁰,
 Տուլլեայ ասեմ մըտերմի. եւ ի հերձուլ իմ նաւին
 Դաշրն հողմով ըզպայծառ ծովուն կապոյտ դաշտ սիրուն.
 Ինձ Մեգարա յառաջոյ ու ի թիկանց կայր Եգինէ.
 ԸզՊիրէոլլ ունէի յաջմէ, ձախմէ զկորընթոս,
 Եւ ընկողմեակ ի նաւուն ի խելս աչօք վայրազբօս.
 Համանգամայն դիտէի զնոցուն սրփիւռ աւերակ,
 Որպէս եւ նայն դիտէր յայնժամ ամայի նոյնգունակ.

ԽԵ

Քանզի չեւ եւս ըզնոսին վերակառոյց ժամանակ.
 Այլ տաղաւարք բարբարիկք ի գերբուկս անդ կանգնեցան,
 Ողբալիս եւս յարդարեալ եւ սըխրալիս հանգունակ
 Ըզ՛ըւազեալ հառագայթ լուսոյ նոցին ցիրիւցան
 Եւ ըզնըխար ջախջախեալ հարըստութեանցն անցելոց:
 Տեսանէր յայնժամ ուրեմն հոովմայեցին՝ գերեզմանս,
 Դամբանարան քաղաքաց ազգեալ տըխուրըս զարմանս.
 Եւ արդ պատճէն խրատական գրոց նորին մընայուն
 Վարդապետէ զոր ուսան ի տարաշխարհն անդ ի չուն:

ԽԶ

Մատենան նորա կայ՝ ուշի իմ, եւ յիմում մատենիս՝
 Յաւելուն արդ աւերակք երկրի նորա յայնոսիկ՝
 Զոր անշըբեալս ողբայր նա, եւ հս ողբամ ամայիս.
 Առ հասարակ որպէս էր՝ կայ խանգարեալ աւազիկ.
 Եւ Հոովմ ինքն իսկ պոթիկ, հրամանահանն ինքըն Հոովմ,
 Աւաղ, ի նոյն ի մըրբկէ տապաստ գընի ոտընհար.
 Ընդ նոյն մածեալ ընդ փռչի, ընդ նոյն մըռայլ եւ մըթար.
 Եւ անցանեմք ընդ անկեալ ախտանակերպն ընդ կըմախ.
 Նըշխարք այլոյ աշխարհի, որոց գեռ ջերմ է գազախ:

XLVII

Yet, Italy! through every other land
 Thy wrongs should ring, and shall, from side to side;
 Mother of Arts! as once of arms; thy hand
 Was then our guardian, and is still our guide;
 Parent of our Religion! whom the wide
 Nations have knelt to for the keys of heaven!
 Europe, repentant of her parricide,
 Shall yet redeem thee, and, all backward driven,
 Roll the barbarian tide, and sue to be forgiven.

XLVIII

But Arno wins us to the fair white walls,
 Where the Etrurian Athens claims and keeps
 A softer feeling for her fairy halls.
 Girt by her theatre of hills, she reaps
 Her corn, and wine, and oil, and Plenty leaps
 To laughing life, with her redundant horn.
 Along the banks where smiling Arno sweeps
 Was modern Luxury of Commerce born,
 And buried Learning rose, redeem'd to a new morn.

XLIX

There, too, the Goddess loves in stone, and fills
 The air around with beauty; we inhale
 The ambrosial aspect, which, beheld, instils
 Part of its immortality; the veil
 Of heaven is half undrawn; within the pale
 We stand, and in that form and face behold
 What Mind can make, when Nature's self would fail;
 And to the fond idolaters of old
 Envy the innate flash which such a soul could mould:

ԽԵ

Այլ տըխտաւանք քոյին ո՞վ իտալիա, անվըկանդ
Առ հասարակ ընդ երկիր բացէ ի բաց հընչեացին.
Ո՞վ արուեստից դու դայեակ, որպէս զինուց երբեմն անդ.
Յայնժամ պաշտպան մեզ եւ այժմ առաջնորդ ալ է քոյին.
Դու եւ կրօնից մերոց մայր, յորմէ՝ ազինք աշխարհաց
Ծոռնըր կրկնեալ առաջի՝ ժըտին գերկնից բաւանալիս:
Ի գեղջ եկեալ Եւրոպայ՝ ընդ մայրատեացն իւր ոճիրս՝
Յազատութիւն հանցէ զբեզ, ընկրկելով յեաս անդրէն
Զալիս խուժիցն ամեհեաց, դտցէ ներումն առ ի քէն:

ԽԸ

Արդ ի սպիտակս անդր Առնոս հրաւիրէ զմեզ պերճ յորմունս.
Ետրուրական ուր Աթէնք հռչակ հարեալ ծաւալեն³¹
Գեղազիտակ դահլըճօքն՝ անոյշ ի սիրտ ըզգացմունս.
Թատերաձեւ շուրջ պատեալ բլրօք, յորոց ամբարէն
Առատապէս ըզցորեան իւր, ըզգիհեակ եւ ըզձէթ.
Սոնք յգիտութիւն անդ կայթէ ամաթեղջիւր ի բըռին:
Յափունս անդ ուր խաղը Առնոյ ծիծաղազեզ դեզերին՝
Խընան այժմու վաճառուց եւ ճոխութեանց հեթեթանք,
Ու ի՞ նոր կենաց լոյս բացան մակացութեանց դերեզմանք:

ԽԹ

Ե անգանօր գիցանոյշ խանդաղակաթ ի վիմի³²
Գեղեցկութեամբ խնկելով շուրջ գիւրեւ զօդս հասարակ,
Եւ տարփելոցն յանթառամ գիմացն ի տես արփենի՝
Անմահական յինքենէն ծորեալ բաշխէ օշարակ:
Կիսաբացիկ ընկըրկի երկնաձեղունն առազաստ,
Կացեալ յակճիւս ի միջին՝ գիտեմք ի կերպն եւ դիմակ
Ըզգիւտ մարդոյս հանճարոյ՝ ուր չէր բնութիւն ինքն ատակ.
Եւ ընդ նախնի գիցալաշտից խանդամբ վըսեմն ընդ եռանդ
Որ զայսգունակ ձուլեցին հոգեպատկեր հաստուածս անդ:

L

We gaze and turn away, and know not where,
 Dazzled and drunk with beauty, till the heart
 Reels with its fulness; there — for ever there —
 Chain'd to the chariot of triumphal Art,
 We stand as captives, and would not depart.
 Away! — there need no words, nor terms precise;
 The paltry jargon of the marble mart,
 Where Pedantry gulls Folly — we have eyes:
 Blood, pulse, and breast, confirm the Dardan Shepherd's
 prize.

LI

Appeardst thou not to Paris in this guise?
 Or to more deeply blest Anchises? or,
 In all thy perfect goddess-ship, when lies
 Before thee thy own vanquish'd Lord of War?
 And gazing in thy face as toward a star,
 Laid on thy lap, his eyes to thee upturn,
 Feeding on thy sweet cheek! while thy lips are
 With lava kisses melting while they burn,
 Shower'd on his eyelids, brow, and mouth, as from an urn!

LII

Glowing, and circumfused in speechless love,
 Their full divinity inadequate
 That feeling to express, or to improve.
 The gods become as mortals, and man's fate
 Has moments like their brightest; but the weight
 Of earth recoils upon us; — let it go!
 We can recall such visions, and create,
 From what has been, or might be, things which grow
 Into thy statue's form, and look like gods below.

Ծ

Հայրիմք յառիմք եւ դառնամք, ոչ գիտելով յո՞վ շրջել,
 Յարբեցութիւն ըմբռնեալք եւ ի խրտիղըս գեղոյ,
 Մինչեւ արտի պարտասեալ եւ զեղեւեալ դանդաշել.
 Լըծեալք ընդ կառս յաղթական արուեստագէտն հանճարոյ
 Իբրեւ ըտորուկք ինքնադատք կամք անդ, եւ կալ ցանկամք յար.
 Օն անդր ի բաց սեթեւեթք եւ հիւսք բանից կըռելոց,
 Հէգ ասացուածք ի վաճառս հընչեալք կըճից կոփելոց.
 Որովք պատրեն իմաստակք զամբոխ ախմար. են մեր աչք,
 Արիւն, դարկ, կուրծք, հաւաստեն ըզգարլանեան հովուին
 (վարկ: 33

ԾԱ.

Ո՛չ յայս գոյն ձեւ տարազու յոյտնեցար դու առ Պարիս,
 Եւ կամ առ նա ինքն յաւէատ բարերշանիկն Անքիսեւս,
 Կամ մինչ համակ փերւերտեալ յաստուածագեղդ ի սարիս
 Նըւաճեցեր առ ոտամբդ ըզմարտից տէրն իսկ զԱրէս.
 Որոյ յառեալ իբր յաստեղ լուսադիտակ ի քո դէմս,
 Ի գունս իջեալ անկանէր, ակն առ ի քէն անքըթիթ,
 Ճարակելով սիրատարի յանուշակ դաշտ ծընօտիդ,
 Մինչ ի շըրթանցդ ատրաշէկ աղբերացեալ հրակայլակ
 Հոսէր համբոյր ի ճակատ, յօնս ու ի բերան բովանդակ:

ԾԲ

Յանձնատուչոր ջերեալք հուր, ձուլեալք ի սէր անբարբառ
 Ոչ բաւէին համօրէն աստուածեղէն գիւտք հնարից
 Բացայտել կամ ժուծել ազգման կըրիցն ողեսպառ,
 Մահկանացուաց հաւասարք լինէին պարք անմահից.
 Եւ բաղդ մարդկան բարձրանայր յաստուածափայլ աստիճան:
 Այլ ծանրութիւն հողեղէն ճնշէ զմեզ. — օն, տացուք դուր.
 Կարեմք տեսիլս տեսանել, եւ կերպարանս ըստեղծուլ՝
 Հաւաքելով յեղելոց կամ ի լինել կարեւեաց
 Նըմանս անդրոյդ եւ ըզդից պատկերս յերկրի կըրեւեաց:

LIII

I leave to learned fingers and wise hands,
 The artist and his ape, teach and tell
 How well his connoisseurship understands
 The graceful bend, and the voluptuous swell;
 Let these describe the undescribable:
 I would not their vile breath should crisp the stream
 Wherein that image shall for ever dwell;
 The unruffled mirror of the loveliest dream
 That ever left the sky on the deep soul to beam.

LIV

In Santa Croce's holy precincts lie
 Ashes which make it holier, dust which is
 Even in itself an immortality,
 Though there were nothing save the past, and this,
 The particle of those sublimities
 Which have relapsed to chaos: — here repose
 Angelo's, Alfieri's bones, and his,
 The starry Galileo, with his woes;
 Here Machiavelli's earth return'd to whence it rose.

LV

These are four minds, which, like the elements,
 Might furnish forth creation: — Italy!
 Time, which hath wrong'd thee with ten thousand rents
 Of thine imperial garment, shall deny,
 And hath denied, to every other sky,
 Spirits which soar from ruin: — thy decay
 Is still impregnate with divinity,
 Which gilds it with revivifying ray;
 Such as the great of yore, Caonova is to-day.

ԾԳ

Մատանց թողում՝ ճարտարաց եւ ձեռագէտ իմաստնոց՝
Արհեստողին եւ կապկին³⁴, վարդապետել պերճաբան՝
Եթէ գիւրդ թըլիցի կարծեցելոցն այնց զիտնոց՝
Գեղապատշաճ կորուծիւնն կամ թանձրութիւնն հեշտական.
Թող կրթեսցին ի ճառել զանճառելոյն հանգամանս.
Բայց մի՛ շրթթել յաւակնին պըղծաշունչք զայն հեղեղատ՝
Յորում կացցեն նորայն տիպք կերպարանաց անընդհատ,
Զանայլայլակն հայելի հաճոյագոյնն անըրջոց՝
Ճաճանչիւոց ի յերկնից ի խորագոյն խորշ հոգւոց:

ԾԴ

Ի սըրբազանն ագարակ Սըրբոյ Խաչին պարագիր³⁵
Հանգչին աճիւնք՝ որք ըզվայրն իսկ յարւարեն սըրբագոյն.
Անմահութեամբ իմըն լի է խաղաղեալն այն մոխիր.
Թէպէտ չիցէ այլ ինչ անդ բայց յիշատակ անցելոյն.
Եւ խուն նըշխարք վեհազանց ի վիհ թոհիցն անկելոց.
Միբանճելոյ աստանօր ու Աւփիերեայ ոսկրոտի³⁶,
Եւ աստեղաց հետանան Գալիլէոյ աստ զընի³⁷,
Եւ տառապանք իւր ընդ իւր. դառնայ ի հող աստ կրրիւն
Մակկեաւելեայ հողն, ի վայր՝ յորմէ առաւըն նախկին³⁸:

ԾԵ

Սոքա հանճարք չորեքին՝ բառիցն տարերց հանգունակ
Յարուցանել համօրէն ազգ նոր՝ իցեն բաւական:
Իտալիա՛, թէպէտ բիւր ած քեզ աղէտս ամանակ՝
Զարբայակերպըզ զըձձեալ զարդու փառաց պատմունճան,
Սակայն զլացաւ եւ զլացի շնորհիլ այլոց աշխարհաց
Հանճար՝ խոյանս առողաց յաւերակաց իսկ միջոյ.
Անմահութեամբ տողորեալ է տակաւին եւ եղծ քոյ,
Յորմէ փայլք քեզ հատանին վերակինցադք վառ ի վառ.
Այոպիսի որ կանովա նախնեաց վեհից զուգափառ³⁹:

LVI

But where repose the all Etruscan three —
 Dante, and Petrarch, and, scarce less than they,
 The Bard of Prose, creative spirit! he
 Of the Hundred Tales of love — where did they lay
 Their bones, distinguish'd from our common clay
 In death as life? Are they resolved to dust,
 And have their country's marbles nought to say?
 Could not her quarries furnish forth one bust?
 Did they not to her breast their filial earth intrust?

LVII

Ungrateful Florence! Dante sleeps afar,
 Like Scipio, buried by the upbraiding shore;
 Thy factions, in their worse than civil war,
 Proscribed the bard whose name for evermore
 Their children's children would in vain adore
 With the remorse of ages; and the crown
 Which Petrarch's laureate brow supremely wore,
 Upon a far and foreign soil had grown,
 His life, his fame, his grave, though rifled — not thine own.

LVIII

Boccaccio to his parent earth bequeath'd
 His dust, — and lies it not her Great among,
 With many a sweet and solemn requiem breathed
 O'er him who form'd the Tuscan's siren tongue?
 That music in itself, whose sounds are song,
 The poetry of speech? No; — even his tomb
 Uptorn, must bear the hyæna bigot's wrong,
 No more amidst the meaner dead find room,
 Nor claim a passing sigh, because it told for *whom*!

ԾԶ

Այլ ո՛ւր արդեօք հանդիցեն Ետրուրացիքն երեքեան,
Տանդէ, Պետրարք, ու ոչ նըւազ ինչ կամ կըրսեր ի նոսին
Ըստեղծագործն այն հանճար ու արձակ բանի երգահան.
Այն որ զԵրոյցըս հարիւր վիպասանեաց սիրային⁴⁰.
Ո՛ւր արէ ոսկերքն այն հանգչին վեհք քան ըզկաւս հասարակ,
Մեծք ի մահու իբր ի կեանս. միթէ դարձան ի փոշի.
Եւ չունիցի՞ զնոցանէ կի՛հ հայրենեաց բան յուշի:
Հի՛մ ոչ հատին քարահատք նորուն արձան կիսանդրի.
Որդիական հոգ նոցին չաւանդեցաւ մօրն երկրի:

ԾԷ

Ապաշընոր՝ Ծաղկաւան. Տանդէ նընջէ հեո՛ ի քէն,
Սկիպիոնի նըմանեալ ի ծանակիչ քեզ ափունս.
Հերձուածք եւ վեհն որ ի քեզ՝ քան քաղաքի մարտից քէն
Աւաստահման արարին ըզքերգողն այն՝ զոյր անուն
Որդիք քոյին եւ թոռունք զուր պաշտեսցեն հանապազ՝
Խայթեալ խղճիւ հնացելով. նա եւ պըսակն ինքնին արդ
Զոր Պետրարքեայ ուր ուրեմն էառ ճակատ դափնէղարդ՝
Յերկիր բուսեալ է օտար, եւ կեանք նորին եւ համբաւ
Եւ գերեզմանն իսկ գրժեալ՝ ի քո հոգ ոչ ձօնեցաւ:

ԾԸ

Բոկաչիոյ աւանդեաց ըզհոդն յերկիր հայրենեան.
Ո՛չ աւասիկ յաւազաց միջի կացցէ յանդորրու,
Եւ քաղցր եւ վեհ շընչիցեն մաղթանք հոգւոց հանգստեան,
Յայն՝ որ ըստեղծն ըզտուսկեան յուշկապարիկըն լեզու,
Գուսանութիւն զայն ինքնին, որոյ եւ ձայնք՝ երգք իսկ են,
Եւ քերդութիւն է բարբառն⁴¹: — Այլ եւ զնորին իսկ դամբան՝
Հար տապալեաց ի զայրուց նախանձամուզըն բորեան.
Զիք արդ նըմա տեղի ու ոչ ի սինլըբոր գերեզմանս,
Զի մի ուրուք ծանուցեալ հանցէ եւ դոյզն հառաչանս:

LIX

And Santa Croce wants their mighty dust;
 Yet for this want more noted, as of yore
 The Cæsar's pageant, shorn of Brutus bust,
 Did but of Rome's best Son remind her more:
 Happier Ravenna! On thy hoary shore,
 Fortress of falling empire! honour'd sleeps
 The immortal exile; — Arqua, too, her store
 Of tuneful relics proudly claims and keeps,
 While Florence vainly begs her banish'd dead and weeps.

LX

What is her pyramid of precious stones?
 Of porphyry, jasper, agate, and all hues
 Of gem and marble, to incrust the bones
 Of merchant-dukes? the momentary dews
 Which, sparkling to the twilight stars, infuse
 Freshness in the green turf that wraps the dead,
 Whose names are mausoleums of the Muse,
 Are gently prest with far more reverent tread
 Than ever paced the slab which paves the princely head.

LXI

There be more things to greet the heart and eyes
 In Arno's dome of Art's most princely shrine,
 Where sculpture with her rainbow sister vies;
 There be more marvels yet — but not for mine;
 For I have been accusom'd to entwine
 My thoughts with Nature rather in the fields,
 Than Art in galleries: though a work divine
 Call for my spirit's homage, yet it yields
 Less than it feels, because the weapon which it wields

ԾԹ

Եւ Սուրբըն խաչ ի վեհիցն արդ օշխրոց զուրկ է նոցին .
 Եւ յազազս այսր իսկ զըրկւնն քաջ եւս լինի նըշաւակ .
 Իբր յերախանս կեսարուց՝ բարձեալ Բրուտեայ կիսանդրին՝
 Ածէր քաջիկ եւս ի յուշ ըղձովմայ՝ նտիրն այն զաւակ :
 Քեզ երանի շոաւենա, զի տարագիրն այն անմահ :
 Նընջէ յեզերդ հին՝ յակաւորն պետութեան զաղփաղփուն . 42 .
 Այլ երանի եւ Արկուայ, որ ամբարեալ պանծայ բուն
 Նըւագաւորոս նըշխարս պահեալ սիրով ի գիրկս իւր .
 Մինչ Ծաղկաւան զարտալած մեռեալսն հայցէ յողբ ի զուր 43 :

Կ

Առ ի՞մ բրգունքդ այգոքիկ ի պատուական ի քարանց,
 Պորփիւր, յասպիս եւ ալատ, ընտիրք կըճեայց եւ գոհար,
 Անփուտ պահել զոսկրոտի վաճառական զըքսազանց .
 Ո՞չ աւանիկ գիրալոյծ կայլակ ցօղոյ ամպավար,
 Յերեկորենայ աստեղց վառք ախորժ սփռեն զովութիւնս
 Մանուածաւալ ի մարմանդ՝ որ զմեռելոց պատէ զհող,
 Ոյց լոկ անուանքն առ Մուսայս հն մահարձանք եւ կոթող :
 Ո՞չ աւանիկ խորագոյն անդ յարգութեամբ հեմք լինին՝
 Քան ուր շիրիմն յըղկեալ որ ծածկէ զգլուխ գոռոզին :

ԿԱ

Են հն բազում ինչ աչաց նոյն եւ սըրտից ըսքանչանք
 Յափունս Առնոյ՝ յարուեստից յայն պերճազարդ թանգարան,
 Ուր անդրիաստեղծ մըրցի գիւտ ընդ քեռն իւրում բազմերանդ .
 Իցեն անդ շատ հրաշալիք, այլ վասն իմ ոչ հրաշազան . 44
 Զի պարարել ըզհանճոր սովորութիւն արարի
 Տեպեամբ բնութեան ի դաշտի՝ քան յարուեստից տեսլավայր .
 Թէպէտ եւ միտք իմ պատուեն ըզհրաշակերտն ճարտար,
 Այլ առաւել տեղի տան քան թէ լինին խորագզաց,
 Զի այլամուխ իմն հն զէնքն որով հարու նդ ըզգացուած :

LXII

Is of another temper, and I roam
 By Thrasimene's lake, in the defiles
 Fatal to Roman rashness, more at the home;
 For there the Carthaginian's warlike wiles
 Come back before me, as his skill beguiles
 The host between the mountains and the shore,
 Where Courage falls in her despairing files,
 And torrents, swoll'n to rivers with their gore,
 Reek through the sultry plain, with legions scatter'd o'er,

LXIII

Like to a forest fell'd by mountain winds;
 And such the storm of battle on this day,
 And such the frenzy, whose convulsion blinds
 To all save carnage, that, beneath the fray,
 An earthquake reel'd unheededly away!
 None felt stern Nature rocking at his feet,
 And yawning forth a grave for those who lay
 Upon their bucklers for a winding — sheet;
 Such is the absorbing hate when warring nations meet!

LXIV

The Earth to them was a rolling bark
 Which bore them to Eternity; they saw
 The Ocean round, but had no time to mark
 The motions of their wessel; Nature's law,
 In them suspended, reck'd not of the awe
 Which reigns when mountains tremble, and the birds
 Plunge in the clouds for refuge and withdraw
 From their down-toppling nests; and bellowing herds
 Stumble o'er heaving plains, and man's dread hath no
 words.

ԿԲ

Եւ մըտադիւրքս յաժիմ՝ յափունս լըճին Տրասիմեն⁴⁵,
 Յանձուկ ի կիրճս անդ՝ Հոռվմայ գոռոզութեանն յոտընխէթ.
 Զի անտանօր ընդ առաջ իմ ի հանգէս ելանեն
 Կարբեղոյնեան վարողին խաբեմարարիկ սեթեւէթք.
 Ո՞րպէս չընարս չընարեալ ձըդէր զոսոխն ի կափուլ.
 Ածեալ փակեալ ընդ լերանց մէջ եւ ընդ ափըն լըճին.
 Անդ անկանէր Արուծիւն ի յուսահատ վաշտ ոսպմին.
 Ի դաշտ ջեռեալ խաղային գետահետեալ հապաղիք
 Ի ցիր կոտորս կաճառուց արձակեալ ծուխ հեղձուցիկ,

ԿԳ.

Ի խուռն անկեալս որպէս մայրք մըրըրկաթափք ի լերանց.
 Եւ այնպէս բուռն էր կըռիւ պատերազմին յայնմ առուր.
 Այնպէս սաստիկ մոլուծիւն կափուցանէր զաշս իւրեանց՝
 Մինչ չտեսանել ինչ իսպառ՝ բայց ըզնախճիւր մահակուր.
 Զի ժամ լինէր անդ դետնի՝ եւ ոչ ումեք լինէր ազդ.
 Զըզգայր զահեղն ընդ ոտիւք բնութեան սարսուռ եւ տատան,
 Մինչ անկելոցն ի մարտին ինքնին բանայր ըզտապան,
 Որք անպատանք ի վահանս իւրեանց կային զխտապաստ:
 Եիմամարտից ազգաց այսպէս բուռն է քէն անըզպաստ:

ԿԴ

Որոց թըւէր երկիրս այս որպէս նաւակ մի սահուն,
 Ի յախտեանս անդր առեալ առքերելով ըզնոսին.
 Տեսանէին չուրջ զիւրեամբք զհամատարած ծիր ծովուն,
 Եւ չէր նոցա պատեհ միտ զընել չարժման նաւակին.
 Կասեալ կային ի նոսա գամ մի օրէնք ըննութեան,
 Եւ չազդէին զարհաւիրս լերինաթունդ երիւման՝
 Մինչ բուռնաւոր հաւուց բամբ յամպլս խընդրին պահարան.
 Բառաջ՝ բառնան հօտ նախիր յարօտավայրս թափառք,
 Եւ զարհուրեալ մահացուաց կարկին շրթունք անբարբառք:

LXV

Far other scene is Thrasimene now;
 Her lake a sheet of silver, and her plain
 Rent by no ravage save the gentle plough;
 Her aged trees rise thick as once the slain
 Lay where their roots are; but a brook hath ta'en—
 A little rill of scanty stream and bed—
 A name of blood from that day's sanguine rain;
 And Sanguinetto tells ye where the dead
 Made the earth wet, and turn'd the unwilling waters red.

LXVI

But thou, Clitumnus! in thy sweetest wave
 Of the most living crystal that was e'er
 The haunt of river nymph, to gaze and lave
 Her limbs where nothing hid them, thou dost rear
 Thy grassy banks whereon the milk-white steer
 Grazes: the purest god of gentle waters!
 And most serene of aspect, and most clear;
 Surely that stream was unprofaned by slaughters,
 A mirror and a bath for Beauty's youngest daughters!

LXVII

And on thy happy shore a Temple still,
 Of small and delicate proportion, keeps,
 Upon a mild declivity of hill,
 Its memory of thee; beneath it sweeps
 Thy current's calmness; oft from out it leaps
 The finny darter with the glittering scales,
 Who dwells and revels in thy glassy deeps;
 While, chance, some scatter'd water-lily sails
 Down where the shallower wave still tells its bubbling
 tales.

ԿԵ

Այլ քանի այժմ այլափոխ է Տրասիմենն այն նախկին.
 Յարժաթ փոխեալ լինն յերիզ, եւ ի դաշտի անդ զիւրեւ
 Չածէ ոք այլ աւերած՝ բայց հեզիկ մաճն արօրին.
 Նբառք հինաւորոցք խիտ առ խիտ բառնան կատար բարձր յարեւ,
 Որպէս երբեմն առ արմամբք նոցին խըռնեալ դիակոունք.
 Բայց առուակիկ մի փոքրիկ սակաւաշուր անձկահուն
 Ի ճապաղեաց այնր աւուր՝ զարեան առեալ է անուն.
 Էւ արդ պատմէ Արենակ՝⁴⁶ թէ զո՞ր թացին անդ երկիր,
 Կամ ի՞նչ անկեալքն՝ ըզխոժոռ ալիսն յեղին ի կարմիր:

ԿԶ

Այլ դու ինքնին, Կլիտուսնէ,⁴⁷ ի խաղ ալեացդ անուշակ
 Յականակիտ քան զամէն բիւրեղ պայծառ կենդանի,
 Յաւերժ հարսին գետայնոյ ժամագիր վայր առանձնակ
 Յորում յառեալ եւ լուսնայ, յանառագաստ հովանի,
 Դու պարարեա մարգա յուռթիս զըւարակաց կաթնափայլ.
 Ո՞վ մաքրագոյնդ աստուածոց հեզանագիկ մըկանանց,
 Պայծառագոյն երեսօք եւ ջընջագոյնդ համագանց.
 Ոչ պըղծեցին ըստոյդ զայդ վըտակ խաղմից ճապաղեք,
 Ըզհայեղեակն այն մատաղ զըստերց գեղոյ եւ բաղնիք.

ԿԷ

Յերանաւէտ քո ափունքս տակաւին կայ տաճար՝
 Տարածութեամբ փոքրատար, գեղապաշաճ զլիտվին
 Բլըբի փոքու կառուցեալ ի զառ ի կողն ի խոնարհ.
 Կլըբէ ցայսօր ժամանակ ըզյիշատակ քո նախկին.
 Փարի գոտամբն հանդարտիկ ալեակ քոյին հեզաստհ,
 Զորով վաղէ ստէպ փայլթեփ զրահագգեստիկըն լուդակ,
 Որ բընակէ եւ զօղի անդ ի խորին բիւրեղակ.
 Էւ մերթ կորզեալ հարմնամատն ըսփիւռ նաւէ՝ նո՞ւ մըկանունս,
 Ուր յեղյիշուկք զրուցեն վէտք ըզվէպս իւրեանց պղպըշունս:

LXVIII

Pass not unblest the Genius of the place!
 If through the air a zephyr more serene
 Win to the brow, 'tis; his; and if ye trace
 Along his margin a more eloquent green,
 If on the heart the freshness of the scene
 Sprinkle its coolness, and from the dry dust
 Of weary life a moment lave it clean
 With Nature's baptism,—'tis to him ye must
 Pay orisons for this suspension of disgust.

LXIX

The roar of waters! — from the headlong height
 Velino cleaves the wave-worn precipice;
 The fall of waters! rapid as the light
 The flashing mass foams shaking the abyss;
 The hell of waters! where they howl and hiss,
 And boil in endless torture; while the sweat
 Of their great agony, wrung out from this .
 Their Phlegethon, curls round the rocks of jet
 That guard the gulf around, in pitiless horror set,

LXX

And mounts in spray the skies and thence again
 Returns in an unceasing shower, which round,
 With its unemptied cloud of gentle rain,
 Is an eternal April to the ground,
 Making it all one emerald: — how profound
 The gulf! and how the giant element
 From rock to rock leaps with delirious bound,
 Crushing the cliffs, which, downward worn and rent
 With his fierce footsteps, yield in chasms a fearful vent.

ԿԸ

Անցորդ , առանց օրհնելոյ զվայրացս Ոգի՝ մի՛ երթար .
 Զի թէ զեփիւս մաքրենի շնչէ յօղոցն ի քո գէմս՝
 Գիտեա՛ զի շունչ է նորին . եւ թէ յեզերս անդ պայծառ
 ի պերճախօս խմբն մարդ ճեմս առնուցուս ժաղկանճմս ,
 Թե՛ զովագինդ այդ տեսիլ ազդէ ի սիրտ հով նշարն ,
 Եւ ի փոշոյ մածելոյ ծանրատաղտուկ կենացն ինչ
 Մըկըրտութեամբ Բընութեան լուսցեալ դործէ սուրբ եւ ջինջ ,
 Ապա քեզ պարտ եւ արժան է ունել շնորհքս նրմին ,
 Զի դաղարեալ լըռեցոյց առ վայր մի զկիրս աղիտին :

ԿԹ

Ո՛վ շառաչիւնք ջուրց ուղիւից . ի կատարաց բարձրաբերձ
 Վիմակըտուր ընդ պարեխս ալեաց՝ վիժի Վէլինոյ⁴⁸ .
 Ո՛վ քարավէժ սահանացն , երազ գինչ լոյս օդաներձ՝
 Վակժոյժ կոհակք՝ փըրփըրին յէջս անդընդին երերնոյ .
 Ո՛վ դըժուր ջուրց հոսանաց , ուր յար մոնչիւնք եւ նոնչիւնք
 Եռան զեռան հանապազ յորձանապտոյտ ի տանջանս .
 Խեթկեալ յահեղ օրհասէ ապաժոյժ քիրտն ի հոսանս՝
 Նոր Փլեգէթոն⁴⁹ ընդոսանու , զժայռիւքն հիւ ի ցընցուղ
 Զեզերբք վըհն կանգնելովք , յանկարեկիր իմն երկիւղ ,

Հ

Երկնապողող ցայտ ի վեր , տարափածեւ ցինդ ի վայր
 Ճախարակեալ անդադար եւ տարածեալ շըրջափիւ ,
 Մանրակայակ ամպահոս անձրեւածին ցօղ յամայր
 Յաւերժական ապրիէլ դործէ 'նդ ստորեւն իւր երկիր ,
 Առ հասարակ փոխելով տեււոյն ի տիպ զըմբըխտի :
 Քանի՛ խորին է վիհն այն . եւ զիարդ տարրն հըսկայ՝
 Խեղառ մոլար ոստոստմամբ ժայռից ի ժայռ ընթանայ
 Թաւալգըրոր կարկառօք , որք ընդ սանլուղսն խոժոռ
 Խարդաւանեալ թօթափին բացեալ խոռոչս անաւոր ,

LXXI

To the broad column which rolls on, and shows
 More like the fountain of an infant sea
 Torn from the womb of mountains by the throes
 Of a new world, than only thus to be
 Parent of rivers, which flow gushingly,
 With many windings, through the vale: — Look back!
 Lo! where it comes like an eternity,
 As if to sweep down all things in its track,
 Charming the eye with dread, — a matchless cataract,

LXXII

Horribly beautiful! but on the verge,
 From side to side, beneath the glittering morn,
 An Iris sits, amidst the infernal surge,
 Like Hope upon a death-bed, and, unworn
 Its steady dyes, while all around is torn
 By the distracted waters, bears serene
 Its brilliant hues with all their beams unshorn:
 Resembling, 'mid the torture of the scene,
 Love watching Madness with unalterable mien.

LXXIII

Once more upon the woody Apennine,
 The infant Alps, which — had I not before
 Gazed on their mightier parents, where the pine
 Sits on more shaggy summits, and where roar
 The thundering lawine — might be worshipp'd more;
 But I have seen the soaring Jungfrau rear
 Her never-trodden snow, and seen the hoar
 Glaciers of bleak Mont Blanc both far and near,
 And in Chimari heard the thunder-hills of fear,

ՀԱ.

Պժանդակել զ'ի բարձանցս սահեալ սիւն լայնալի՜ճ,
 Որ առաւել բերէ զկերպ աղբեր ծովու նորածին՝
 Ըզլեռնակոյտն արգանդի լուծեալ երկունս բարձրահիչ
 Յարարչութիւն աշխարհի նորոյ ձօնեալ անդրստին,
 Քան ծընողի զետակաց կարկաշտձայն հոսելոց
 Դարձ ի դարձի ճեմելով մանուածաւալ ի հովտին.
 Հայեաց ընդ կրունկըն, հանգոյն յաւերժութեան իմն ինքնին
 Համաբարշեալ վարելով զոր զըտանէն յիւրն հոսանս,
 Սըխրանք աչաց եւ սարսափ, հոսի անշոյգս այս Սահանս.

ՀԲ

Գեղեցկութիւն ահաւոր. իսկ ի վըհիցըն բերան
 Ծիածաւալ ծայր ի ծայր առաւօտին պաղպաղուն
 Ըզսանլարօք կոհակաց կախեալ կան թեւք հիռութեան
 Որպէս թէ Յոյս ի վերոյ մահու մահաց անկայուն.
 Էւ մինչ համայն ըզնովաւ ջրածըփեալ եւ ջընջի,
 Դա երանգօքն անեղծիւք փայլ ըզփայլի հարկանի,
 Հանդէս հանուրցն առնելով ճառագայթից տողանի.
 Դըմանեալ իմըն Սիրոյ՝ որ ի զըմեայ տազնապս անդ
 Առ ցնորելովք հըսկիցէ՝ միշտ երեսօք անվըկանդ:

ՀԳ

Ո՞ն անլը հապա, յԱպենին տնտառախիտ միւսանգամ,⁵⁰
 ՅԱլպեայ լերանցըն զաւակ, զոր պատուէի մեծապէս՝
 Թէ չէր կանխաւ հրաշացեալ իմ ընդ ծընողն յաղթանգամ,
 Ուր եղեւինքն ընձիւղեն ի չեպ կոհակա ապալերս,
 Ուր՝ լոտընդոտս զարգափմամբ թաւալ բերին ուսինք ձեանց.
 Այլ իմ տեսեալ է զանկոխն ըզկրօսան լեռոն երկնալէզ⁵¹
 Սառսմանեօքն յաւերժիւք, եւ ըզսառոյց լուսակէզ
 Յըրտասարսու Սըպիտակ լերինն՝ մօտուստ եւ հեռի,
 Էւ արհաւիրաց հանդիպեալ կայծակնացայտ կիմեռի⁵².

LXXIV

Th'Acroceraunian mountains of old name;
 And on Parnassus seen the eagles fly
 Like spirits of the spot, as't were for fame,
 For still they soared unutterably high:
 I've look'd on Ida with a Trojan's eye;
 Athos, Olympus, Ætna, Atlas, made
 These hills seem things of lesser dignity,
 All, save the lone Soracte's heights display'd
 Not *now* in snow, which asks the lyric Roman's aid

LXXV

For our remembrance, and from out the plain
 Heaves like a long-swept wave about to break,
 And on the curl hangs pausing: not in vain
 May he, who will, his recollections rake,
 And quote in classic raptures, and awake
 The hills with Latian echoes; I abhor'd
 Too much, to conquer for the poet's sake,
 The drill'd dull lesson, forced down word by word
 In my repugnant youth, with pleasure to record

LXXVI

Aught that recalls the daily drug which turn'd
 My sickening memory; and, though Time hath taught
 My mind to meditate what then it learn'd,
 Yet such the fix'd inveteracy wrought
 By the impatience of my early thought,
 That, with the freshness wearing out before
 My mind could relish what it might have sought,
 If free to choose, I cannot now restore
 Its health; but what it then detested, still abhor.

ՀԴ

Ըզհինաւորացւոն տեսի Շանթակատար եւ լիբինս, ⁵³
 Ու ի՛ դադաթան Պառնասայ զարծուին սլացիկ ի խոյանս՝
 Որպէս ըզբաջ այնց վայրաց, իբր համբաււոն իսկ առ հինս,
 Զի ցարդ առնուն նոքա թռիչս յանհասականն ի սահմանս:
 Եւ տրովացի հայեցիւք կացի յակճիւս ընդ Խդաս:
 Աթոս, Ետնէ, Ուիւմպոս ու Աալաս՝ անշուքս եւ նըկունս
 Կացուցանեն ըզլեբանցս ինձ այսոցիկ ըզբարձունս:
 Քաւ ի միոյն Սորակտեան բարձրաւանդէն միայնակ ⁵⁴,
 Ոչ ձիւնափառ՝ իբր յիշէր հոովմայեցին քնորերգակ, ⁵⁵

ՀԵ

Արտակիտեալ ի դաշտէն բերէ յինքեան կերպարանս
 Մըկանաձիդ կոհակի մերձ եղելոյ ի խորտակ՝
 Եւ վիմատառ կառելոյ յօձաձեւիկն ի ձրգանս:
 Կամեցողաց ոչ անդէպ յուզել զմըտաց յիշատակ
 Ըզբաջադիր սոփեբացն յեղյեղել տառ սխրալի,
 Զարթուցանել ի բըլուրս յատինացի արձագանդ:
 Այլ ատեցի ես առ վարժ քերդողական եւ հրահանդ
 Ըզզաս ուսմանն տաղտուկ, առնուլ ի յուշ բան առ բան,
 Մինչ գեռ մանուկն իսկ էի, յուսով երբեմն այնց յիշման,

ՀԶ

Ըզդառնըն դիդ օր աւուր տըւեալ առ ուշն իմ հիւանդ:
 Եւ թէպէտ յեռ այնորիկ կըրթեաց ըզմիտս ամանակ՝
 Խորհրդաթեւ յայնոսիկ զորքս ուսաւն երբեմն անդ,
 Սակայն նախկին հընացեալ ունակութիւնն այն վայրադ,
 Այնպէս ունի սեւեսեալ զանժոյժ խորհուրդս իմ վաղուց,
 Զի էանց զոյդ ընդ կորով դալարութեան հանճարոյս
 Տենչ հաշակման զայնս՝ յորս չէր անմարթ խնդրելն ինչ հանոյս՝
 Թէ էր ազատ յընտրութիւն. այլ բուժելոյ չիք իմ կար:
 Եւ զոր յայնժամն ատեցի՝ ատեամ եւ արդ հաւասար:

LXXVII

Then farewell, Horace; whom I hated so,
 Not for thy faults, but mine; it is a curse
 To understand, not feel thy lyric flow,
 To comprehend, but never love thy verse;
 Although no deeper Moralist rehearse
 Our little life, nor Bard prescribe his art,
 Nor livelier Satirist the conscience pierce,
 Awakening without wounding the touch'd heart,
 Yet fare thee well — upon Soracte's ridge we part.

LXXVIII

Oh Rome! my country! city of the soul!
 The orphans of the heart must turn to thee,
 Lone mother of dead empires! and control
 In their shut breasts their petty misery.
 What are our woes and sufferance? Come and see
 The cypress, hear the owl, and plod your way
 O'er steps of broken thrones and temples, Ye!
 Whose agonies are evils of a day —
 A world is at our feet as fragile as our clay.

LXXIX

The Niobe of nations! there she stands,
 Childless and crownless, in her voiceless woe;
 An empty urn within her wither'd hands,
 Whose holy dust was scatter'd long ago;
 The Scipios' tomb contains no ashes now;
 The very sepulchres lie tenantless
 Of their heroic dwellers: dost thou flow,
 Old Tiber! through a marble wilderness?
 Rise, with thy yellow waves, and mantle her distress.

ՀԵ

Ապա ողջամբ ինձ մընաս Որատի՛ւ՝ զոր ատեմ,
 Ոչ թէ յաղագըս քոյոցս ինչ՝ այլ իմոյ վընասու.
 Զհոսանս քնարիք հասկանալ եւ չըզգալ՝ կիրք են զըժխեմ,
 Ի միտ առնուլ զոճ տաղիւլ եւ չըլինել սիրարկու.
 Թէպէս եւ չիք իբր ըզքեղ խրատիչ կենացս համառօտ,
 Եւ ոչ քերթող այնպէս քաջ վարդապետեաց զիւրն արուեստ,
 Ոչ հրգիծող փարելի զխիղճ եհար այնպէս համեստ՝
 Առանց վիրի հըպելով սթափել ըզսիրտ զոր եհար.
 Այլ կայ ողջամբ. հրաժարիմք ի՛ Սորակտեանս աստ ի սար:

ՀԸ

Ո՛վ Հոովմ, ո՛վ իմս հայրենիք, ո՛վ հոյետենչ ինձ քաղաք,
 Սիրտք որբացեալք առ քեզ լող ակնարկեսցեն ի յակճիւս,
 Առ քեզ, ո՛վ դու մեռիւոց պետութեանց մայր միայնակ,
 Եւ արգելցեն ի յոգւոյ ըզդուզնաքեայ զիւրեանց կիրս:
 Քանզի զի՛նչ իսկ իցեն ամենայն ցաւք մեր եւ վիշտք:
 Եկայք, տեսէք ըզնոճիս, ըզվո՛ւս բըւոց լըւարուք.
 Խարխափեցէք ի գահուց եւ տաճարացս ի դերբուք.
 Գուք՝ որոց ցաւք օրհասի՝ չարիք միոյ են աւուր. —
 Հանգոյն զիւրեղծ մեր կաւոյս՝ աշխարհ մ'ողջոյն կայ՝ ութուր:

ՀԹ

Ազգաց ու ազանց Նիորէ⁵⁶, աւադիկ կայ նա 'նտանօր,
 Անգաւակեալ եւ անթագ, ցաւալըլուկ ու անբարբառ.
 Բարձեալ բազկօքըն կարկամ ունայնացեալ մի սափոր՝
 Որոյ աճիւն սըրբազան վաղ իսկ եղեւ զիրուտար.
 Թափուր է արդ ի մոխրոյ՝ Սկիպիոնի՛ք գեբեզման.
 Եւ քընարանք դամբանաց բարձի թողի անվարձ կան
 Ի բնակելոցն ի նոսին ի դիւցազանց նախնական: —
 Եւ դու Տիբէր ծերունի, հոսե՛ս ի կիճս աստ ամայս.
 Արի՛ ալիօքըզ պըղտոր եւ վերարկուեա՛ զնեղեալս այս:

LXXX

The Goth, the Christian, **Time**, War, Flood, and Fire,
 Have dealt upon the seven-hill'd city's pride;
 She saw her glories star by star expire,
 And up the steep barbarian monarchs ride,
 Where the car climb'd the capitol; far and wide
 Temple and tower went down, nor left a site: —
 Chaos of ruins! who shall trace the void,
 O'er the dim fragments cast a lunar light,
 And say, « here was, or is », where all is doubly night?

LXXXI

The double night of ages, and of her,
 Night's daughter, Ignorance, hath wrapt and wrap
 All round us; we but feel our way to err:
 The ocean hath his chart, the stars their map,
 And Knowledge spreads them on her ample lap;
 But Rome is as the desert, where we steer
 Stumbling o'er recollections; now we clap
 Our hands and cry « Eureka »! it is clear —
 When but some false mirage of ruin rises near.

LXXXII

Alas! the lofty city! and alas!
 The trebly hundred triumphs! and the day
 When Brutus made the dagger's edge surpass
 The conqueror's sword in bearing fame away!
 Alas, for Tully's voice, and Virgil's lay,
 And Livy's pictured page! — but these shall be
 Her resurrection; all beside — decay.
 Alas, for Earth, for never shall we see
 That brightness in her eye she bore when Rome was free!

Չ

Գոթ, քրիստոնեայ, ժամանակ, պատերազմունք, ջուր եւ հուր
 Աղողպտեցին ի զարդուց Լօթնաբըլուր քաղաքին.
 Եւ տեսանէր նա 'ստղ ըզհետ աստեղ նուազիլ ըզփառս իւր.
 Եւ երիվարք խուժագուժ թագաւորաց դիմէին
 Ուր յաղթականք կառածիկք ի կապեալու երթային⁵⁷.
 Տապաստ զընին ցիր եւ ցան համբուն տաճարք ու աշտարակք.
 Աւերակաց իմըն բոհք. ո՞րաւիցէ յայն դատարկ
 Նըշմարեւ հետս ի նըշխարս, սփռել ազօտ ինչ լուսնակ
 Եւ ասել, «Աստ էր, կամ է» . մինչդեռ գիշեր է կրկնակ.

ՉԱ.

Կըրկին գիշերքըն Դարուց, եւ գիշերոյ իսկ զըստեր՝
 Տըգիտութեան՝ սըփռեցին եւ սըփռին շուրջ ըզմեօք թեւս.
 Առ զեգերիւ լոկ ընդ թիւր մեզ ճանապարհ յայտնի մեր.
 Ովկիանու իսկ ցուցակ գոյ, ու աստեղաց գոյ քարտէս,
 Զորրս պարզէ Գիտութիւն ի լայնածիր պարունակ.
 Այլ անապաս իմն է Հոովմ, յորում շըրջիմք թափառիկ
 Ի յիշատակս անցելոց, եւ ձայն ամեալ ծափհարիկ
 Ազաղակեմք, «Եւրեգս, ահաւաղիկ լուսացաւ»⁵⁸,
 Մինչ առ երի աւերակք կան յերեւոյթ լուսաղաւ:

ՉԲ.

Աւաղ ասեմ ըգբաղաքն այն բարձրամուր եւ հզուկ.
 Աւաղ երիցն հարիւրոց յաղթանակաց նորին պանծ.
 Աւաղ աւուրն՝ յոր Բրուտոս՝ չըռչականուն մեծաշուք
 Քան ըզսուսեր երկրակալ՝ զսակուրն արար գերազանց:
 Աւաղ Տուլլեայ բմբասաց ու ողբանըւազ Վիրգիլեայ,
 Նըկարաբանն եւ Լիւեայ⁵⁹: — Բայց յարիցէ նա սոքօք:
 Իսկ որ օտար ինչ քան զայս՝ լի է համայն աւերօք:
 Աւաղ երկրի. ոչ եւս աչք իւր փայլեն այնպէս պայծառս
 Որպէս մինչ Հոովմ վայելէր յազատութեան իւրում փառս:

LXXXIII

Oh thou, whose chariot roll'd on Fortune's wheel,
 Triumphant Sylla! Thou, who didst subdue
 Thy country's foes ere thou wouldst pause to feel
 The wrath of thy own wrongs, or reap the due
 Of hoarded vengeance till thine eagles flew
 O'er prostrate Asia; — thou, who with thy frown
 Annihilated senates — Roman, too,
 With all thy vices, for thou didst lay down
 With an atoning smile a more than earthly crown —

LXXXIV

The dictatorial wreath, — couldst thou divine
 To what would one day dwindle that which made
 Thee more than mortal? and that so supine
 By aught than Romans Rome should thus be laid?
 She who was named Eternal, and array'd
 Her warriors but to conquer — she who veill'd
 Earth with her haughty shadow, and display'd,
 Until the o'er-canopied horizon fail'd,
 Her rushing wings — Oh! she who was Almighty hail'd!

LXXXV

Sylla was first of victors; but our own,
 The sagest of usurpers, Cromwell! — he
 Too swept off senates while he hew'd the throne
 Down to a block — immortal rebel! See
 What crimes it costs to be a moment free,
 And famous through all ages! but beneath
 His fate the moral lurks of destiny;
 His day of double victory and death
 Beheld him win two realms, and, happier, yield his breath.

ԶԳ

Ո՛վ բաղդանիւ կատաւար յաղթանակող դու Սիւլլաս,
Որ ընկապահաւ նուաճեցեր ըզայրենեաց լծըշնամիս,
Եւ դուլ առ վայր մի չառեր առ ի գիտել քաջաւհաս
Ըզգործելոց առ ի քէն իսկ ըզչարեաց արհաւիրս,
Եւ շեղջաշղջ վրիժանացոյ ի նունձ առնել իրաւունս,
Մինչեւ արծուիք քո սլացան յԱսիա քեզ ժընրադիր.
Որ ցըրուեցեր զծերակոյտըն ճակատաւ ի կընճիռ.
Հոռվմայեցիդ, թէ եւ ոչ անյանց. զի հաշտ ինչ ծաղուք
Եդեր ի վայր ի դըլխոյդ ըզպըսակ դեր երկրաշուք,

ԶԴ

Զիշխանապետըն պըսակ. — կարծիւր արդեօք քեզ յայնժամ
Թէ յո՛ր հասցէ անարգանս առ յապա այն՝ որով դուն
Գեր իմի եղեր մահացուաց. թէ ոտնհար եւ կարկամ
Լիցի՞ երբեք Հոռվմո՛ ի նոյն Հոռվմայեցւոյ իսկ համբուն.
Այն որ քաղաքըն կոչիւր յաւերժահան, որ զինէր
Ու ի յաղթանակ արձակէր եւիթ ըզգօրսըն մարտիկ.
Որ բարձրանազ հովանեաւն հովանանայր յերկիր ձիգ,
Որ սաւառնէր ընդ ոլորտ տիեզերաց թեւս փխռ,
Եւ որ ի վեհ յանուն, վա՛շ, Ամենազօր յորջորջիւր:

ԶԵ

Սիւլլա եղեւ ի յաղթողըս վեհագոյն ընդհանուր.
Ի բոնաւորս զգօնագոյն եկաց կրոմուէլ յերկրիս մեր,
Անհանունն ապըստամբ, ըզծերակոյտ թաքթաքուր
Մերժեալ եւ սա՛ զոգ ի կոճղ ուրեմն ըզգանն տաշէր:
Տեսէք, քանի՛ եղերունս ի մարդկանէ պահանջեն
Ազատութիւն առժամեայ ու անուն ի դարս անմոռաց.
Այլ ի բաղդի նորուն կայ թագուցեալ խրատ մահացուաց,
Զի յօր կրկին յաղթութեանցն եւ մահուն՝ զոյգ պետութիւն
Ետես ստացեալ, եւ ըզշունչ իւր արձակէր գոհագոյն:

LXXXVI

The third of the same moon whose former course
 Had all but crown'd him, on the self-same day
 Deposed him gently from his throne of force,
 And laid him with the earth's preceding clay.
 And show'd not Fortune thus how fame and sway,
 And all we deem delightful, and consume
 Our souls to compass through each arduous way,
 Are in her eyes less happy than the tomb?
 Were they but so in man's, how different were his doom!

LXXXVII

And thou, dread statue! yet existent in
 The austerest form of naked majesty,
 Thou who beheldest, 'mid the assassins' din,
 At thy bathed base the bloody Cæsar lie,
 Folding his robe in dying dignity,
 An offering to thine altar from the queen
 Of gods and men, great Nemesis! did he die,
 And thou, too, perish, Pompey? have ye been
 Victors of countless kings, or puppets of a scene?

LXXXVIII

And thou, the thunder-stricken nurse of Rome!
 She-wolf! whose brazen-imaged dugs impart
 The milk of conquest yet within the dome
 Where, as a monument of antique art,
 Thou standest:— Mother of the mighty heart,
 Which the great founder suck'd from thy wild teat,
 Scorch'd by the Roman Jove's etherial dart,
 And thy limbs black with lightning— dost thou yet
 Guard thine immortal cubs, nor thy fond charge forget?

ՁԶ

Յաւուր լուսնոյն յերրորդում՝ որոյ շրջանն առաջին
 Եղեւ նըմա թափաբեր, արդ ի նըմին իսկ աւուր՝
 Իջոյց հեղիկ ի գահուց յոր ամբարձաւ նա ուժգին⁶⁰,
 Էւ ընդ նախկի հանգուցեալս հանգոյց յերկիր ըզկաւ իւր՝
 Ո՛չ եցոյց մեզ Բաղդ այսու՝ թէ պետութիւնք եւ համբաւ
 Էւ ամենայն որ թըլինըն ցանկալիք՝ զորոյ զհետ
 Զըկտիմք՝ զամէն հընարեալ յամէն կըթեալ դըժուար հետ,
 Յաչըս նորա ոչ իցեն բարեբաստիկ քան զդամբան
 Թէ զայս գիտէր եւ մարդ՝ Բըր ալլադդ առնէր դատաստան:

ՁԷ

Ո՛վ դու անդրի անաւոր, որ կատուցեալ ցարդ կանգուն⁶¹
 Կաս յանպահոյճ կերպարանս վեհինաշուք մերկութեան,
 Որ դիտեցեր յառողեալ ոտսըդ յարեան թաթաղուն
 Տապաստ անկեալ ըզկեաար ի սրիկայիցն երախան՝
 Կրհասական նազանօք հանդրիճելով ըզլօղիկ,
 Իբրեւ ըսպանդ սեղանոյդ ի զըշխոյէն արգադիր՝
 Ի Նեմեսեայ ի մեծէն՝ զոր դիք պատուեն եւ երկիրօ
 Մեռաւ եւ նա, կորեա՛ր դու Պոմպէ. իցէք յազմականք
 Թափաւորաց զուք անթիւ, թէ թատերաց դէմք ցուցանք:

ՁԸ

Էւ դու դայեակ շանթաւար մատակապայ մայր Հոովմայ⁶²,
 Յորոյ ի ստեանց պըզընձեաց թըլին թորել ծորք կաթին,
 Կաթն յաղթաբեր. ի սրահի քում անդ կանգնեալ զը՛քեթեայ՝
 Ուր եւ պատուիւրն նըշխար հարտարութեան հընային,
 Արձանացեալ կաս պնդէն, ո՛վ մայր սըրտի հըզօրի,
 Զոր ի ստեանց քոց վայրենեաց մեծն այն ծըծեաց հիմնարկու.
 Ի հոովմականն Որմըզդի անմահ փըքնաց խամրեալ դու,
 Ու ի հարեւոց փայլականցըն թըխացեալ արդ հոմակ.
 Զանմահ կորիւնքդ յիշէս ցարդ եւ զմայրադու թ՛քո վաստակ.

LXXXIX

Thou dost; — but all thy foster-babes are dead —
 The men of iron; and the world hath rear'd
 Cities from out their sepulchres: men bled
 In imitation of the things they feard'd,
 And fought and conquer'd and the same course steer'd,
 At apish distance; but as yet none have,
 Nor could, the same supremacy have near'd,
 Save one vain man, who is not in the grave.
 But, vanquish'd by himself, to his own slaves a slave —

XC

The fool of false dominion — and a kind
 Of bastard Cæsar, following him of old
 With steps unequal; for the Roman's mind
 Was modell'd in a less terrestrial mould,
 With passions fiercer, yet a judgment cold,
 And an immortal instict which redeem'd
 The frailties of a heart so soft, yet bold,
 Alcides with the distaff now he seem'd
 At Cleopatra's feet, — and now himself he beam'd,

XCI

And came — and saw — and conquer'd! But the man
 Who would have tamed his eagles down to flee,
 Like a train'd falcon, in the Gallic van,
 Which he, in sooth, long led to victory,
 With a deaf heart which never seem'd to be
 A listener to itself, was strangely framed;
 With but one weakest weakness — vanity,
 Coquettish in ambition — still he aim'd —
 At what? can he avouch — or answer what he claim'd?

ԶԹ.

Եւ կարի՛սկ քաջ. այլ մեռեալ են ահա քո դիեցիկք,
Արքն երկաթեայք եւ աշխարհ ի դամբանաց իսկ նոցին
Քաղաքանի յարոյց նոր. յարին եկին անդ մարդիկ՝
Ի նմանութիւն կըրթեալ այնոց՝ յորոց երբեմն ահէին.
Մարտեան, ատացան, զասպարէզ ըզնոյն հատին կապկաբար:
Այլ ցարզ ոչ որ ոչ ուրեք երեւեցաւ հաւասար
Եւ ոչ լիցի յերձագոյն որ ի վեհիցն այն ի պար.
Բայց մի եւեթ այր անտախ, որ դեռ շեմուտ ի տապան,
Այլ սա յանձնէն իսկ յաղթեալ, գերի գերեացն է իւրեան⁶³.

Ղ.

Սուտ պետութեան թեկնածու, ազնկորդի որ նոր կեսար:
Հեռի մընայր յընթացիցն ի հետեւելն անդ չընոյն.
Քանզի մըտաց նախնոյն այն հոովմայեցւոյ կազապար
Նըւազ ունէր մասն երկրի. թէպէտ կըրիւք բռնագոյն՝
Այլ ի դատել անդ իւրում հանդարտագինքս վարէր.
Անմահ ի նմա բընազգումն թըւէր կալ ի չըքմեղս.
Ըզգոռ սըրտին եւ թուլոյ քաւելով կիրրս մեղմեխս.
Մերթ իլիկաւն Ալկիդէս թըւէր յոտին կլոպատրեայ,
Եւ մերթ ինքնին ածելով գըլխոյն պըսակ հանանչեայ:

ՂԱ.

Դիմէր դիտէր եւ յաղթէր⁶⁴: իսկ սա հնարեալ միշտ չընարս
Արժուիս մարզել ի թըռիչս երկրապատիկ խոյանաց,
Բազէաբար իջանեալ գաղղիական ընդ կահառս.
Թէպէտ վարեաց արդարեւ ըզնոսին յորս յաղթանաց,
Այլ վիհակեալ ապառուսն եւ սալացեալ խուլ սըրտի,
Որ եւ ինքեան անգամ ոչ մատուցանէ ունկն ի լուր.
Չախտ ախտացեալ վատագոյն՝ գունայնութիւն հետագուր,
Երկրակալէ փառասէր. եւ իզձ լինի տակաւին. —
Եւ ի՛մ արգետօք. — ասիցէ՛, կամ գիտիցէ՛ իսկ ինքնին:

XCII

And would be all or nothing — nor could wait
 For the sure grave to level him; few years
 Had fix'd him with the Cæsars in his fate,
 On whom we tread: For *this* the conqueror rears
 The arch of triumph! and for this the tears
 And blood of earth flow on as they have flow'd,
 An universal deluge, which appears
 Without an ark for wretched man's abode,
 And ebbs but to reflow! Renew thy rainbow, God!

XCIII

What from this barren being do we reap?
 Our senses narrow, and our reason frail,
 Life short, and truth a gem which loves the deep,
 And all things weigh'd in custom's falsest scale;
 Opinion an omnipotence, whose veil
 Mantles the earth with darkness, until right
 And wrong are accidents, and men grow pale
 Lest their own judgments should become too bright,
 And their free thoughts be crimes, and earth have too
 much light.

XCIV

And thus they plod in sluggish misery,
 Rotting from sire to son, and age to age,
 Proud of their trampled nature, and so die,
 Bequeathing their hereditary rag
 To the new race of inborn slaves, who wage
 War for their chains, and rather than be free,
 Bleed gladiator-like, and still engage
 Within the same arena where they see
 Their fellows fall before, like leaves of the same tree.

ՂԲ

Կամէր լինել կամ ամեն կամ ոչինչ. ոչ իսկ ժուժայր
Անտարակոյս դամբանաւն լինել հարթ հաւասար,
Եւ յետ սակաւ ինչ ամաց զոյգ կեսարու եղեալ վայր
Լինել ի մէնջ ոտնակոխ: — Բարէ. այս ըզկամար
Ամբառնայցէ յաղթական. առ այս արեան ճաղաղիք
Եւ արտասուք ընթացեալ ողորկացեն զընդհանուր,
Որպէս հեղեղն ի հընումն առ հասարակ յորդաջուր:
Այլ տաղնապեալ մարդկութեան ոչ երեւի աստ տապան.
Յորձանք ըշյորձանքս մըղեն: — Տէր, ցոյց ըզքո ծիածան:

ՂԳ

Ձինչ ի յամուլ պայմանէ աստի հընձել կարասցուք.
Ըզգայութիւնք մեր նեղք, կեանք համառօտք, միտք զաղփաղ.
Ճըշմարտութիւն պատուական գոհար՝ այլ կայ ստորիջուք [փուն.
Եւ ամենայն ինչ կըշոխ սովորութեան սուտ չափուն.
Ամենակալ զօրութեան նըմանեալ իմրն կարծիք
Ըստուերաձիգ վերարկուաւ պարասօղէ զերկիր արդ,
Յորչափ թըւին պատահարք չարն եւ բարի. պակնու մարդ
Թէ մի՛ արդեօք պատաստանք իւր թըւիցին պայծառք յոյժ
Ու ազատ խորհուրդք գըրեսցին ի մեղս, ու երկիր տեսցէ զլոյս:

ՂԴ

Այսպէս մարդիկ խարխափեն ծանրագանդաղ ի վըտանդ՝
Ծընգեալ ծիւրեալ հարց յորդիս, դարուց ի դար անմոռաց.
Եւ մոռանին պարծելով ընդ բընութիւն առտոնանկ,
Աւանդելով ըզզըրգլեակս զառ ի նախնեացն ըստացուած
Առ ազգ իւրեանց յետագայ, ազգ ընտոծին սըտըրկաց.
Փըշրել փորձէ նա զշըղթայսն. եւ ոչ միայն ոչ ազատ՝
Այլ հանապաղ ի մըրցանս մատնեալ հանգոյն գօտեմարտ,
Յասպարիզի անդր ի նոյն՝ ուր իւրքն անկեալ կան ընկերք
Կանխեալք քան զինքն՝ համաքուն իբրեւ ծառոյ սին տերեւք:

XCV

I speak not of men's creeds — they rest between
 Man and his Maker — but of things allow'd,
 Avert'd, and known, and daily, hourly seen —
 The yoke that is upon us doubly bow'd,
 And the intent of tyranny avow'd,
 The edict of Earth's rulers, who are grown
 The apes of him who humbled once the proud,
 And shook them from their slumbers on the throne;
 Too glorious, were this all his mighty arm had done.

XCVI

Can tyrants but by tyrants conquer'd be,
 And Freedom find no champion and no child
 Such as Columbia saw arise when she
 Sprung forth a Pallas, arm'd and undefiled?
 Or must such minds be nourish'd in the wild,
 Deep in the unpruned forest, 'midst the roar
 Of cataracts, where nursing Nature smiled
 On infant Washington? Has Earth no more
 Such seeds within her breast, or Europe no such shore?

XCVII

But France got drunk with blood to vomit crime,
 And fatal have her Saturnalia been
 To Freedom's cause, in every age and clime;
 Because the deadly days which we have seen,
 And vile Ambition, that built up between
 Man and his hopes an adamantine wall,
 And the base pageant last upon the scene,
 Are grown the pretext for the eternal thrall
 Which nips life's tree, and dooms man's worst — his se-
 cond fall.

ՂԵ

Ոչ զհաւատոյ ինչ հառեմ, որ ընդ Հաստիշն եւ ընդ մարդ՝
Այլ ըզյայտից ծանօթից եւ վկայելոց աստանօր,
Եւ զայնց՝ որ զօր ամենայն, յամենայն ժամ ստուգին արդ-
Ձպարանոցացըս կըքիչ ըզլուծն ասեմ կրկնակոր,
Ձերեւեալն յայտ յանդիման բրոնաւորաց ըզգիտմունս,
Ձպատգամս վարչաց աշխարհի՝ բերողս վարուց կապկակիր,
Այնմ որ երբեմն ըզնոցայն գոռողութիւն հար յերկիր,
Եւ բունն հարեալ ըզգահուց՝ ոստուցանէր ըզթմբեհալս-
Ոչ թէ բազկացն՝ չէր արարեալ բայց լոկ զայս:

ՂԶ

Հիմ նուաճիցին լոկ բըռունք ի բըռնաւոր նըմանեաց. —
Եւ հիմ չիցեն նահատակք ազատութեան եւ որդիք,
Հանգոյնք նոցին՝ զոր ետես Կոլուքիա՝ մինչ վազեաց
Իբրեւ Պալլաս ոպառազէն եւ յարատոյ անմերձիկ-
Կամ թէ հանճարք այլպիսիք յանապատ՝ լոկ բուծցին,
Յանտառս՝ յոր ոչ հաս տապար, ու ի շառաչ ջուրց վիժանաց
Ուր բընութիւն ժըպտելով ըզվաշինկոյն զայեկեաց-
Ընդէր չիցեն այգպիսիք եւ այժմ յերկրիս ծոց՝ սերմանք-
Կամ Եւրոպեայ էր չիցեն ափունք՝ ափանցն այն նըմանք⁶⁵:

ՂԷ

Արեամբ արընալ Փոսնգաստան չոգաւ փըսխեաց շարաւ շար-
Տօնիցն հանդէսք սատուոնեան՝ ազատութեան ածին տոյժ,
Եւ հասուցեն հանապազ ամենուրեք յամէն դար-
Քանգի աւուրք որք հասինըն մեզ աւուրք շարաւոյժ,
Ամբարհաւած սէր դահու որ կառուցեալ կուռ պատուար
Ընդ մէջ մարդկան եւ յուսոյն ալամանդիկ խէթ էարկ,
Եւ որ յետ այնր ի թատերս հանդիսացաւ խաղ անարդ,
Քաղայք յաւերժ ստորկութիւն՝ կենաց ծառոյն վէր ազդոյ,
Ըսպառնալով զյետին շար, կրկին անկումըն մարդոյ:

XCVIII

Yet, Freedom! yet thy banner, torn, but flying,
 Streams like the thunder-storm *against* the wind;
 Thy trumpet voice, though broken now and dying,
 The loudest still the tempest leaves behind:
 Thy tree hath lost its blossoms, and the rind,
 Chopp'd by the axe, looks rough and little worth,
 But the sap lasts, — and still the seed we find
 Sown deep, even in the bosom of the North;
 So shall a better spring less bitter fruit bring forth.

XCIX

There is a stern round tower of other days,
 Firm as a fortress, with its fence of stone,
 Such as an army's baffled strength delays,
 Standing with half its battlements alone,
 And with two thousand years of ivy grown,
 The garland of eternity, where wave
 The green leaves over all by time o'erthrown;
 What was this tower of strength? within its cave
 What treasure lay so lock'd, so hid? — A woman's grave.

C

But who was she, the lady of the dead,
 Tomb'd in a palace? Was she chaste and fair?
 Worthy a king's, or more — a Roman's bed?
 What race of chiefs and heroes did she bear?
 What daughter of her beauties was the heir?
 How lived, how loved, how died she? Was she not
 So honour'd — and conspicuously there,
 Where meaner relics must not dare to rot,
 Placed to commemorate a more than mortal lot?

ՂԸ

Բայց թ' եւ գձձեալ՝ սաւառնի, Ազատութիւն, դրօշ քո դեռ
 Իբրեւ շառափ շանթորոտ բաղխեալ ընդդէմ փոթորկին.
 Թոպիւնք ձայնիդ թմբկահար թէպէտ բեկբեկք եւ կերկեր՝
 Այլ քաջալուրք քան ըզբնաւ արտանշնչեալս ի մրբրկին.
 Թէպէտ քըշտեալ յընձիւղից եւ տեռազերծ քոյին ծառ
 Տապարատաշ կոշկոճեալ թէպէտ զըձուձ եւ խոտանս,
 Այլ հիւթ խաղաղ դեռ ի քեզ. եւ զըտանհմք մեք սերմանս
 Ի հեռաւորս անգամ ծոցս հիւսիսականս ի խորին.
 Տացե գարուն լաւագոյն՝ պըտուզս նըւազ մեզ դառինս:

ՂԹ

Արձան աւուրց անցելոց՝ կայ 'շտարակ իսկ բոլորչի⁶⁶,
 Ամուր զինչ բերդ, եւ պատուարք քարակարկառք ընտովաւ՝
 Յընդդիմանալ բաւականք զօրացումար մեծ զակշի.
 Կրելով ըզկէտըս բըրդանց ծայրագարդիկ կատարաւ.
 Լըրկնագարամ բաղեղանց փարին բազուկք ընտովիմբ,
 Յաւերժութեանն այն պըսակք, շարժին սաղարթ իւր դաւարք
 Զամենեքումքք որ անկան յամանակէն տարնէտքք: —
 Զինչ էրք ամուրս աշտարակ. եւ ի նըկուզն ի խորուջ
 Զո՞ր գանձ ծածկէ զգոյշ ու այսպէս գանխուլ: — Տապան մի —
[կընոջ:

Ղ

Եւ ո՞վ արդեօք եղեւ նա. ո՞վ էր մահուանդ այդ տիկին՝
 Գերեզմանեալ յապարանս. է՞ր զեղեցիկ եւ համեստ,
 Թագաւորաց արժան, լաւ եւս՝ առ Հոռոմ անկողին.
 Յո՞ր դիւցազանց եւ վեհից արդեօք ձըզէր զիւրն՝ ճեռ.
 Գեղեցկութեան նորին ո՞ր արդեօք աղջիկ կաց ժառանգ:
 Զխա՞րդ եկեաց, զի՞ սիրեաց, զխա՞րդ արդեօք եւ մեռաւ.
 Մի՞ վասն այն՝ այդբան շըքով եւ փառօք այդբը եղաւ,
 (Ուր ոչ իշխեն քայքայիլ նըշխարք մարդկան սինլըբոր)
 Զի յիշեսցի նորայն բաստ դեր մահացուի շնորհաւոր.

CI

Was she as those who love their lords, or they
 Who love the lords of others? such have been
 Even in the olden time, Rome's annals say.
 Was she a matron of Cornelia's mien,
 Or the light air of Egypt's graceful queen,
 Profuse of joy — or 'gainst it did she war,
 Inveterate in virtue? Did she lean
 To the soft side of the heart, or wisely bar
 Love from amongst her griefs? — for such the affections are.

CII

Perchance she died in youth: it may be, bow'd
 With woes far heavier than the ponderous tomb
 That weigh'd upon her gentle dust, a cloud
 Might gather o'er her beauty, and a gloom
 In her dark eye, prophetic of the doom
 Heaven gives its favourites — early death; yet shed
 A sunset charm around her, and illume
 With hectic light, the Hesperus of the dead,
 Of her consuming cheek the autumnal leaf-like red.

CIII

Perchance she died in age — surviving all,
 Charms, kindred, children — with the silver gray
 On her long tresses, which might yet recall,
 It may be, still a something of the day
 When they were braided, and her proud array
 And lovely form were envied, praised, and eyed
 By Rome — but whither would Conjecture stray?
 Thus much alone we know — Metella died,
 The wealthiest Roman's wife: Behold his love or pride

ՃԱ.

Նըման արդեօք այնոցիկ որ զիւրեանց տեսարես սիրեն,
 Թէ այնոցիկ՝ որ զայլոց. զի եւ առ հինս անդ էին
 Այսպիսիք որ, որպէս վէպքն հոռմէականք մեզ ճառեն.
 Եղեւ արդեօք նա զօրէն կուռնելիայ զգօն տիկին.
 Եթէ լըկտի եւ շամբուշ զինչ Եգիպտեան պերճ զըմիոյ.
 Սիրոյ արդեօք զըրգանաց, եթէ նոցին դիմամարտ՝
 Կիրթ լաւութեամբք. թոյլ մասամբ արբտին անկեալ ի թա-
 փէ զգօնութեամբ մերժելով ի տառապանս իւր ըզսէր. (կարդ,
 Զի այսպիսի հեթեթանք իմն են ըղձից ինքնաբեր:

ՃԲ

Գուցէ մեռաւ դեռահատ. գուցէ նկըճեալ վըշտակիր
 Յաւօք ծանումբք՝ քան որ շուրջ մեծազըմբէթըն դամբան
 Պարառոցեալ եւ ճընշէ զաճիւն նորին գեղաձիր.
 Գուցէ ամպրոպք պատեցին ըզգեղ այտիցն ազնուական.
 Եւ մութ կալաւ զաշտն սեաւս՝ զըղձապատուումս արկածիցն՝
 Զոր տան երկինք սիրելեաց, ըզմեռանել տարածամ:
 Այլ վայելուշ իմն երանգ իբր յարեւուն մըտից ժամ
 Ըզվերջալոյսն արծարծէր մահուն՝ սփռեալ զնովաւ ցիր,
 Ծընգեալ ծնօտիցն ածելով զաշնասաղարթ գոյն կարմիր:

ՃԳ

Գուցէ մեռաւ լի աւուրբք երկարակեաց լինելով
 Քան թէ դեղոյն տըխատանք, քան ազգականքն եւ որդէք,
 Եւ ալեւոր վարսքն երկայն թերեւս ածին ինչ զուշով
 Զաւուրսն անցեալս մինչ էին նորա հիւսկէն հպոպիկ.
 Յորժամ զարդուք մենթանաց եւ գեղադէշ երեսօք
 Նախանձ արկեալ սըխրացեալ՝ երանիւր յաշըս Հոռվմայ: —
 Այլ մինչեւ ցերբ ձըգիցի՝ այսգոյն կարծեաց բաղբաղայ. —
 Այս ինչ քաշիկ յայտ է մեզ, զի Մետելլայն այն մեռաւ,
 Ճոխագունին Հոռմոց կին: — Ահա սերն կամ համբաւ:

CIV

I know not why — but standing thus by thee
 It seems as if I had thine inmate known,
 Thou Tomb! and other days come back on me
 With recollected music, though the tone
 Is changed and solemn, like the cloudy groan
 Of dying thunder on the distant wind;
 Yet could I seat me by this ivied stone
 Till I had bodied forth the heated mind
 Forms from the floating wreck which Ruin leaves behind;

CV

And from the planks, far shatter'd o'er the rocks,
 Built me a little bark of hope, once more
 To battle with the ocean and the shocks
 Of the loud breakers, and the ceaseless roar
 Which rushes on the solitary shore
 Where all lies foundered that was ever dear:
 But could I gather from the wave-worn store
 Enough for my rude boat, where should I steer?
 There woos no home, nor hope, nor life, save what is here.

CVI

Then let the winds howl on! their harmony
 Shall henceforth be my music, and the night
 The sound shall temper with the owlets' cry,
 As I now hear them, in the fading light
 Dim o'er the bird of darkness' native site,
 Answering each other on the Palatine,
 With their large eyes, all glistening gray and bright,
 And sailing pinions. — Upon such a shrine
 What are our petty griefs? — let me not number mine.

ՃԴ

Ըզվասն էրն ոչ ինչ գիտեմ, այլ մինչդեռ կամ ես առ քեւ՝
թերեւմ զ'ի քեզըն բնակեալ ճանաչել, ո՞վ գերեզման.
Եւ աւուրք վաղ իսկ ուրեմն անցեալք սահեալք շուրջ գինեւ՝
Նըւագաւոր իմն ազդամբ յիշատակաց դարձեալ գան.
Թէպէտ եւ ձայնք նըւագացն այլափոխեալք եւ ծանուէք՝
Հանգոյն շանթից նուազելոց յամպրոպս ի հողմն հեռաւոր.
Այլ քաղցր է ինձ նըստիլ յայս բազեղնապատրս կոշկոտ՝
Ըրնէւ ծընայց ի մըտաց ջեռուցելոց կերպարանս՝
Ի թափառիկ շըրջափիւռ աւերակացս ի սահմանս.

ՃԵ

Եւ ի տախտից սըփոնելոց ի քառածեռս ցիր եւ ցան
Նաոուցանել ինձ յուսոյ նաւակիկ, դու գիմադրաւ
Գարձեալ յալիս ափնակոծս եւ դարձեալ յինքն ովկէան,
Եւ ի շառաշ մըշտամոռնչ կոհականւոյս այս անբաւ՝
Ուր ի յափունս մենաւորս անդուլ կոծին եւ հըծծին,
Անդ ուր համայն ցանկալիքն իմ խորասոյզ կան յընդերս՝
Այլ թէ բեկորս իսկ բարձից եւ ծովածիկ շառ մըթերս,
Եւ կառուցից ինձ նաւակ խոշոր. այլ ո՞ւր վարեմ զայն. —
Չիք տուն, չիք յոյս եւ ոչ կեանք, քա՛ն որ աստէնրս միայն⁶⁷ :

ՃԶ

Թող մըրնչեսցեն արբ հողմունք. այսուհետեւ ձայն նոցուն
Լիցի 'նձ նըւագ դաշնաւոր. եւ դասապետ ինք գիշեր
Յերիւրեսցէ զհունչ նոցա 'նդ բըւինակացըս ճըշխն,
Զոր եւ լըսեմս իսկ այժմիկ, ի լոյս ազօտ եւ յերեր,
Յազնամըղջին տարածել ի բոյնս հաւուց խաւարի,
Պարատինեայ ի բարձանց ձայնս ածելով առ իրեար⁶⁸,
Լայնաչեայք, դորչք եւ փայլունք, բաբախելով թեւահար՝
Առ այսպիսեօք չիրօք զինչ մերքս իցեն վիշտք արհամարհ՝
Թողից օ՛ն անպր արդ ի բաց գիմոց ցաւոցըս համար :

CVII

Cypress and ivy, weed and wallflower grown
 Matted and mass'd together, hillocks heap'd
 On what were chambers, arch crush'd, column strown
 In fragments, choked up vaults, and frescos steep'd
 In subterranean damps, where the owl peep 'd,
 Deeming it midnight: — Temples, baths, or halls?
 Pronounce who can; for all that Learning reap 'd
 From her research hath been, that there are walls —
 Behold the Imperial Mount! 'tis thus the mighty falls.

CVIII

There is the moral of all human tales;
 'T is but the same rehearsal of the past,
 First Freedom and then Glory — when that fails,
 Wealth, vice, corruption, — barbarism at last.
 And History, with all her volumes vast
 Hath but *one* page, — 't is better written here,
 Where gorgeous Tyranny hath thus amass'd
 All treasures, all delights, that eye or ear,
 Heart, soul could seek, tongue ask — Away with words!
draw near,

CIX

Admire, exult, despise, laugh, weep — for here
 There is such matter for all feeling: — Man!
 Thou pendulum betwixt a smile and tear,
 Ages and realms are crowded in this span,
 This mountain, whose obliterated plan
 The pyramid of empires pinnacled,
 Of Glory's gewgaws shining in the van
 Till the sun's rays with added flame were fill'd!
 Where are its golden roofs? where those who dared to
build?

ՃԵ

Բաղեղն հւ նոճ հւ մեխակ, աճէ հւ խոտըն վայրի
 Համախառնեալ համավայր. դիզան դընին անդ փլատակք՝
 Ուր էր երբեմըն սենեակ, բեկորք ջախջախ կամարի,
 Մանրակոտոր անդ սիւնակք, ձեղունք ցըրուեալք ընդ յատակ,
 Որմիանըկար գեղերանգք ի ներքնատունս տամկացեալք,
 Ուր բու դարեալ դադարէ կտրծեալ գիշեր հասարակ.
 Եւ ո՞ գիտէ, արա՛նք իցեն թէ բաղանիք թէ տաճաքք.
 Խոյզ եւ խընդիք գիտութեան ծանեաւ լոկ զայս՝ զի որմք են:
 Հայեաց ի լեառն ինքնակալ⁶⁹: — Այսպէս հրգօրք իսկ գլխին:

ՃԸ

Այդ համօրէն մարդկայնոցըս պատմութեանց յիշատակ,
 Յար անդուլ վէպք անցելոց. Ազատութիւն առաջին,
 Յետ նորա փառք. ի վրիպել նոցին՝ ոսկւոյ տենչ անյադ,
 Ախաբ եւ հղծումըն բարուց, եւ խըժանալ հուսկ վերջին:
 Եւ պատմութեան ամենայն ոտուարակարկատ մատենից
 Ձեք՝ բայց միայն մի պատճէն, եւ է գըրեալ աստ քաջիկ,
 Աստ՝ ուր գոռոզ բըռնութիւն էած կուտեաց դանձ սատտիկ
 Եւ զանազան, փափկութիւնս մարմաջ աչաց եւ ի լուր,
 Սըրտի լեզուի եւ մըտաց յաղթկուռ. — այլ հիմ բանք ի զուր.

ՃԹ

Մերձ մատիր, տէս, եւ ցընծա, խոտեա, ի ծաղր հատու ի լաց.
 Քանզի են են իսկ աստէն հանուրց կըրիցդ այդ պատճառք.
 Ո՛վ մարդ, կախեալ ճօճանակդ ընդ մէջ ծաղու ու արտասուաց.
 Ի քիւ տեղւոյս՝ պետութիւնք եւ ազգք գընին ոտընհարք.
 Ի լերինս յայամ՝ որոյ արդ եւ տեղադիծ իսկ ջընջի,
 Յուրանակերպ տմբառնայր իշխանապանծ աշտարակ՝
 Շողշողելով ի փառաց պաճուճագարդ փայլատակ.
 Մինչեւ ճաճանչք արեւու բոցադիզեալ եռային.
 Ո՛ւր արդ ոսկիբն են ձեղունք, եւ ո՞ւր որք զայն կանգնեցին:

CX

Tully was not so eloquent as thou,
 Thou nameless column with the buried base!
 What are the laurels of the Cæsar's brow?
 Crown me with from ivy his dwelling-place.
 Whose arch or pillar meets me in the face,
 Titus or Trajan's? No — 't is that of Time:
 Triumph, arch, pillar, all he doth displace
 Scoffing; and apostolic statues climb
 To crush the imperial urn, whose ashes slept sublime,

CXI

Buried in air, the deep blue sky of Rome,
 And looking to the stars: they had contain'd
 A spirit which with these would find a home
 The last of those who o'er the whole earth reign'd.
 The Roman globe, for after none sustain'd,
 But yielded back his conquests: — he was more
 Than a mere Alexander, and, unstain'd
 With household blood and wine, serenely wore
 His sovereign virtues — still we Trajan's name adore.

CXII

Where is the rock of Triumph, the high place
 Where Rome embraced her heroes? where the steep
 Tarpeian? fittest goal of Treason's race,
 The promontory whence the Traitor's Leap
 Cured all ambition. Did the conquerors heap
 Their spoils here? Yes; and in yon field below,
 A thousand years of silenced factions sleep —
 The Forum, where the immortal accents glow,
 And still the eloquent air breathes — burns with Cicero!

ՃԺ

Ոչ այնքան քաջ պերճախօս Կիկերոնեան էր լեզու՝
 Որքան դու՝ սիւն անասուն եւ կիսաթող խարբախաւ։
 Ո՛ւր են դափնիք որ զճակատ պըսակեցին Կեսարու։ —
 Տուք ինձ պըսակ բաղեղան՝ որ ի նորին տան բուսաւ։
 Ո՛յր է կամարս այս կամ մոյթ որ անդ աչացս հարկանի,
 Տրայիանո՛ւ թէ Տիտեայ։ — Ժամանակին միայնակ.
 Ունչս ածելով վարէ նա զկամար, ըզմոյթ, զյաղթանակ.
 Առաքելոյն կանգուն կայ 'նդրի՝ ուր կայսերն էր սափոր⁷⁰,
 Եւ նընջէին աճիւնք վեհն յօլըս թաղեալք կանգնաւոր։

ՃԺԱ

Ի խորագոյն կապուտակն ի մէջ երկնիցըն Հոովմայ,
 Ակնարկելով ընդ աստեղս։ Էր շունչ երբեմն ի նոսին՝
 Ում ոչ զըրէր անհաճոյ գալ բընակել ի սոսա,
 Մի յայնց ոգւոց որք լըրին իւրով երկրի տիրեցին
 Հոմէականն աշխարհի, զոր չըկալաւ որ յետոյ։
 Նա եւ զգրաւեալն իսկ կորոյս։ Քան զԱղեքսանդր ինձ նա մեծ,
 Սուրբ յարենէ ընտանոյ եւ ի գինւոյ զեղծամեղծ,
 Որ զարբենի լաւութիւնս հանդիսացոյց անպարսաւ։
 Եւ մինչեւ ցօրս այս պատուի Տրայիանու ջինջ համբաւ։

ՃԺԲ

Յաղթանակաց քարածայոն ո՛ւր արդ . ո՛ւր բարձր այն գահակ,
 Ուր դիցազանցն արկանէր զիրկ Հըռովմ. ո՛ւր Տարպեան վախ⁷¹,
 Ընկերչակաց մատնութեան կառափնատեղ զըժընդակ,
 Գահ՝ ուր զամէն հրպարտ բարձս՝ մատնըլին բուժէր վազբ։
 Մի ա՛նդ արդեօք կուտեցին աշխարհակալք զառ զապուր։ —
 Այո՛, այլբէն։ — Եւ խոնարհ ի գաշտի անդր ի քացեայն
 Հազար ամաց զըժտութիւնք նընջեն ի քուն լըռելեայն։
 Անմահականըն ճառից անդ հընչեցիկ վայր Փորոփն⁷²
 Ուր պերճախօս ցարդ շընչին օդք ընդ հրավառ Կիկերոմն։

CXIII

The field of freedom, faction, fame, and blood:
 Here a proud people's passions were exhaled,
 From the first hour of empire in the bud
 To that when further worlds to conquer fail'd;
 But long before had Freedom's face been veil'd,
 And Anarchy assumed her attributes;
 Till every lawless soldier who assail'd
 Trod on the trembling senate's slavish mutes,
 Or raised the venal voice of baser prostitutes.

CXIV

Then turn we to her latest tribune's name,
 From her ten thousand tyrants turn to thee,
 Redeemer of dark centuries of shame —
 The friend of Petrarch — hope of Italy —
 Rienzi! last of Romans! While the tree
 Of freedom's wither'd trunk puts forth a leaf,
 Even for thy tomb a garland let it be —
 The forum's champion, and the people's chief —
 Her new-born Numa thou — with reign, alas! too brief.

CXV

Egeria! sweet creation of some heart
 Which found no mortal resting-place so fair
 As thine ideal breast; whate'er thou art
 Or wert, — a young Aurora of the air,
 The nympholepsy of some fond despair;
 Or, it might be; a beauty of the earth,
 Who found a more than common votary there
 Too much adoring; whatsoe'er thy birth,
 Thou wert a beautiful thought, and softly bodied forth.

ՃԺԳ

Ազատութեան դաշտ, հերձից եւ համբաւուց եւ արեանց.
 Ժողովրդեան մեծագւոյ կըրից կարծեալ անդր հանդէս,
 Ի վայրկենէն առաջնոյ յոր պետութիւն ծայր ընձուեաց՝
 Մինչ յայն՝ յոր նոր աշխարհաց նուաճման չըմիաց ասպարէս:
 Այլ վաղ ուրեմն անդ սքողեալ ազատութեան էին դէմք,
 Էւ անխիստան բըննութեան շորթեալ ըզբաստըս նորին.
 Մինչեւ խիզախն ի խոսնէ օրինազանց զինուորին
 Շգծերակոյտըն կոխէր առ ստն ըզհամր ու ահաբեկ,
 Կամ լըրբաձայն վաճառէր կաշառու զթագն՝ առ անձն հէզ:

ՃԺԴ

Այլ արդ դարձցուք առ յետին Հոովմայ կացեալըն արիբուն.
 Թողեալ ըզբիւր բըննաւորըն՝ դարձ առ քեզ արասցուք,
 Ա՛յլ դու դարուց խաւարաց՝ ամօթաբարձ փրկութիւն.
 Դու բարեկամ Պետրարքեայ, իտալական յուսոյն շուք.
 Ա՛յլ Բիէնցի ո՛վ յետին Հոովմեական դու զաւակ 75:
 Թէ կոճոպեալ տայցէ կոճղ ազատութեան մի սաղարթ՝
 Գերեզմանիդ միայնոյ հիւսեացի նա պսակ ի զարդ.
 Ա՛յլ առենից նահատակ, ժողովրդեան առաջնորդ
 Հոովմայ Նուրաս նորածին. վա՛հ պետութեանդ համառօտ:

ՃԺԵ

Եգերիա՛, անուշակդ ինձ դաստակերտ ի սրտէ՜74,
 Որ ի մահացուս ոչ եգիտ վայր ապաստան գեղեցիկ
 Քան ըզքո ծոց մըտաստեղծ. որ ինչ քո լիալ էր կամ է,
 Թէ արշալոյս ծաղկահաս յայերս օդոց ընթացիկ,
 Թէ հարսն յաւերժ հընարեալ ի հոմանոյ յուսահատ,
 Կամ թէ արդեօք երկրաւոր գեղեցկութիւն իսկ համակ
 Որ գերազանց քեզ գըտեր քան գտարիածուս հասարակ
 Պաշտօնատարս աստանօր. որ զինչ եւ էր քոյին զարմ,
 Խորհուրդ էիր դու չքնաղ ի կերպարան նըրբակաղմ:

CXVI

The mosses of thy fountain still are sprinkled
 With thine Elysian water-drops; the face
 Of thy cave-guarded spring, with years unwrinkled.
 Reflects the meek-eyed genius of the place,
 Whose green, wild margin now no more erase
 Art's works; nor must the delicate waters sleep,
 Prison'd in marble, bubbling from the base
 Of the cleft statue, with a gentle leap
 The rill runs o'er, and round, fern, flowers, and ivy creep,

CXVII

Fantastically tangled; the green hill's
 Are clothed with early blossoms, through the grass
 The quick-eyed lizard rustles, and the bills
 Of summer-birds sing welcome as ye pass;
 Flowers fresh in hue, and many in their class,
 Implore the pausing step, and with their dyes
 Dance in the soft breeze in a fairy mass;
 The sweetness of the violet's deep blue eyes,
 Kiss'd by the breath of heaven, seems colour'd by its skeis.

CXVIII

Here didst thou dwell, in this enchanted cover,
 Egeria! thy all heavenly bosom beating
 For the far footsteps of thy mortal lover;
 The purple Midnight veiled that mystic meeting
 With her most starry canopy, and seating
 Thyself by thine adorer, what befell?
 This cave was surely shaped out for the greeting
 Of an enamour'd Goddess, and the cell
 Haunted by holy Love — the earliest oracle!

ՃԺԶ

Աղբերապատ քո մամուռքն յար ոտոգեալ ցայտեն ցարդ
 Յելիսահան ջուրցըդ ցընցուդ. դէմք քոց ալեաց քարաշիթ
 Ում ոչ զօրէ ժամանակ ածել կնճիռն չընազարդ՝
 Հատանեն ցոլ զերեսաց հեզակն ոգւոյ սահմանիդ :
 Զորոյ զեզերբս կանաչ՝ ոչ եղծանէ արդ արուեստ ,
 Եւ ոչ խաղաղ նընջէ ջուր պարափակեալ ի կըճի՝
 Մինչ ի ստորուստ արծանաց հերձոտելոց պըղպըջի
 Հեզիկ վազիւք վարեալ վէսս ի վեր եւ շուրջ եւ հեռի ,
 Ի ծիր ծաղկանց , բաղեղանց՝ որ ցնորածեւ բոլորի :

ՃԺԷ

Կանխածաղիկ բողբոջեն դաւարազգեաց պարբ բըլեր .
 Զհռեալ տըզգայ ի մարմանդն աչակաքաւուն մողէս .
 Ամարաբեր հաւոց վանգք երգեն յ'անցման քում՝ Ողջ լիւ .
 Ծաղկունք վտռեալք դոյն ի դոյն եւ բազմախուռն ի հանդէս՝
 Առ վայր մ' յինքեանս դադարել ժըտին ըզքոյ դարչապար .
 Եւ հրին յերփին թինդ առնուն զեփիւռաշարժք զեզապար .
 Աչք կապուտակ մըթնաշաղ մանուշակին քաղցրաբար
 Յերկնահընչակ սողոխէն առեալ սիրոյ համբուրիկ
 Զթերականս ըզգեննուլ թըւին զերանգըս գողտրիկ :

ՃԺԸ

Եգերիւմ , յայս չըքնաղ հովանոցակ կայիր դու ,
 Եւ հրկնաստեղն հրկնափայլ ծոց քո ծըփեալ բաքախէր
 Ընդ հեռաւոր հեռս ոտից քում տարփածուի մահացու .
 Բազմաստեղօքըն բուլիւք ծիրանածայր մէջ գիշեր
 Հովանանայր քողարկու խորհրդաւորդ հանդիպման .
 Եւ մինչ նըստեալ աստ կայիր առ հոմանոյդ , զի՞ էր քեզ .
 Անշուշտ քարայրս այս ըստ կամս աստուածունոյ սիրակէզ
 Ճարտարպետեալ ձեւացաւ , եւ ի սենեակն այն ներքին
 Օթեւանէր Սէրըն սուրբ՝ պատգամախօսն առաջին :

ՃԺԹ

Եւ արդարեւ տարածեալ առ ծոց նորին ըզբոյ ծոց
 Բնդ անմահիդ կապեցե՞ր ըզմահացու նորայն սիրտ .
 Եւ ընդ սիրոյ՝ որ ծնանի եւ մեռանի հեծակոծ ,
 Հաղորդեցե՞ր զորս ի քեզ անժաշ տարփիցըդ խրլիւրա .
 Եւ քաւեցեր յարդարել անմահականըս զայն կիրս ,
 Եւ երկրաւորս հըրճուանաց տալ երկնունակ մաքրութիւն ,
 Անբուժ ըզնեալն պահել եւ ըզնորայն թափել թոյն ,
 Բզյափրութիւնըն պըղերդ՝ որ եղծա՛հն բզբընաւ ,
 Եւ զհեղձուցիչն ի հոգւոյ զզաղձըն խըլիւ կենսադաւ :

ՃԻ

Եղո՛ւկ մեզ , կիրք կաթոգինք ի մանկականըս հասակ՝
 Կամ զուր վատնին կամ հոսեն արբուցանել զանապատ ,
 Յորմէ միայն արձակին յոգնահամբար սեռւ բուսակք ,
 Որո՞նի անժամ , վէրք սըրտի՝ թէ եւ աշաց որոգայթ .
 Երազկունք՝ ի բոյր վայրենի օրհասական հարեալ հոտ ,
 Երազք խիժաբերք թունակաթք . այսպիսի տունկք աւաղիկ
 Բնդ մոլութեան բողբոջեն գարշապարօք չարակնիք՝
 Մինչ թափառեալ երթայ նա 'նդ անջըրդի վայրս աշխարհի՝
 Խնդրել պըտուղս ինչ երկնից՝ զլացեալս առ դիւր մեր կարի :

ՃԻԱ

Ո՛հ Սէր , չես չես դու բնակիչ երկրիս այսորիկ .
 Աներեւոյթ Սերովթէ , որում ձօնեմք մեք հաւատս ,
 Հաւատք՝ որոյ վըկայք՝ սիրտք են խորտակեալք վշտակիրք .
 Այլ ոչ մերկօք աչօք ցարդ եղեւ ի քեզ որ նըկատ ,
 Եւ ոչ տեսցէ ոք երբէք ըզկերպարանդ՝ որպէս էն .
 Ըզքեզ մարդկան հնարեաց միտք . այն որ զերկինս իսկ ելից
 Թեւադրելովք ցընորիւք երեւակերպն իւր ըզձից .
 Եւ ետ միոյ խորհըրդոյ մատցըն զայս ձեւ զայս դէմս ,
 Քաղիլ զոգիս տապակիրս . ցաւածս , հիւժեալս եւ զըծխեմս :

CXXII

Of its own beauty is the mind diseased,
 And fevers into false creation: — where,
 Where are the forms the sculptor's soul hath seiz'd?
 In him alone. Can Nature show so fair?
 Where are the charms and virtues which we dare
 Conceive in boyhood and pursue as men,
 The unreach'd Paradise of our despair,
 Which o'er-informs the pencil and the pen,
 And overpowers the page where it would bloom again?

CXXIII

Who loves, raves — 't is youth's frenzy — but the cure
 Is bitterer still; as charm by charm unwinds
 Which robed our idols, and wes wee too sure
 Nor worth nor beauty dwells from out the mind's
 Ideal shape of such; yet still it binds
 The fatal spell, and still it draws us on,
 Reaping the whirlwind from the oft-sown winds;
 The stubborn heart, its alchemy begun,
 Seems ever near the prize — wealthiest when most undone.

CXXIV

We wither from our youth, we gasp away —
 Sick — sick; unfound the boon, unslaked the thirst,
 Though to the last, in verge of our decay,
 Some phantom lures, such as we sought at first —
 But all too late, — so are we doubly curst.
 Love, fame, ambition, avarice — 't is the same,
 Each idle, and all ill, and none the worst —
 For all are meteors with a different name,
 And Death the sable smoke where vanishes the flame.

ՃԻՔ

Ջեռեալ մըտաց յիւրակերտն ըղձակաթի տարի գեղոյ ,
 Եւ յինքնաստեղծսն տուայտի հեթեթանաց սընտորիս .
 Ո՛ւր են պատկերք՝ զոր հանճար անդրէգործին ած ի գոյ . —
 Ի նըմայ լուի : — Ե՞րբ եցոյց բնութիւն չըքնաղս պլպլիսիս .
 Ո՛ւր են շընորհն այն , կամ ո՞ւր այն լաւութիւնք՝ զոր իշխեմք
 Խորհրդածել յարքուն տիս եւ զհետ ձըգտիմք յայրութեան .
 Յուսահատիչ ըղձանաց զըրախտ անհուպ անժաման ,
 Որ չարաչար շրպարէ գգրիչ եւ վըրձին ճարտարի
 Եւ քընքշէ զքարտ՝ յոր փայլել ծայկափըթիթ հընարի :

ՃԻԳ

Մոլի հարեալն ըզսիրով . սէր՝ զառանցանք մանկութեան ,
 Այլ գառնագոյն եւս է դեղ . մինչ ըզսիրուն պաշտելին
 Թողուն պատճոյճ հետ զհետէ , եւ մինչ քաջ իսկ յայտ է այն
 Թէ չիք արգոյ կամ չըքնաղ բայց տիպք նոցա մըտածին ,
 Դեռ տակաւին վարակէ զոգի՝ պըճնեալն երեւոյթ
 Եւ տուն անկեալ կաշկանդեալ տոեալ տանի բացածիգ
 Ի հողմացան սերմանեաց իւրոց հնձել ըրըզմըրիկ :
 Սիրտ յամառեալ անձնամատն յոսկէստեղծիկ հեթեթանս՝
 Հասու կարծէ զինքն եւ ճոխ՝ հուպ կորըստեան ի դարանս :

ՃԻԳ

Ի մանկութեան անդ թօշնիմք ի տիս , հատեալք ի հառաչ ,
 Անհաւք առ իղձ՝ թալանամք , եւ անյապուրդք առ ծարաւ ,
 Եւ անապան թէ ուրեմն յեզր անդ կենացքս դանդաշ
 Ուրուական իմն ամոքէ իբր ըղձայաքըն կանխաւ .
 Այլ անապան եւ անժամ . որով եղուկ մեղ կրկին :
 Մի ինչ են սէր եւ սիգանք , ապահութիւն եւ համբաւ .
 Չար են համայնք եւ թափուրք , այլ յետնաչար ոչ բընաւ ,
 Ջի երեւոյթք տեսլսկերպք են լուկ , անուամբք զանազան ,
 Եւ ըսպառին փայլք բոցոյ նոցին ի մոայլ ծուխ մահուան :

CXXV

Few — none — find what they love or could have loved,
Though accident, blind contact, and the strong
Necessity of loving, have removed
Antipathies. — but to recur, ere long,
Envenom'd with irrevocable wrong;
And Circumstance, that unspiritual god
And miscreator, makes and helps along
Our coming evils with a crutch-like cod,
Whose touch turns Hope to dust, — the dust we all have
trod...

CXCVII

Yet let us ponder boldly — 't is a base
Abandonment of reason to resign
Our right of thought — our last and only place
Of refuge; this, at least, shall still be mine:
Though from our birth the faculty divine
Is chain'd and tortured — cabin'd, cribb'd, confined.
And bred in darkness, lest the truth should shine
Too brightly on the unprepared mind,
The beam pours in, for time and skill will couch the blind.

CXXVIII

Arches on arches! as it were that Rome,
Collecting the chief trophies of her line,
Would build up all her triumphs in one dome,
Her Coliseum stands; the moonbeams shine,
As 'twere its natural torches, for divine
Should be the light which streams here to illumine
This long explored but still exhaustless mine
Of contemplation; and the azure gloom
Of an Italian night, where the deep skies assume

ՃԻԵ

Խուն կամ ոչ որ զոր կարէր սիրել՝ եգիտ կամ սիրեաց .
 Եւ եթէ դէպք , կոյր հըպումն , եւ սիրելոյ հարկ ուժգին
 Տարամերժեաց իսկ երբեք ըզհակակիր կիրս ոգեաց ,
 Այլ ուր ուրեմըն դարձցին եւ այնք դեղեակք կսկծագին .
 Եւ պատահումըն բաղդի՝ Դիք անոգի ու անճարակ
 Շրջախուղեալ բոլորէ զմեօք ըզչարեացրս խուժան ,
 Իբրու ծայրիւ ճանկճանկոտ դաւազանի խուզական ,
 Եւ ի հըպել մականին՝ յոյսք մեր դառնան ի փոշի ,
 Ի փոշի՝ զոր կոխեաց ամենայն մարդ մըսեղի : . . .

ՃԻԵ

Այլ խոկասցուք սրտապինդք . զի չիք ինչ այնպէս վատթար
 Որպէս ըզբանըն թողուլ եւ զխորհելոյ զիրաւունս ,
 Ըզյետին դայն եւ միակ ապաստանի մեր դադար ,
 Ի սոյն եւ եզ ապաւէն ժուժեալ կացից գէթ համբուն .
 Թէ եւ ի ծնէ իսկ մերմէ աստուածեղէնն ի մեզ կար
 Կալեալ կապեալ վըշտաբեկ արտասահման տարագիր՝
 Դընի արկեալ ի մըթան , զի ստուգութիւն լուսակիր
 Մի՛ զօշոտէ զանպատրաստ միտս , այլ ծագէ ճառագայթ ,
 Զի ժամանակ եւ տրուեստ՝ բուժեն զաչաց կուրին խայթ :

ՃԻԸ

Ո՛վ դուք կամարք կամարաց . թըւ 'իմն այնպէս՝ թէ Հոռմայ
 Ըզբնաւ զամէն զիրարեալ զորդւոցն յալթից ըզնըշան
 Յաղթանակօք հանուրքք մի լոկ կանգնել տուն զըմբեթեայ ,
 Ըզկալիսէն իւր ամբարձ , ուր որպէս ջահք բընական⁷⁵
 Լուսնոյ ճաճանչք նըշողեն . զի աստուածեան իսկ լուսոյ
 Լուսաւորել է արժան զհրաշիցն այն բովս անըսպատ ,
 Թէ եւ աշխատ եղեն միտք հետադօտք անդ ընդ երկար .
 Եւ կապուտակըն փայլիւն խաւական գիշերի՝
 (Յորում երանգս այնպիսիս ըզգենուն դէմք եթերի ,

CXXIX

Hues which have words, and speak to ye of heaven;
 Floats o'er this vast and wondrous monument,
 And shadows forth its glory. There is given
 Unto the things of earth, which Time hath bent,
 A spirit's feeling, and where he hath leant
 His hand, but broke his scythe, there is a power
 And magic in the ruin'd battlement,
 For which the palace of the present hour
 Must yield its pomp, and wait till ages are its dower.

CXXX

Oh Time! the beautifier of the dead,
 Adorner of the ruin, comforter
 And only healer when the heart hath bled;
 Time! the corrector where our judgments err,
 The test of truth, love, — sole philosopher,
 For all beside are sophists, from thy thrift,
 Which never loses though it doth defer —
 Time, the avenger! unto thee I lift
 My hands, and eyes, and heart, and crave of thee a gift:

CXXXI

Amidst this wreck, where thou hast made a shrine
 And temple more divinely desolate,
 Among thy mightier offerings here are mine,
 Ruins of years, though few, yet full of fate:
 If thou hast ever seen me too elate,
 Hear me not; but if calmly I have borne
 Good, and reserved my pride against the hate
 Which shall not overwhelm me, let me not have worn
 This iron in my soul in vain — shall *they* not mourn?

ՃԻԹ

Որոց են քանք եւ խօսին ընդ քեզ յերկնիցն բարձանց),
 Կաւալ առեալ յընդարձակս այս եւ չրքնաղ ի շինած
 Հովանանայ տարածուն ի շուք նորին փառապանձ:
 Բզդացունն իմն ոգեղէն է յերկրաւոր աւերածս,
 Ձոր տապալեալ ամանակ՝ արկանէ ձեռն ըզնորք,
 Այլ եւ փշրէ զմանգաղն անդ. է՝ զօրութիւն ինչ ծածուկ
 Եւ մոգական իմն հանդէս մահարձանացն ի դերբուկ,
 Որոց տեղի տան այժմուս հոյակապեալ ապարանք
 Ըսպասելով զապագայն յօժիտ առնուլ դարուց ժանդ:

ՃԼ

Ո՛հ դու գիւնաց մեռելոց գեղաւորիչ ժամանակ,
 Աւերակաց զարդարիչ, մէն մխիթար մրտադիւր
 Եւ գեղ կամակ դու սըրտի արիւնակալժ տխրորակ.
 Ո՛հ ժամանակ ո՛վ ուղղիչ զատաստանաց խեղալծիւր
 Տըշմարտութեան եւ Սիրոյ փորձիչ, միակ իմաստասէր,
 Ձի բաց ի քէն՝ իմաստակը են այլք. արդար վրէժխնդիր,
 Թէ եւ յամեն ի դատ, զանց երբէք չառնես ի նանիր.
 Ի՞նչ քեզ՝ ո՛վ ժամանակ, ձեռս, աչս եւ սիրտ վերամբարձ.
 Պարգեւ մի մէն միայնակ ի քէն խնդրեմ ինձ ի վարձ.

ՃԼԱ

Յաւերակացս ի միջի՝ ուր քեզ տաճար եւ խորան
 Կառուցեալ իմըն կանգնես աստուածապէս ամայի,
 Բարձեալ բերեմ եւ ես գիմ նըւէր նուիրացդ ի խըռան,
 Չաւերս ամաց, ոչ բազումս այլ գիպուածովք յընալի.
 Իշթէ տեսեր զիս երբեք ամպարհաւած՝ մի լըսեր.
 Իսկ թէ տարայ լըռելեայն յաջողութեան եւ հանդարտ,
 Չդողողութիւնս իմ պահեալ ատելութեան գիմամարտ՝
 Յորմէ բնաւ ոչ ընկճեցայց, մի նդ վայր ուրեմն ընդ ոգիս
 Անցցէ երկաթս այս: — Չիցեն եւ նոցա գեղջ եւ լալիս:

CXXXII

And thou, who never yet of human wrong
 Left the unbalanced scale, great Nemesis!
 Here, where the ancient paid thee homage long —
 Thou, who didst call the Furies from the abyss,
 And round Orestes bade them howl and hiss
 For that unnatural retribution — just,
 Had it but been from hands less near — in this
 Thy former realm, I call thee from the dust!
 Dost thou not hear my heart? — Awake! thou shalt, and
 must.

CXXXIII

It is not that I may not have incurr'd
 For my ancestral faults or mine the wound
 I bleed withal, and, had it been conferr'd
 With a just weapon, it had flow'd unbound;
 But now my blood shall not sink in the ground;
 To thee I do devote it — *thou* shalt take
 The vengeance, which shall yet be sought and found,
 Which if I have not taken for the sake —
 But let that pass — I sleep, but thou shalt yet awake.

CXXXIV

And if my voice break forth, 't is not that now
 I shrink from what is suffer'd: let him speak
 Who hath beheld decline upon my brow,
 Or seen my mind's convulsion leave it weak;
 But in this page a record will I seek.
 Not in the air shall these my words disperse,
 Though I be ashes; a far hour shall wreak
 The deep prophetic fulness of this verse,
 And pile on human heads the mountain of my curse!

ՃԼԲ

Եւ դու որ ոչըն թողեր երբեք մարդկանքս չարեաց
 Զարդարութեանքն վրիպել նրժար, ո՞վ մեծ Նեմեսիս⁷⁶,
 Աստ ուր նախնիք ընդերկար հարին պաշտօն քեզ փառաց,
 Դու որ ձայնեալ յանլընդոց ի դուրս հաներ կատաղիս
 Պատեալ զանձամբ Որեսանայ շըչել սուշել արհաւիրս⁷⁷
 Ի վրէժ քինուն պյնորիկ անբընականն հատուցման.
 Որ ոչ զըրիւր մեղս՝ թէ չըր մերձաւոր ձեռքըն գրուժան,
 Ըգքեկ կարդամ ի փոշւոյ յարբենիդ քում հին դադարդ.
 Ո՞չ լըսիցես իմ սրբախ. . . Զարթիր, զի մարթ քեզ եւ պարտ.

ՃԼԳ

Ոչ զի պնպէս համարիմ թ' էր ինձ ազատ դու չընար
 Յազգու վերէս՝ զոր առ մեղս հարց կամ իմոցս իսկ կըրեմ,
 Զոր թէ հարեալ եւ եղեալ իսկ էր ի յիս ձեռն արդար
 Արձակ եւ յայնժամ թերեւս տայի հոսել դառնաղէմ.
 Այլ ոչ է պարտ արդ յերկիր հեղուլ արեանս ճաղաղեաց
 Քեզ նըլիրեմ ըզնոսին, դու խնդրեսցեն զիմքս վրէժ.
 Զի եւ խնդրել տակաւին եւ գրտանել գոյ յաւեժ.
 Վըբէժ՝ զոր ոչ խնդրեցի, զի. . . այլ թողցուք զայդ համբուն.
 Թէպէտ մըտից ես ի նին՝⁷⁸ այլ դու կացցես միշտ արթուն.

ՃԼԴ

Եւ եթէ ձայն ամբարձեալ՝ գոչեմս այժմիկ գուժաւոր,
 Ոչ զ'ի չարեացըս կրելոց զահի հարեալ եւ սոսկամ,
 (Թող ասասցէ, ո՞ երբեք ետես զիմ դէմս գետնակոր
 կամ ո՞ երբեք ի սարսուռ հարեալ զողիս եւ կարկամ),
 Այլ զի զքարտէնս այս կամիմ յետ իմ թողուլ յիշատակ,
 Զի ոչ տարցին հոգմք ըզբանս, թէ՛ւ զարձայց ես ի մոխիր.
 Այլ գայցէ ժամ հեռաւոր, եւ ըզնուագաց գուշակիր
 Հանցէ ի գլուխ նա զիմոց՝ խորախորհուրդ տեսութիւն,
 Եւ կուտեսցէ զմարդկու թեամբ զանէծս իմ, զայս լեռնագոյն.

CXXXV

That curse shall be Forgiveness. — Have I not —
 Hear me, my mother Earth! behold it, Heaven! —
 Have I not had to wrestle with my lot?
 Have I not suffer'd things to be forgiven?
 Have I not had my brain sear'd, my heart riven,
 Hopes sapp'd, name blighted, Life's life lied away?
 And only not to desperation driven,
 Because not altogether of such clay
 As rots into souls of those whom I survey.

CXXXVI

From mighty wrongs to petty perfidy
 Have I not seen what human things could do?
 From the loud roar of foaming calumny
 To the small whisper of the as paltry few,
 And subtler venom of the reptile crew,
 The Janus glance of whose significant eye,
 Learning to lie with silence, would *seem* true,
 And without utterance, save the shrug or sigh,
 Deal round to happy fools its speechless obloquy.

CXXXVII

But I have lived, and have not lived in vain:
 My mind may lose its force, my blood its fire,
 And my frame perish even in conquering pain;
 But there is that within me which shall tire
 Torture and Time. and breathe when I expire;
 Something unearthly, which they deem not of,
 Like the remember'd tone of a mute lyre,
 Shall on their soften'd spirits sink, and move
 In hearts all rocky now the late remorse of love.

ՃԼԵ

Եւ անէծքն այն մոռացօնք յինէն գրեացին: — Միթէ ո՞չ, —
 Լուր ինձ ո՛չ մայր իմ Երկիր, եւ դուք Երկինք ունկընդերք,
 Միթէ չիցէ՞ ընդ բաղդի կըռուեալ իմ սիրտ ի թընչոյ:
 Միթէ չիցեն եւ իմ լեալ մոռացութեան արժան կիրք:
 Չիցեն եւ զիմ ջեռուցեալ խեղս եւ ըզսիրտ պատառեալ,
 Չհամբաւ խամրեալ, զյոյս խորեալ վատնեալ զկենաց իմոց
 Եւ թէ չանկայ եւ յետ այսր յանյուսութեան տըւայտանս, (կեանս.
 Չի ոչ ի նոյն ի նըման կաւոյ դանդեալ եմ իսպառ
 Յոր լուծանին ոգիք այնց՝ որ ինձըս կան ոտընհար:

ՃԼԶ

Ի մեծամեծ եղերանց ցընենդութիւն գըծձատես՝
 Չիցէ՞ տեսեալ իմ ցոր վայր իցեն մարդուկք ձեռընհաս.
 Ի պոռոտող շառաւմանց զըրպարտութեան փոփրապէս
 Մինչ ի դանխուլ անդր հըծծիւն փանաբէից բաղբաղայս,
 Ըզնըբքանիւթ դեղ թունոյ սողկազընացըն ջուրաց,
 Չակնարկութիւնս յանոսեան, որոյ ազդու նիշ եւ հիռ⁷⁸
 Չըստուգութեան կեղծէ ցոյց, մինչ կայն լըռիկ դաւադիր,
 Ու առանց բանի բարբառման, այլ ուս յերեր ու ի թառանչ
 Սփռել հըգնի՝ պարզամիտս՝ անձայն կըծու թիւր բարբանջ:

ՃԼԵ

Այլ իմ կեցեալ է, եւ ոչ կեանքս կեցեալ վայրապար.
 Ի՞նչ եւ կորուսցեն միտք ըզկար իւրեանց, կամ զհուր իւր՝ արիւն,
 Ի՞նչ վատնեացի եւ մարմին կըռուեալ ընդ կիրս վըշտահար,
 Այլ է ինչ յիս քան ըզցաւս եւ զժամանակ մընայուն.
 Եւ շընչիցէ նա եւ յետ իմ լինելոյ շընչասպառ.
 Աներկրաւոր ի՞նչ է նա՝ զորմէ նոցա ոչ է փոյթ,
 Իբր յիշատակ նըւագաց քնարի լոռիւյ եւ անըոյթ,
 Որոյ ազդեալ ի կակդեալ ոգիս՝ որ ժայռք են պոփիկ,
 Խըլըրտեսցէ զգորովոյ ապաժաման խայթ յուշիկ:

CXXXVIII

The seal is set. — Now welcome, thou dread power!
 Nameless, yet thus omnipotent, which here
 Walk'st in the shadow of the midnight hour
 With a deep awe, yet all distinct from fear;
 Thy haunts are ever where the dead walls rear
 Their ivy mantles, and the solemn scene
 Derives from thee a sense so deep and clear
 That we become a part of what has been,
 And grow unto the spot, all-seeing but unsecn.

CXXXIX

And here the buzz of eager nations ran,
 In murmur'd pity, or loud-roar'd applause,
 As man was slaughter'd by his fellow man,
 And wherefore slaughter'd? wherefore, but because
 Such were the bloody Circus' genial laws,
 And the imperial pleasure. — Wherefore not?
 What matters where we fall to fill the maws
 Of worm — on battle-plains or listed spot?
 Both are but theatres where the chief actors rot.

CXL

I see before me the Gladiator lie;
 He leans upon his hand — his manly brow
 Consents to death, but conquers agony,
 And his droop'd head sinks gradually low —
 And through his side the last drops, ebbing slow
 From the red gash, fall heavy, one by one,
 Like the first of a thunder-shower; and now
 The arena swims around him — he is gone,
 Ere ceased the inhuman shout which hail'd the wretch
 who won.

ՃԼԸ

Հարաւ կընիբն: — Արդ եկ այժմ ինձ գորութիւն տնաւոր,
Որոյ անուն չիք, այլ զո՞ք տու ամենայն բաւական,
Որ ի գիշեր հասարակ ճեմիս ի ստուերս տոտանօր
խոր իմն ածեալ արհաւիրս, այլ ոչ երկիւղ իսկական.
Ընտրես ըզվայրս յապաւէն, ուր որմք մեռեալք ամբառնան
Բաղեղնապատ ի պատուարս: Եւ տեսարանս վեհունակ
Առնու ի քէն ըզդացուած իմն այնպէս խոր եւ յըստակ՝
Մինչեւ լինել եւ մեզ մասն իրաց ելոց ու անցելոց
Էւ աճել անդ, բընաւին տեսողք ու անտեսք տու յայլոց:

ՃԼԹ

Աստ խուռնամբոյս բըզզալով ժողովք ազդաց զեռային
Մերթ ի մրմունջ յաղերս, մերթ ի ծափածայն շառաշուկ,
Յորժամ ի սպանդ վարէր մարդ ի հարուածոյ ընկերին: —
Էւ յաղագս էր մեռանէր: — Քանզի օրէնք բարեշուք
Հրամայէին զայս, օրէնք արիւնըռուշտ կըրկիսին,
Էւ կամք հաճոյք իշխողին: Էւ առ իմէ՞ ոչ այսպէս.
Ձի զինչ այլ ինչ բոստոտից թողցուք որդանց մէցամէս՝
Թէպէտ անկցուք ի կրկէս թէպէտ անկցուք ի մարտի.
Ո՞չ զոյգ թատերք ե՞ւ ուր քաջ իսկ դերասանըն փրտի:

ՃԽ

Ահա դիտեմ զառաջեալ Սուսերամարտ ի յորսայն⁷⁹
Արմընկնայեց ընկողմեհալ: Եւ դոռակերպ ի ճակատ
Ըզմեռանել առնու յանձն, այլ նըւաճէ եւ զօրհաս.
Առ փոքր փոքր ի խոնարհ բերի զըլուխն ուժահատ,
Էւ կարմորակ ի կողէն յետին ըսպեացըն կայլակը՝
Արտածորեալ յամբ հոսմամբ մի մի կաթեն ի գետին
Որպէս թօնուտ մըրըրկաց տեղատարափ չիթք նախկին.
Խըռնի զնովաւ ասպարէզն համայն. եւ նա մեռունի,
Մինչ յաղթութեան նորա դեռ՝ հնչմամբ հռչակ հարկանի:

CXLI

He heard it, but he heeded not — his eyes
 Were with his heart, and that was far away:
 He reck'd not of the life he lost nor prize,
 But where his rude hut by the Danube lay,
There were his young barbarians all at play,
There was their Dacian mother — he, their sire,
 Butcher'd to make a Roman holiday —
 All this rush'd with his blood — Shall he expire
 And unavenged? — Arise! ye Goths, and glut your ire!

CXLII

But here, where Murder breathed her bloody steam;
 And here, where buzzing nations choked the ways,
 And roar'd or murmur'd like a mountain stream
 Dashing or winding as its torrent strays;
 Here, where the Roman million 's blame or praise
 Was death or life, the playthings of a crowd,
 My voice sounds much — and fall the stars' faint rays
 On the arena void — seats crush'd — wals bow'd —
 And galleries, where my steps seem echoes strangely loud.

CXLIII

A ruin — yet what ruin! from its mass
 Wall, palace, half-cities, have been rear'd;
 Yet oft the enormous skeleton ye pass,
 And marvel where the spoil could have appear'd.
 Hath it indeed been plunder'd, or but clear'd?
 Alas! developed, opens the decay,
 When the colossal fabric's form is near'd:
 It will not bear the brightness of the day,
 Which streams too much on all years, man, have reft
 away.

ՃԽԱ.

Լըսեի լըւաւ, զայլ ոչ եւրս լինէր ունկընդիր.
Աչք իւր յառեալ ի սըրտին, եւ սիրտն ի բաց հեռանայր,
Ոչ ընդ կենացքն կորուստ եւ ոչ ընդ փառս՝ կարէկիր.
Այլ ուր զըձուձ տաղաւարն առ Դանոբաւ ամբառնայր,
Ուր բարբարիկ մանկըտեակքն կայլծէին ի խաղի.
Ուր մայր նոցին ազգաւ՝ Դակ. իսկ ինքըն հայր եւ տանտէր
Առ ի Հոռվմայ տօնից հեշտ՝ աստէն զրաւեալ խողխողէր:
Ընդ ծորս արեանն զայս խորհէր: — Իսկ արդ մեռցի՞ եւ անվրէժ: —
Արիք գեղգուրք Գոթաց, կիրք ձեր արբեսցին զայրավէժ:

ՃԽԲ

Այլ աստանօր ուր շընչէր Ըսպանութիւն զարեան ծուխ,
Աստ՝ ուր ազինք գիրարեալք լընուին խուռն ըզփոռաց,
Եւ աղաղակ խուժանին իբր ի լերանց ընդոսա ուխ
Մերթ մընչէր մերթ մըռընչէր՝ ըստ հեղեղին դարձուածոց.
Աստ ուր՝ Հոռվմայ բիւրաւորքն ի ձայն խրախոյս կամ հերքիչ
Ըզկեանս կամ մահ շնորհէին՝ լեալս ամբօխին խաղալիկ,
Աստ՝ իմս ճընչէ քարբառ լոկ, եւ աստեղաց լոյս նուաղիկ
Սըփոի յունայնս ասպարէզ, ուր զահք՝ մանրեալք, որմք կոր-
կամարակալք՝ ուր ոտից հետք հանին խօլ արձագանդ: (Ժանք,

ՃԽԳ.

Աւերակ մի միայն, եւ որպիսի. ոյր նըշխար
Պարիսպ՝ պալատս եւ ողջոյն քաղաքակէսս իսկ ամբարձ.
Այլ տակաւին շուրջ անցեալ քո զկըմախիւրքն վիթխար՝
Ափշեալ յառիս թէ ուստի՞ այնքան աւար առաւ բաց.
Քանդեցաւ նա ստոյգ արդեօք՝ թ' ի բաց բարձան փուլք նորին:
Այլ, աւանդ, մինչ յանարի ամբարտակին մերձիս կոյտ՝
Խանգարութեան յանլիման լինի ողորմի հրեւոյթ.
Ոչ եւս իշխէ հանդուրժել պայծառութեան աըւընջեան,
Ծանր է լոյս այնըմ՝ զոր ամբ եղծին եւ ձեռն մարդկան:

CXLIV

But when the rising moon begins to climb
 Its topmast arch, and gently pauses there;
 When the stars twinkle through the loops of time,
 And the low night-breeze waves along the air
 The garland-forest, which the gray walls wear,
 Like laurels on the bald first Cæsar's head;
 When the light shines serene but doth not glare,
 Then in this magic circle raise the dead:
 Heroes have trod this spot — 't is on their dust ye tread.

CXLV

» While stands the Coliseum, Rome shall stand;
 » When fall the Coliseum, Rome shall fall;
 » And when Rome falls — the World. » From our own
 Thus spake the pilgrims o'er this mighty wall [land
 In Saxon times, which we are wont to call
 Ancient; and these three mortal things are still
 On their foundations, and unalter'd all;
 Rome and her Ruin past Redemption's skill,
 The World, the same wide den — of thieves, or what ye
 will.

CXLVI

Simple, erect, severe, austere, sublime —
 Shrine of All Saints and temple of all gods,
 From Jove to Jesus — spared and blest by time;
 Looking tranquillity, while falls or nods
 Arch, empire, each thing round thee, and man plods,
 His way through thorns to ashes — glorious dome!
 Shalt thou not last? Time's scythe and tyrants' rods
 Shiver upon thee — sanctuary and home
 Of art and piety — Pantheon! — pride of Rome!

ՃԽԴ

Այլ մինչ լուսին վերացեալ ընդ բարձրագոյնն կամար՝
 Հեզիկ ի վեր սողալով կանգնի յուշիկ հանդարտիկ,
 Մինչ աստեղք ցոյս ընդ խրամատ ժամանակին ցայտեն վառ,
 Եւ ալեձեւ մինչ շարժիէ զիշերային մեղմ հողմիկ
 Ըզըըջապատ անտառին որ զպարըսպօք գորշախայտ,
 Նըման դափնեացն որ ի կունտ հակատ նախկի կեսարուն,
 Մինչդեռ պայծառ ծագէ նշոյլ՝ այլ չըտայ լոյս պատարուն,
 Յայնժամ ի ծիրս յայս մոլորչ՝ յառնեն մեռեալք եւ կանգնին.
 Եւ ըզփոշի գոր կոխեսն աստ գիւցագունք կոխեցին:

ՃԽԵ

« Կանգուն կացցէ Հոովմ, ցորչափ կոխեսն կայ կանգուն.
 » Կոխեսն երբ կործան անկանի՝ Հոովմ իսկ անկցի,
 » Եւ յանկանելըն Հոովմայ՝ անկցի աշխարհ իսկ համբուն »:
 Այսպէս երբեմն ասէր զյաղթ որմոցս՝ պանդուխտ համազգի՝
 Ի սաքոնեան ժամանակս՝ որք հինք կոչին առ ի մէնջ.
 Եւ տակաւին երեքին մահկանացու իրքս այս կան
 Կանգունք յիւրեանցըն հիմունս եւ անաղարտք ու անսասան,
 Հոովմ եւ Աւերք իւր՝ անցեալք ըստ նորոգման իսկ չընար,
 Գողոց եւ այլ գըմնէից լայն քարայր՝ նոյնս այս Աշխարհ:

ՃԽԶ

Պարգատեսիլ, հարթ եւ կռկ անսեթեւեթ վեհունակ,
 Տաճար Սըրբոց համբէն, մեհեան հանուրց աստուածոց,
 ՅԱրամազդայ ցըՅիսուս. գոր թող զըզուեաց ժամանակ.
 Դու որ հեզիկդ ակնարկես, մինչ տապալեալք շարժակոծ
 Որք շուրջ ըզբեւն են՝ զընին, եւ պետութիւն եւ կամարք,
 Եւ հորդէ մարդ ընդ տատասկ ըզհանապարհն առ մոխիր.
 Գըմբէթ փառաց Պանթէոն 80, չանկանիցիս դու յերկիր.
 Մանգաղ դարուց եւ մահանք բըռանց ի քէն բրթեցան,
 Տուն եւ տաճար արուեստից եւ կրօնից պարծը հոովմակուն:

CXLVII

Relic of nobler days, and noblest arts!
 Despoil'd yet perfect, with thy circle spreads
 A holiness appealing to all hearts —
 To art a model; and to him who treads
 Rome for the sake of sages, Glory sheds
 Her light through thy sole aperture; to those
 Who worship, here are altars for their beads;
 And they who feel for genius may repose
 Their eyes on honour'd forms, whose busts around them
close.

CLXVIII

There is a dungeon, in whose dim drear light
 What do I gaze on? Nothing: Look again!
 Two forms are slowly shadow'd on my sight —
 Two insulated phantoms of the brain:
 It is not so; I see them full and plain —
 An old man, and a female young and fair,
 Fresh as a nursing mother, in whose vein
 The blood is nectar: — but what doth she there,
 With her unmantled neck, and bosom white and bare?

CXLIX

Full swells the deep pure fountain of young life,
 Where *on* the heart and *from* the heart we took
 Our first and sweetest nurture, when the wife,
 Blest into mother, in the innocent look,
 Or even the piping cry of lips that brook
 No pain and small suspense, a joy perceives
 Man knows not, when from out its cradled nook
 She sees her little bud put forth its leaves —
 What may the fruit be yet? — I know not — Cain was Eve's.

ՃԽԷ

Նըշխար աւուրց ազնւաց ու ազնւագոյն արուեստից,
կապտեալ, այլ դեռ անթերի, շըրջանակաւ քով սիրոյ
Նըւիրական իմն ազգումն առ հասարակ դու սըրտից,
Ո՛վ օրինակ արուեստից, ընդ որոյ Փառք լուսատես՝
Ընդ պատուհանիդ միակ՝ հեղու զճաճանշա իւր առ նա՝
Որ զհընումքեանց եւ զւարուց զնընէն ի Հոովմ՝ գոտընփոխ՝
Աղօթկերաց են սեղանք անդ առ ուլունս սըբատող՝⁸¹,
Եւ խուզարկուաց հանճարոյ՝ զոն կերպարանք պատուելիք՝
կանդնեալք յաշացն ըզբօսանս, որ ըզնորօք կիսանդրիք:

ՃԽԸ

Ահաւազիկ տուն բանտի. յորոյ աղօտ տըխուր լոյս՝
Զինչ ինձ կայցէ տեսանել: — Տեսից թող անդրէն.
Դիմակք երկու ստուերակերպք եւ յամրաշարժք գան ի դուրս,
Երկու ցընորք խելածինք եւ միայնակք համօրէն. —
Այլ ո՛չ այլպէս. տեսանեմ ըզնոսա ստոյգ եւ որոշ,
Մին ծերունի, միւսըն կին եւ մանկամարդ գեղունակ՝⁸²
Մատաղամօր դիեցկի նման՝ ոյր արեան փոխանակ
խաղայ ի նեարդս օլարակ. այլ զինչ աստէն նորա գործ,
Պարանոցաւն հոլանի մերկակըտիտ սպիտակ ծոց:

ՃԽԹ

Ծորէ առատ նորախայծ կենացն ազբիւր խոր պայծառ,
Յորմէ սըրտին ի վերայ եւ ի սըրտէ իսկ անտի
Ըզնախն ի մեղ ձըգեցաք եւ զքաղցրագոյնըն պաշար,
Յորժամ օրհնեալ ի մայր՝ կին՝ յանմեղունակն անկարկի,
Եւ ի ջերմիկըն ճըշին շըրթանց անդուլ եւ անկիր՝
Ըզգայ հըճուանս իմն՝ որում սիրտ մարդոյ չէ բաւական.
Դեռաբուսիկ մինչ կոկոնն ի խանձարրոց անդ անկեան
Յուշիկ յուշիկ բողբոջէ: — Զիարդ պըտուղն այն լիցի. —
Ո՛ գիտէ. — ո՛չ աւաբիկ եւ կայէն էր Եւայի:

CL

But here youth offers to old age the food,
 The milk of his own gift: — it is her sire
 To whom she renders back the debt of blood
 Born with her birth. No; he shall not expire
 While in those warm and lovely veins the fire
 Of health and holy feeling can provide
 Great Nature's Nile, whose deep stream rises higher
 Than Egypt's river: from that gentle side
 Drink, drink and live, old man! Heaven's realm holds no
 such tide.

CLI

The starry fable of the milky way
 Has not thy story's purity; it is
 A constellation of a sweeter ray,
 And sacred Nature triumphs more in this
 Reverse of her decree, than in the abyss
 Where sparkle distant worlds: — Oh, holiest nurse!
 No drop of that clear stream its way shall miss
 To thy sire's heart, replenishing its source
 With life, as our freed souls rejoin the universe.

CLII

Turn to the Mole which Hadrian rear'd on high,
 Imperial mimic of old Egypt's piles,
 Colossal copyist of deformity,
 Whose travell'd phantasy from the far Nile's
 Enormous model, doom'd the artist's toils
 To build for giants, and for his vain earth,
 His shrunken ashes, raise this dome: How smiles
 The gazer's eye with philosophic mirth,
 To view the huge design which sprung from such a birth!

ՃԾ

Այլ մանկամարդն աստ ձօնէ անունդ հնացելոյն հասակաւ,
 Ըզկաթն՝ ըզձիր իսկ նորուն. եւ փոխարէն առ հայր իւր.
 Մատուցանէ զպարտս արեանն զոր ծննդեամբն ընկալաւ.
 Ոչ, ոչ մեռցի՛ նա, ցորչափ յերակունս անդ ջերմ եւ զիւր
 Առողջութիւն եւ ազնիւ ըզգացուածոց հուր բորբոք՝
 Մատուցակէ զքընութեան վեհի Նեղոս յորդառատ,
 Որոյ աղբիւր բարձր եւ խոր քան զեգիպտեանն հեղեղատ: —
 Ի զիրգ ծոցոյ այտի՝ արբ ո՛վ ծերունի, արբ եւ կեաց.
 Արբայութեան իսկ երկնից չիբ այդպիսի տեղ ալեաց:

ՃԾԱ.

Ատեղազարդն առասպել կաթնացընցուղ կամարին՝
 Ըզպարզութիւն պատմութեան քում ոչ ունի զայս գունակ.
 Բոյլք աստեղաց են սըմա ճոռագայթիւր հեզագին.
 Եւ քընութիւն սրբազան վեհ եւս կանգնէ յաղթանակ
 Աստ, յընկերկել օրինացըն՝ քան յանդունդս անդ երկնից՝
 Ուր հեռաւոր աշխարհաց ճոռագայթէ ցիր կաճառ:
 Ո՛վ սրբաւոյնդ դայեկաց՝ մէն շիթ աղբերըզ պայծառ՝
 Հասցէ անվրէպ հօրդ ի սիրտ, ապա կեանս յորմէ առ ինքնին.
 Որպէս հոգիբ մեր գերծեալք զընան ի վայր ուստ՝ եկին.

ՃԾԲ

ԶԱղրիանու դաստակերտ տես բարձրաբերձ ամբարտակ 85.
 Կայսերական միմոսիկ կոթողաց հին Եգիպտեայ,
 Սոսկավիթխար դաղափար տրգեղութեան բովանդակ.
 Որ յուշ ածեալ զանհեղեղ տիպս հեռաւորն Նիւղեայ՝
 Աշխատ առնէր ըզճարտարս՝ հըսկայագործ կանգնել շէն,
 Վասն փոշոյն ընդունայն եւ վասն տճեանն հողմավար՝
 Զայնքան ըզմեծ ամբառնալ դմբեթունակ շըրջապար.
 Քանի՛ արժան է ծաղու իմաստաւէր նա մըտաց՝
 Որք առ վախճան այդպիսի դիտեն դահեղդ. այդ շինած:

CLIII

But lo! the dome — the vast and wondrous dome,
 To which Diana's marvel was a cell —
 Christ's mighty shrine above his martyr's tomb!
 I have beheld the Ephesian's miracle; —
 Its columns strew the wilderness, and dwell
 The hyæna and the jackal in their shade;
 I have beheld Sophia's bright roofs swell
 Their glittering mass i' the sun, and have survey'd
 Its sanctuary the while the usurping Moslem pray'd;

CLIV

But thou, of temples old, or altars new,
 Standest alone — with nothing like to thee —
 Worthiest of God, the holy and the true.
 Since Zion's desolation, when that He
 Forsook his former city, what could be,
 Of earthly structures, in his honour piled,
 Of a sublimer aspect? Majesty,
 Power, Glory, Strength, and Beauty, all are aisled
 In this eternal ark of worship undefiled.

CLV

Enter: its grandeur overwhelms thee not;
 And why? It is not lessen'd; but thy mind,
 Expanded by the genius of the spot,
 Has grown colossal, and can only find
 A fit abode wherein appear enshrined
 Thy hopes of immortality; and thou
 Shalt one day, if found worthy, so defined,
 See thy God face to face, as thou dost now
 His Holy of Holies, nor be blasted by his brow.

ՃԾԳ

Ահա գումրէթն ընդարձակ, ահա գումրէթն հրաշային⁸⁴,
 Առ որով խուն մ' Անահայն մեհեան թըւի տաղաւար.
 Վեհ սա սեղան քրիստոսեան ի գերեզման վըկային:
 Զեփեսոսեան ի Բ տեսեալ է քաջ շինուած հրաշափառ.
 Վայրավատին զընէին սեանցըն բեկորք յաւայի.
 Ու ի հովանւոյն հանգչէին անդ բորենի եւ յովաղ.
 Տեսի զԱրքայն Սոփիայ ձեզունս յարեւ լուսանազ.
 Յաջողեցաւ ինձ զնընել ըզսխարալին զայն տաճար՝
 Մինչդեռ յաղօթըս կային մահմետականք պերճաբար:

ՃԾԳ

Այլ գո՛ւ միայն կաւ ի հին եւ նոր տաճարս եւ սեղան՝
 Դու միայնակ ամբառնաս, չունելով զոք հաւասար.
 Դու լոկ սըրբոյն Աստուծոյ եւ ճշմարտի քաջ արժան:
 Ո՞ր յերկրաւոր տաճարաց մըտցէ գեղոյց ի պայքար,
 Յորմէ հետէ Սիովի յաւար դարձաւ սուրբ խորան
 Եւ եթող Տէր ըզփառացն իւրոց նախկին օթարան.
 Ահեղութիւն, մեծութիւն եւ փառք եւ գեղ զուգական՝
 Համախորմբեալ ընդ յարկաւդ յաւերժական տարածին.
 Ուր սուրբ անխառն զաշտի ճշմարտութիւն երկնային:

ՃԾԵ

Մուտ, եւ ընկճիս, ոչ յայնքան մեծութենէ անդ նորին,
 Ոչ առ նորայն ինչ նուագել՝ այլ առ լայնել մըտաց քոց
 Հըսկայաբար ահելով՝ ի ձեռն ոգւոյ տաճարին.
 Զի եւ ոչ այլուր դըտցի տեղի պատկան վեհ հոգւոց՝
 Բայց յայսպիսի կայս, ուր յոյսք յանմահութիւն վերբերին:
 Օր եկեսցէ եւ տեսցես (թէ ոչ զըտցիս անարժան),
 Զաստուածութիւնն իսկ տեսցես անձառ զու դէմ յանդիման,
 Որպէս զիւրն աստ տեսանես ըզսըրբութիւն սըրբութեանց,
 Տեսցես եւ մի՛ հող դարձցիս յաշացն ահէ վեհապանձ:

CLVI

Thou movest — but increasing with the advance,
 Like climbing some great Alp, which still doth rise,
 Deceived by its gigantic elegance;
 Vastness which grows — but grows to harmonize —
 All musical in its immensities;
 Rich marbles — richer painting — shrines where flame
 The lamps of gold — and haughty dome which vies
 In air with Earth's chief structures, though their frame
 Sits on the firm-set ground — and this the clouds must
 claim.

CLVII

Thou seest not all; but piecemeal thou must break,
 To separate contemplation, the great whole;
 And as the ocean many bays will make,
 That ask the eye — so here condense thy soul
 To more immediate objects, and control
 Thy thoughts until thy mind hath got by heart
 Its eloquent proportions, and unroll
 In mighty graduations, part by part,
 The glory which at once upon thee did not dart,

CLVIII

Not by its fault — but thine: Our outward sense
 Is but of gradual grasp — and as it is
 That what we have of feeling most intense
 Outstrips our faint expression; even so this
 Outshining and o'erwhelming edifice
 Fools our fond gaze, and greatest of the great
 Defies at first our Nature's littleness,
 Till, growing with its growth, we thus dilate
 Our spirits to the size of that they contemplate.

ՃԾԶ

Յառաջ խաղաս... եւ աճէ նա յառաջելոյ եւս քան զեւս,
 Որպէս եւ խրոխտ ինչ կոնակք այրարատեան⁸⁵ բարձրաբերձ
 Հրակայակերպըն գեղով պատրիւով զաշա յակներեւս.
 Աճել աճէ բովանդակ՝ այլ վայելուչ անտրխեղծ,
 Դաշնակութիւն իմն եւ չափ տիրէ համայն անդ գոգցես.
 Վէմք պատուականք, ճոխագարոյ պատկերք, սեղանք շողշողուն
 Ի բոց ոսկեակ կանթեղաց, եւ յաղթականն այն ձեղուն
 Հանուրց երկրի զանգուածոց, թէ եւ նոքա յերկիր վայր
 Ըզտակ առեալ, ամպածրար ջանայ սորայն եւեթ ծայր:

ՃԾԷ

Այլ դեռ ըզբնաւ ոչ տեսեր. օն, քակեա՛ լոյժ ըզբոլոր,
 Յառեալ տես մի առ մի զմեծ զամենայնին ըզմասունս.
 Իբր ովկիան բիւր յափունսըն գործէ ծոց գոգաւոր
 Ական տեսոյ արժանիս. ծրարեա զնոգւոյդ աստ զաշկունս.
 Ուրդն դիտել զմերձաւորս, եւ սանձ մըտաց դիր ըզգոյշ.
 Մինչեւ հարցին ի սըրտիդ պերճապատում տիպք նորուն,
 Ու առ փոքր փոքր կըրթեալ բերցես ի քաջ տեսութիւն
 Ըզհրաշագէղ պատկերին զանհամեմատ կերպարան՝
 Զոր համօրէն նըկատել ոչ բաւէիր ի սկըզբան,

ՃԾԸ

Ոչ առ նորին ինչ՝ այլ քո զդայականիդ թերութեան,
 Որ առ սակաւ եւ սակաւ գիրս ըմբռնէ զարտաբոյ,
 Եւ չըբաւեն ի մեզ բանք ներքին զգացմանց գոլ թարգման.
 Հանգոյն եւ յայս սըխարալի ահեղախրոխտ շինուածոյ
 Շլացեալ աշացս ըմբռնին ի խոր պատրանս պակուցման,
 Այս մեծութիւնս մեծութեանց՝ խաղ առնէ զմեօք ըզփոքումք,
 Մինչեւ տակաւ ընդլայնեալ մըտացս՝ աճումն անդ առնումք,
 Ընդարձակեալ ըզհոգիս՝ քաջահասուք գոլ նոցին՝
 Որոց լոկով զարմացմամբ կայաք յառաջն ի զընին:

CLIX

Then pause, and be enlighten'd; there is more
 In such a survey than the sating gaze
 Of wonder pleased, or awe which would adore
 The worship of the place, or the mere praise
 Of art and its great masters, who could raise
 What former time, nor skill, nor thought could plan;
 The fountain of sublimity displays
 Its depth, and thence may draw the mind of man
 Its golden sands, and learn what great conceptions can.

CLX

Or, turning to the Vatican, go see
 Laocoön's torture dignifying pain —
 A father's love and mortal's agony
 With an immortal's patience blending: Vain
 The struggle; vain, against the coiling strain
 And gripe, and deepening of the dragon's grasp,
 The old man's clench; the long envenom'd chain
 Rivets the living links, — the enormous asp
 Enforces pang on pang, and stifles gasp on gasp.

CXXI

Or view the Lord of the unerring bow,
 The God of life, and poesy, and light —
 The Sun in human limbs array'd, and brow
 All radiant from his triumph in the fight;
 The shaft hath just been shot — the arrow bright
 With an immortal's vengeance; in his eye
 And nostril beautiful disdain, and might
 And majesty, flash their full lightnings by,
 Developing in that one glance the Deity.

ՃԾԹ.

Արձանացիր, եւ զգաստ լեր, զի մեծ են շահք ի դիտմանդ
Քան զընթանչանս վայրապար կամ զա՛ն տեղւոյն սրբութեան,
կամ զհիացումն ընդ արուեստըն հնարագիւտ որ կայն անդ,
Եւ ընդ հարստարս՝ որք զհանուրց վեհն ամբարձին զայն կայեան,
Որում ստեղծուլ ինչ զոյգ՝ ոչ բաւեաց ձեռն ոչ միտք նախնեաց,
Վլսհմութեան համօրէն կան աստէն խորք հոլանի.
Աստուտ կարեն միտք մարդոյ քակել հանել մի առ մի
Զոսկեղինիկ աւագոյն առնուլ ըզչափ եւ պայման,
Եւ գիտել ո՞րքան զօրեն մեծամեծ գիւտք մըտական:

ՃԿ

կամ դարձ այտի արարեալ ի վատիկան երթիջիր,
Զազնրակերպ տեսանել Լայոկոնիեայ երաշխեպ⁸⁶,
Բզմահացուի օրահաս եւ ըզհօր սէր կարեկիր
Համբերութեան լրծակցեալ՝ որ անմահիցն է ի դէպ,
Զո՛ւր հիգըն, զուր առ մանուած դարձ ի դարձին պատածոյ
Եւ առ պրկանս կաշկանդման չարածանի վիշապին՝
Մըրցանք ծերոյն. մահաթոյն երկայնաշար չըղթային
Բղկենդանին ողնաշար կարթեալ՝ եւ քարքն անարի
Մանրակըտիտ սատակէ քաղեալ ողի առ ողի:

ՃԿԱ.

կամ ի զընին դու կա՛ց տեսունըն դիպածիդ աղեղան⁸⁷,
Սոյն որ կենաց կոչի գէթ եւ քերդութեան եւ լուսոյ.
Եւ մարդակերպ իրանամբք բերեալ ըզգէմս արեգան
Յօնըս շարժէ փայլասփիւռս յաղթանակացն ի շըբոյ.
Դեռ այն ինչ նեան ոստուցեալ յաղեղանէն արձակի,
Փայլէ փըքին ցասմալի անհանականըն վրիժուց.
Շրջուցանեն աչք եւ ունչք՝ զեղեցիկ իմըն զայրուց.
Եւ վեհութիւն կորովի փայլատակեալ բովանդակ
Լոկոյն յայտնէ ակնարկեաւ զաստուածութեան երեւակ:

CLXII

But in his delicate form — a dream of Love,
 Shaped by some solitary nymph, whose breast
 Long'd for a deathless lover from above,
 And madden'd in that vision — are exprest
 All that ideal beauty ever bless'd
 The mind with in its most unearthly mood,
 When each conception was a heavenly guest --
 A ray of immortality — and stood
 Starlike, around, until they gather'd to a god!

CLXIII

And if it be Prometheus stole from Heaven
 The fire which we endure, it was repaid
 By him to whom the energy was given
 Which this poetic marble hath array'd
 With an eternal glory — which, if made
 By human hands, is not of human thought;
 And Time himself hath hallow'd it, nor laid
 One ringlet in the dust — nor hath it caught
 A tinge of years, but breathes the flame with which 't was
 wrought.

CLXIV

But where is he, the Pilgrim of my song,
 The being who upheld it through the past?
 Methinks he cometh late and tarries long.
 He is no more — these breathings are his last;
 His wanderings done, his visions ebbing fast,
 And he himself as nothing: — if he was
 Aught but a phantasy, and could be class'd
 With forms which live and suffer — let that pass —
 His shadow fades away into Destruction's mass,

ՃԿԲ

Այլ է շքեմադ կերպարանս անդ անուրջք իմն եմ սիրոյ
 Կերպարանեալք ի տեսիլ յաւերժարսին մենահին,
 Անմահունակ տարփածուի սաստիկ ի սէր հարելոյ
 Եւ յափշու թեան անդ իւրում կացելոյ աչք ի յակճիւ,
 Տըպաւորեալ ի նմա զամենայն գեղ մըտածին
 Զոր կարաց մարդ հանճարել յաներկրաւոր գաղափար,
 Յերկնից շնորհէ նշունելով ըզխորհրդոցն տիպար,
 Զանմահութեան ճառագայթաւ որ իբրեւ բոյլս աստղակոյտ
 Շուրջ հաւաքեալ կառուցին զաստուածեան զայն երեւոյթ:

ՃԿԳ

Թէ արդարեւ Պտմիթեւս ըզհուր յերկնից գողացաւ՝
 Որով տածին մահացուք, հատոյց ըզնոյն վերլստին,
 Նա՛ որ եղեւ ձեռնհաս հրգօր ոգւով այնքանեաւ
 Քերդողականս յայս ի վէմ տըպաւորիլ զըլխովին
 Զանմահակերպ փառաց շուք. զոր թէ մարդոյ ձեռն հաստեաց՝
 Այլ խորհուրդք գերմարդկայինք անշուշտ ծրնան զնորայն ձեւս,
 Ում ժամանակն իսկ խնայեաց. չիք խոպ մ'անկեալ յարձանէս,
 Եւ ոչ ըզմի առեալ բիծ յոլովութեամբ ինչ տարեաց,
 Այլ տակաւին շնչէ զբոց՝ զոր ի սկըզբանն անդ կըրեաց:

ՃԿԴ

Այլ ո՛ւր արդեօք իցէ նա, Պանդուխտն իմոց նըւագաց.
 Ո՛ւր այն՝ որ էր յանցելու՞ն երգոց օճան զօրավիզ.
 Թըւ՝ ինձ թէ գայ նա յուշիկ եւ դանդաղեալ առնու զկաց.
 Ոչ եւս է նա. ու ահա հուսկ շնչոյն շըշուշ սակաւիկ:
 Դադարեցաւ թափառիկն եւ վերացան տեսիլք իւր.
 Եւ եղեւ նա ինքն ոչ ինչ: — Թէ առաւել քան ըզցնորս
 Էր ինչ նա՛ արդեօք, թէ կարէր խառնիլ ի շարս ձեւաւորս
 Նոցին՝ որք կեանն եւ կըրեն, ապա եւ նա թող անցցէ.
 Ըստուեր նորին ի կուտակս եղծման անկեալ պակասէ,

CLXV

Which gathers shadow, substance, life, and all
 That we inherit in its mortal shroud,
 And spreads the dim and universal pall
 Through which all things grow phantoms; and the cloud
 Between us sinks and all which ever glowd,
 Till Glory's self is twilight, and displays
 A melancholy halo scarce allowed
 To hover on the verge of darkness; rays
 Sadder than saddest night, for they distract the gaze,

CLXVI

And send us prying into the abyss,
 To gather what we shall be when the frame
 Shall be resolved to something less than this
 Its wretched essence; and to dream of fame,
 And wipe the dust from off the idle name
 We never more shall hear, — but never more,
 Oh, happier thought! can we be made the same:
 It is enough in sooth that *once* we bore
 These fardels of the heart — the heart whose sweat was
 gore.

CLXVII

Hark! forth from the abyss a voice proceeds,
 A long low distant murmur of dread sound,
 Such as arises when a nation bleeds
 With some deep and immedicable wound;
 Through storm and darkness yawns the rending ground,
 The gulf is thick with phantoms, but the chief
 Seems royal still, though with her head discrown'd,
 And pale, but lovely, with maternal grief
 She clasps a babe, to whom her breast yields no relief.

ՃԿԵ

Այն որ պատէն եւ զըստուերս եւ դոյութիւնս եւ ըզկեանս
 Եւ զամենայն զոր ստանամքս՝ ի մահացուն իւր պատանս.
 Իր սփռէ զմութ եւ դանդիւն ու առ հասարակ տըխատանս՝
 Եւ զամենայն ինչ փոխէ յուրուականաց կերպարանս.
 Փարատի ամպն՝ որ ընդ մէջ մեր եւ բնաւին որ փայլեաց.
 Փառաց ճաճանչն իսկ՝ փոխեալ ի վերջալոյս համառօտ
 Մեղամաղձիկ իմըն փայլ սըփռէ նըւաղ ընդ աղօտ
 Յեզըր մըթան. թըխագոյն ճաճանչք քան թուխ ըզգիչեր,
 Քանզի հարեալ ափշութեամբ եւ զօշոտեալ զմիտըս մեր:

ՃԿԶ

Վարեալ մըղեալ ի յանդունդս ի վայր ըզմեզ յուզարկեն,
 Հետագօտեւ զայն՝ զոր կայ մընայ լինել մեզ տակաւ,
 Յորժամ լուծցին կերպարանքս այս յիւր՝ որ նուազ իսկ իցէն
 Քան զայժմուս հէզ դոյութիւն. եւ յերազել ըզհամբաւ,
 Եւ թօթափել ըզփոշի յունայնատուր անուանէ.
 Զոր ոչ եւս այլ լըւիցուք: Բայց ո՞չ եւս... խո՛կ երջանիկ.
 Ոչ եւս լիցուք յայնմ հետէ որպիսի եմքս արդ այժմիկ:
 Շատ է ստուգիւ՝ զի զսըրտի կրեցաք երբեմն ըզբեռինս,
 Սիրտ՝ որ յարեան ճապաղիս փոխէր զերկանցըն քըրտինս:

ՃԿԷ

Լ՛ուռ... աւաղիկ յանդընդոց անտի լինի ձայն ժաման.
 Երկա՛ր եւ խոր ի հեռուստ հընչեալ մըմունջ ահաւոր,
 Որպէս ըզձայն զոր արկցէ ազգ հարեալ յախտ մահական՝
 Որում չիցէ յոյս զեղոյ բըժըշկութեան հնարաւոր:
 Ի ծուփ մըրըկի եւ միգի գետին զորնչեալ պատառի.
 Խուռն ի վրէ թեւածեն թափառական ուրուականք.
 Թէ եւ անթագ՝ պետ նոցին թըւի թագի զեռ ժառանգ.
 Եւ դալկահար այլ սիրուն, խարշեալ աղեօք մայրենի
 Գըզուէ ի գիրկ գիեցիկ՝ ում սընունդ ծոց իւր չ՛ունի 88.

CLXVIII

Scion of chiefs and monarchs, where art thou?
 Fond hope of many nations, art thou dead?
 Could not the grave forget thee, and lay low
 Some less majestic, less beloved head?
 In the sad midnight, while thy heart still bled,
 The mother of a moment, o'er thy boy,
 Death hush'd that pang for ever: with thee fled
 The present happiness and promised joy
 Which fill'd the imperial isles so full it seem'd to cloy.

CLXIX

Peasant bring forth in safety. — Can it be,
 Oh thou that wert so happy, so adored!
 Those who weep not for kings shall weep for thee,
 And Freedom's heart, grown heavy, cease to hoard
 Her many griefs for ONE; for she had pour'd
 Her orisons for thee, and o'er thy head
 Beheld her Iris. — Thou, too, lonely lord,
 And desolate consort — vainly wert thou wed!
 The husband of a year! the father of the dead!

CLXX

Of sackcloth was thy wedding garment made;
 Thy bridal's fruit is ashes: in the dust
 The fair-hair'd Daughter of the Isles is laid,
 The love of millions! How we did intrust
 Futurity to her! and, though it must
 Darken above our bones, yet fondly deemed
 Our children should obey her child, and blessed
 Her and her hoped for seed, whose promise seemed
 Like stars to shepherd's eyes: — 't was but a meteor
 beamed,

ՃԿԸ

Ո՛ւր արդ իցես դու, պետաց եւ արքայից բարունակ,
 Յոյս ցանկալի բազմութեան ազգաց. մեռ՝ արդեօք եւ դուն.
 Չէր մարթ շիրմին մոռանալ ըզքեզ եւ քո փոխանակ
 Կըքել ըզգլուխ ոչ այլքան վե՛հ ոչ այլքան եւ սիրուն:
 Ի տըխուր մէջ դիշերին, ո՛վ մայր միոյ լոկ ժամու,
 Մինչ արիւնս դեռ կաթէր սիրտ քո ի վերայ օրդւոյ քում
 Հասեալ մահու լըռեցոյց զամենայն ցաւդ ապառուս.
 Փախեաւ ընդ քեզ ներկայս բաստ եւ յուսացեալ խընդութիւն,
 Որ ըզկըզիան արքունիս լընոյր զեզոյր թաթաղուն:

ՃԿԹ

Գեղջուկը երկնեն անվրտանդ. իսկ առ իմէ՞ ոչ քեզ այս,
 Քեզ՝ ո՛վ բնաւից երջանիկ ու ամենեցուն սիրելի.
 Լացցեն, լացցեն այո՛՛ զքեզ որք ոչ կամին լալ զարքայս.
 Ազատութեան ինքըն սիրտ ճընշեալ բեռամբ ցաւալի
 Ըզհոյլ վըշտացըն թողեալ՝ գորովէ գմիզ միայնակ.
 Այն որ տեղայրն ըզքեւ շուրջ ներքողական գովից ճառ,
 Եւ նըմարէր ըզգըլտովդ ըզծիածան իւր պայծառ:
 Եւ դու մեկնակ տէր, լըքեալ լըծակից, զուր դու փեսայ.
 Մի եւեթ տմ ամուսին, հայր մեռելոյ յարակայ:

ՃՀ

Քո հարսանեաց պատմութեան անկան հիւսիւք խարաղանց.
 Առաջաստին քո բողբոջ պողաբերեաց քեզ աճիւն.
 Անկեալ եղաւ ի փոշի կըզկեաց դըստրիկն հերապանձ
 Միբեցեալն այն ի բիւրուց, յոյս ապագայ մեր բարոյն.
 Ձի թէ մահուան իսկ մըթար զոսկերոտի մեր պատէր,
 Այլ սփոփեաք՝ թէ որդիքս՝ որդւոյ նորա հնազան լին,
 Օրհնեն ըզմայրն եւ օրհնեն ըզառաւիղն ըզձալին,
 Որ ցանկալի մեզ թըւէր հանգոյն աստեղ յաչս հովուի. —
 Ու ահա զըտաւ լոկ ճաճանչ լուսերեւոյթ՝ որ ցըրուի:

CLXXI

Woe unto us, not her; for she sleeps well:
 The fickle reek of popular breath, the tongue
 Of hollow counsel, the false oracle,
 Which from the birth of monarchy hath rung
 Its knell in princely ears, till the o'erstung
 Nations have arm'd in madness, the strange fate
 Which tumbles mightiest sovereigns, and hath flung
 Against their blind omnipotence a weight
 Within the opposing scale, which crushes soon or late, —

CLXXII

These might have been her destiny; but no,
 Our hearts deny it: and so young, so fair,
 Good without effort, great without a foe;
 But now a bride and mother — and now *there!*
 How many ties did that stern moment tear!
 From thy Sire's to his humblest subject's breast
 Is link'd the electric chain of that despair,
 Whose shock was as an earthquake's and opprest
 The land which loved thee so that none could love thee
best.

CLXXIII

Lo, Nemi! navell'd in the woody hills
 So far, that the uprooting wind which tears
 The oak from his foundation, and which spills
 The ocean o'er its boundary, and bears
 Its foam against the skies, reluctant spares
 The oval mirror of thy glassy lake;
 And, calm as cherish'd hate, its surface wears
 A deep cold settled aspect nought can shake,
 All coil'd into itself and round, as sleeps the snake.

ՃՀԱ.

Վլաս, հղուկ մեզ, ու ոչ նրմա, գի նա նընջէ խաղաղիկ՝ —
 Վայրավատին յեղյհղուկ ծուխ ռամկականըն շընչոյ,
 Լեզու պեղեալ խորհրդոց, եւ կամ պատգամք խաբուսիկ՝
 Որ շըշընջէր՝ ի սկզբանց իշխանութեան արքենայ
 Ի լըսելիս փարազանց, մինչեւ ընկճեալ ժողովուրդք
 Յարեան եւ խոուն ընթացան. գինուորութիւն խելագար. —
 Բաղդ տարակարծ, որ գիշխողս 'ըզօրս՝ առնէ ոտընհար,
 Էւ արկանէ 'նդդէմ նոցին կոյր քրոնութեանն եւ անքոյթ
 Մէտ մ' ի նըծարն հակակայ՝ որով ճընշին վաղ կամ փոյթ:

ՃՀԲ

Ահա 'յտոքիկ լինէին թերեւս նորին մասն եւ քաստ.
 Այլ ո՛չ. չառնուն յանձին վայդ սիրտք մեր. չըքնաղ մանկամարդ,
 Բարի՛ գոյով անկեզծ, մեծ՝ չունելով զոք գիմակաց.
 Այն ինչ եղեալ հարսն եւ մայր, եւ անդ անկեալ զընի արդ...,
 Քանի՛ կապանս ոչ խըզեաց մին այն վայրկեան զըժընդակ.
 Ի սըրտէ 'օր քում ցըսիրտ յետին 'ըլլու հպատակին՝
 Մածեաւ շըղթայ յուսահատ ելեկտրացունց տազնապին,
 Որոյ զըզորդ իբրեւ ժաժ տասանեցոյց զերկիրն այն՝
 Որ սիրէրն այնպէս ըզքեզ որպէս ոչ այլ որ համայն:

ՃՀԳ.

Ողջ լեր՝ Նեմի⁸⁹. գի՛ չըքնաղ զօղեալ ի բլուրս պրակաշարժ
 Զի եւ յախուռն մըրբիկ որ ըզկաղնի հինաւուրց
 Արմատախիլ արարեալ ոստուցանէ գեանաքարշ,
 Էւ ըստ ափունսըն վարէ զովկիանու գիզան ջուրց
 Յերկինս ի վեր պուղելով ըզփրփրացեալ վէտս ալեաց,
 Զըւածեւիդ կայ պատկառ բիւրեղափայլ լըճակի.
 Հանդարտ՝ զինչ քէն ողորբեալ՝ երեսքն ի կերպ ցուցակի
 Խոր եւ ցըրտին մըկանանց. այն՝ զոր խոովէ եւ ոչինչ,
 Յեռեալ տոռնեալ գիրերօք համակ հանգոյն օձ ի նինջ.

CLXXIV

And near Albano's scarce divided waves
 Shine from a sister valley; and afar
 The Tiber winds, and the broad ocean laves
 The Latian coast where sprang the Epic war,
 « Arms and the Man », whose re-ascending star
 Rose o'er an empire: — but beneath thy right
 Tully reposed from Rome; and where yon bar
 Of girdling mountains intercepts the sight
 The Sabine farm was till'd, the weary bard's delight.

CLXXV

But I forget. — My Pilgrim's shrine is won,
 And he and I must part, — so let it be, —
 His task and mine alike are nearly done;
 Yet once more let us look upon the sea;
 The midland ocean breaks on him and me,
 And from the Alban Mount we now behold
 Our friend of youth, that ocean, which when we
 Beheld it last by Calpe's rock unfold
 Those waves, we follow'd on till the dark Euxine roll'd,

CLXXVI

Upon the blue Symplegades: long years —
 Long, though not very many, since have done
 Their work on both; some suffering and some tears
 Have left us nearly where we had begun:
 Yet not in vain our mortal race hath run,
 We have had our reward — and it is here,
 That we can yet feel gladden'd by the sun,
 And reap from earth, sea, joy almost as dear
 As if there were no man to trouble what is clear.

ՃՀԴ

Եւ հուպ նըմին Ալբանոյ վըտակըն գայ յերեւան՝⁹⁰
 Ի հարազատ իմն հազիւ անջըրպետեալ ի հովտէ.
 Ճեմի Տիբեր ի հեռուստ, ու անդրադոյն լայնն ուկէան
 Քերեկով զափըն լատին՝ ուր զիւցազանցն ի մարտէ՝
 Ելին «Ջէնքն եւ Այրն» այն՝ որոյ կաց աստըզ կանգուն⁹¹
 Եւ ամբարձաւ յինքնակալ ի պետութիւնս — Իսկ յաջկոյս
 Հանգըստարան վայրք Տուլիայ մինչ ի Հոովմայ տայրըն խոյս⁹².
 Եւ հեռագոյն ուր լերանց պարք անկանին քօզ ական՝
 Հերկք ու ագարակ Սաբինաց⁹³, խոնջ քերդոդին զքօսարանս։.

ՃՀԵ

Այլ զառանցեմ. — Պանդըխտին իմոյ ատաւ սըրքարան.
 Եւ հարկ է մեզ անջատել թողուլ զիրեար. — Եղիցի.
 Վաստակ նորա եւ իմ գոգ ի գլուխ ելին միաբանս:
 Այլ միանգամ եւս ի ծով անդր ակնարկել թոյլ տացի:
 Համատարած մէջերկրեայ խորտակի հուպ յիս եւ նա.
 Եւ ի լեռնէ Ալբանոյ ըզմանկութեան բարեկամ
 Տեսանեմք մեք զովկէտն, որ՝ մինչ տեսաքս հուսկ անդամ
 Ըգբարածեռ Կալպէիւ կուտէր կոհակ ի կոհակ⁹⁴,
 Եւ սահարկեալ զընացաք մինչ անդր՝ ուր թուխն Եւքսինեակ՝

ՃՀԶ

Շառաւաշարժ թաւալէր ի Սիւմպլէդադ կապուտակ⁹⁵:
 Երկայն տարիք, թէ ոչ յոյժ բազումք՝ այլ քաջ իսկ երկայն,
 Յետ այնորիկ յիս եւ նա ներդործեցին հասարակ.
 Արտօսր եւ վիշտք ինչ՝ յորմէ սկըսաքս՝ ըզմեզ թողին յայն.
 Բայց ոչ ի զուր զմահացուս հատաք անցաք զասպարէզ.
 Առաք եւ մեք ըզմեր վարձ, եւ աւասիկ ն՝ աստանօր.
 Քանզի կարեմք դեռ բերկրիւ յարեգական չողաւոր,
 Հընձեւ հըրճուանս ի յերկրէ եւ ծովէ ա՛յնպէս սիրունս՝
 Որպէս թէ չիք որ խռովէ յերկրի զսոցա պարզութիւնս:

CLXXVII

Oh! that the Desert were my dwelling-place,
 With one fair Spirit for my minister,
 That I might all forget the human race,
 And, hating no one, love but only her!
 Ye Elements! — in whose ennobling stir
 I feel myself exalted — Can ye not
 Accord me such a being? Do I err
 In deeming such inhabit many a spot?
 Though with them to converse can rarely be our lot.

CLXXVIII

There is a pleasure in the pathless woods,
 There is a rapture on the lonely shore,
 There is society, where none intrudes,
 By the deep Sea, and music in its roar:
 I love not Man the less, but Nature more,
 From these our interviews, in which I steal
 From all I may be, or have been before,
 To mingle with the Universe, and feel
 What I can ne'er express, yet cannot all conceal.

CLXXIX

Roll on, thou deep and dark blue Ocean — roll!
 Ten thousand fleets sweep over thee in vain;
 Man marks the earth with ruin — his control
 Stops with the shore; — upon the watery plain
 The wrecks are all thy deed, nor doth remain
 A shadow of man's ravage, save his own,
 When, for a moment, like a drop of rain,
 He sinks into thy depths with bubbling groan,
 Without a grave, unknell'd, and unknown.

ՃՀԵ

Ո՛հ, ո՞ տայր ինձ երթալ կալ յանձարդաձայն անապատ,
 Մի լոկ Ոգի գեղեցիկ հուպ ունելով արքանեակ.
 Ո՞ տայր ըզբնաւ մարդկութեան ազգաւս տոնել ինձ ապախտ
 Եւ չառելով եւ ոչ զոք՝ սիրել ըզնա միայնակ:
 Ո՞վ դուք տարերք, յորոց յոյզ եւ ի բարբառոս վըսեմ
 Խըւիմ եւ ես ամբառնալ ինքն ի վիճակ վեհագոյն
 Ո՛չ կարիցէք դուք շնորհել ինձ արարած մի այսգոյն:
 Խաբիմ՝ արդեօք կարծելով զդոտս բնակեալ շատ ուրեք.
 Թէ եւ, ո՛հ, մեզ կենակցիլ նոցին՝ տըւեալ դուն երբեք:

ՃՀԸ

Զի հեշտայիք են անտառք անճանապարհք եւ անկոխք.
 Ո՛հ, զի՛ զմայլիչ է ոգւոց ափըն լըռին մենաւոր.
 Ընկերութիւն է անքոյթ, զոր ոչ խոսկեն այլ ամբոխք
 Ի խոր անդունդրս ծովուն, ու ի մոռնչս անդ՝ ձայն դաշնաւոր:
 Ոչ թէ պակաս ինչ ըզմարդ, այլ շատ սիրեմ ըզբնութիւն.
 Քանզ՝ ի սմանէ տեսութիւնքն այն՝ որով զանձն իմ կորզեմ
 Յամենայնէ յոր եղէ եւ յոր լինելրս կարեմ,
 Առ ի հեղուլ եւ խառնիլ ընդ տիեզերս, եւ ըզգալ
 Իրս՝ զոր յայտնել ոչ կարեմ, այլ ոչ իսպառ եւ լուռ կալ:

ՃՀԹ

Շարժեալց խորին ովկէան, ալեօքըզ թուխ կապուտակ.
 Զուր ըզմկանամբք քովք քարշին գընան տորմիզք բիւրախումբ.
 Զաւերածու ձեռացն հետըս ձըգէ մարդ ի ցամաք,
 Այլ դիմակալ ծովուն եզր արձանանայ նըմին թումբ:
 Ի ջրեղէնըն դաշտի դու միայն գործես խորտակմունս:
 Զիք անդ մարդոյ նիչ քանդիչ, բայց մի եւեթ, ինքն ինքնին.
 Յորժամ առ վայր մի հանգոյն իմըն կայլակն անձրեւին
 Վիթէ հողիմամբ ի քոյին յանդընդախոր յորձանոտ.
 Անլապանդ անպատան անլաց անսուգ ու անծանօթ:

CLXXX

His steps are not upon thy paths, — thy fields
 Are not a spoil for him, — thou dost arise
 And shake him from thee; the vile strength he wields
 For earth's destruction thou dost all despise,
 Spurning him from thy bosom to the skies
 And sendest him, shivering in thy playful spray
 And howeling, to his Gods, where happy lies
 His petty hope in some near port or bay,
 And dashest him again to earth: — there let him lay

CLXXXI

The armaments which thunderstrike the walls
 Of rock-built cities, bidding nations quake,
 And monarchs tremble in their capitals,
 The oak leviathans, whose huge ribs make
 Their clay creator the vain title take
 Of lord of thee, and arbiter of war —
 These are thy toys, and, as the snowy flake,
 They melt into thy yeast of waves, which mar
 Alike the Armada's pride, or spoils of Trafalgar.

CLXXXII

Thy shores are empires, changed in all save thee —
 Assyria, Greece, Rome, Carthage, what are they?
 Thy waters wash'd them power while they were free,
 And many a tyrant since; their shores obey
 The stranger, slave, or savage; their decay
 Has dried up realms to deserts: — not so thou;
 Unchangeable, save to thy wild waves' play —
 Time writes no wrinkle on thine azure brow: —
 Such as creation's dawn beheld, thou rollest now.

ՃԶ

Ոչ ձեզեացին ոտք մարդոյ կընիքս ի քոյոյ ասպարէս,
 Եւ ոչ տարցի նա զկապուտ քոյոց հովտաց յաւարի.
 Դու ամբարձեալ վերասցիս ու ի բաց ըզնա հերքեսցես,
 Հենգնեալ զուծամբն ապիկար՝ որով զըզորդ տայ երկրի.
 Անզընդամուղ դու տրոփամբդ ըզնա ձեզեալ ընդ երկինս,
 Եւ ջախջախեալ խաղալիկ տաս ծըփանացդ ահագին,
 Մինչ նա դեռ դից մազթէ, եւ առ օճան վրտանդին՝
 Հուպ նաւակայս ինչ կամ խորշ զուգնաքեայ տալ՝ ժրտէ զբաղդ,
 Եւ դու վարեալ արկանես ի ցամաք. թող կացցէ անդ.

ՃԶԱ.

Որմնախարխար մենքենայք որձաքարից զըցեկաց՝
 Սարսեցուցիչքն այն ազանց բախումբ թընդից շանթաթափք
 Դըրուռեցուցիչք արքայից յիշխանանխառ քաղաքաց՝
 Կիտահասակ կաղնէկուռ եւ լայնակող նաւափայտք,
 Յոր պաճացեալ մեծամիտ հաստիչք նոցուն կաւեղէնք՝
 Կոչեն զանձինս ծովիշխանս եւ յաղթութեանց մարտադիրք,
 Դորա զբօսանք են առ քեւ, եւ իբրեւ ձեան ծըւէնք ցիրք
 Հալին յալեաց քոց փրփուրս, այնք՝ որ եղենն ոտընհար
 Յոխարտակեալն Աւմադայ⁹⁶ եւ նըշխարաց Տրափալկար⁹⁷:

ՃԶԲ.

Ափուներդ այդ՝ են պետութիւն. փոխեալ համայն. ի զատ քէն.
 Ատրեստան ու Եւադա, Հոռվմ, Կարքեդոն, Պւր արդ. են
 Զուրք քո զնոսա մաշէին՝ մինչդեռ կային դեռ ազատ,
 Որպէս յետոյ արկին անդ բըռնաւորաց ձեռք աղարատ:
 Ափուներն այն խուժք եւ ըստրուկք նըւաճեցան յօտարաց.
 Անկմամբ նոցին՝ պետութիւնք յամայիս կորդ փոխեցան:
 Դու ոչ այդպէս. կաց մընաս նոյն, բաց յալեացըդ զրուժան.
 Կապոյտ դիմաց քոց չածէ ծիրըս ծընգեալս՝ ամանակ.
 Իբր յայգու անդ ստեղծման քում՝ հոսես եւ արդ նոյնգունակ:

CLXXXIII

Thou glorious mirror, where the Almighty's form
 Glasses itself in tempest; in all time,
 Calm or convulsed — in breeze, or gale, or storm,
 Icing the pole, or in the torrid clime
 Dark-heaving — boundless, endless, and sublime —
 The image of Eternity — the throne
 Of the Invisible; even from out thy slime
 Tha monsters of the deep are made; each zone
 Obeys thee; thou goest forth, dread, fathomless, alone.

CLXXXIV

And I have loved thee, Ocean! and my joy
 Of youthful sports was on thy breast to be
 Borne, like thy bubbles onward: from a boy
 I wanton'd with thy breakers — they to me
 Were a delight; and if the freshening sea
 Made them a terror — 't was a pleasing fear,
 For I was as it were a child of thee,
 And trusted to thy billows far and near,
 And laid my hand upon thy mane — as I do here.

CLXXXV

My task is done — my song hath ceased — my theme
 Has died into an echo; it is fit
 The spell should break of this protracted dream.
 The torch shall be extinguish'd which hath lit
 My midnight lamp — and what is writ, is writ, —
 Would it were worthier! But I am not now
 That which I have been — and my visions flit
 Less palpably before me — and the glow
 Which in my spirit dwelt is fluttering, faint, and low.

ՃԶԳ

Ո՛վ հրաշափառ հայելի, յոր Բարձրելոյն իսկ ինքնին
 Կերպարանի հրեւոյթ՝ ի յոյզ ծրփանց մըրըրկաց.
 Գոռ հանապաղ՝ թէ քստմեալ եւ հողմահար, թէ լըռին,
 Ի սիւք ու ի բուք, ի սահմանս սառնասուզակ բեւեռաց
 Եւ ընդ թօնուտ արջնաթոյր պրեցածին խորշակաւ,
 Անեզր անհուն եւ վըսեմ՝ յաւերժութեան ես պատկեր.
 Գահաւորակ անտեսին. ի նոյն հիւթոյ քոյ տարեր՝
 Զեռունք վըհիդ հաստեցան, երկիրս ամէն քեզ պատկառ.
 Եւ դու սիգաս խաղաս սոնք անհետազօտ մենափառ:

ՃԶԴ

Էի եւ ես խանդակաթ ի սէր քոյին, Ովկէան,
 Եւ ըզբօսանք մանկութեան իմոյ եղեն՝ քո ալիք,
 Սահիլ գընալ ի նոսին պըղպըջակաց քոց նըման.
 Տըղայ ախոցս՝ ափնակոծ կոհակըդ էին խաղալիկք.
 Նոքին ինձ հեշտք եւ հաճոյք. ցըրտասարսուռ եւ թէ ծով՝
 Արկանէր ահ ինչ նոքօք, էր եւ երկիւղն այն քաղցրիկ.
 Քանզի նըման իսկ նոցին՝ էի եւ ես քո մանկիկ.
 Յանձն ի ծըփանքըդ եղեալ եւ ի մօտոյ եւ հեռուստ.
 Եւ իբր յայժմուս՝ զըզուէին ձեռք իմ ըզբաշ քո հարուստ:

ՃԶԵ

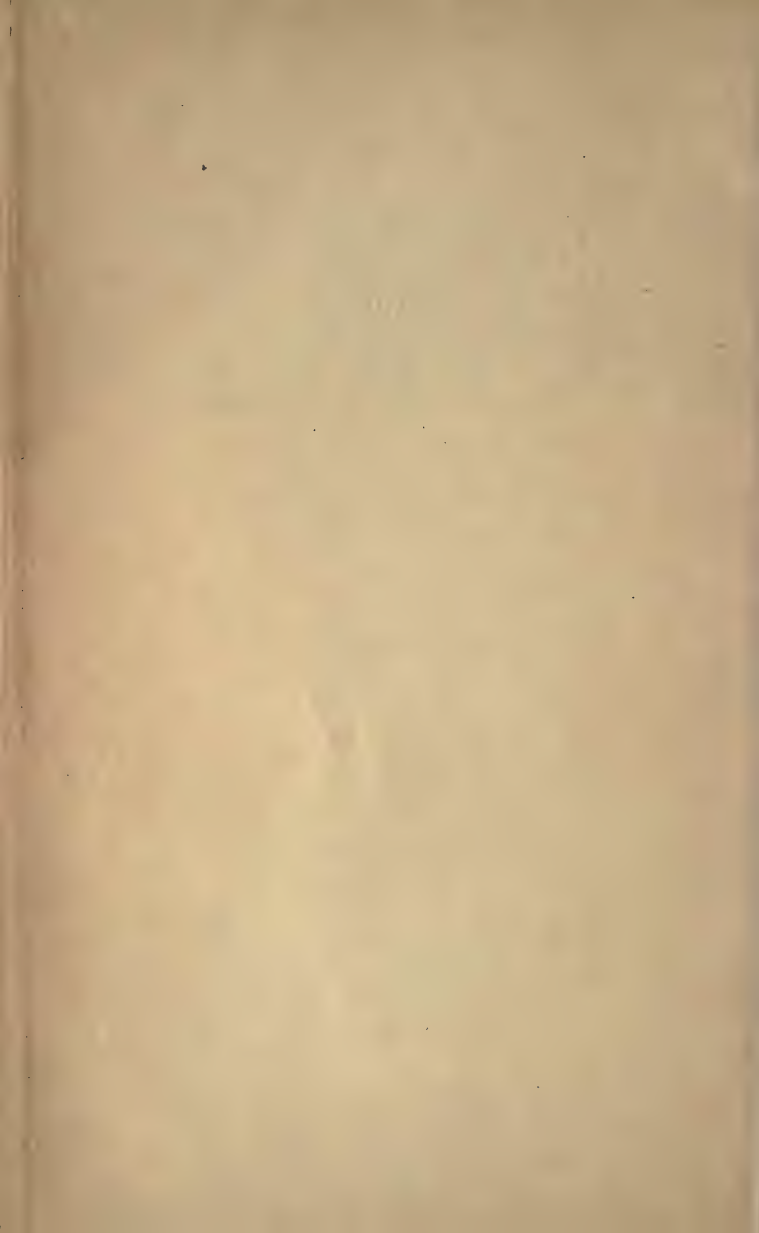
Այլ ես յաւարտ վաստակոցս հասիեալ կամ. երգք իմ լըռեն.
 Եւ նիւթ բանիցս յարձաքանդ մ՝ անկեալ ի խոր մեռաւ դեռ.
 Անուըջ երկայն երազոյս՝ արդ ըզլուծումըն խընդրեն.
 Թող շիջի ջահ՝ որ զկանթեղն իմ ցայգամէջ լուցանէր:
 Որ ինչ գրեցաւըն դրեցաւ. ո՛ր տայր թէ էր լաւագոյն.
 Այլ ես ոչ եւս եմ նոյն ինքն՝ որ ինչ երբեմն եւ էի.
 Յածին տեսեալեանցս երեւոյթք զինեւ նըւազ ըզգալի.
 Եւ որ երբեմն ի յոգիս բնակէր ի ներքըս բոց վառ,
 Արդ զողդոջուն եւ նըւազ, եւ անկանի շիջափառ:

CLXXXVI

Farewell! a word that must be, and hath been —
A sound which makes us linger; — yet — farewell!
Ye! who have traced the Pilgrim to the scene
Which is his last, if in your memories dwell
A thought which once was his, if on ye swell
A single recollection, not in vain
He wore his sandal-shoon, and scallop-shell;
Farewell! with *him* alone may rest the pain,
If such there were — with *you*, the moral of his strain!

ՃԶԶ

Բարեաւ մընայք . — ձայն յաճախ կրկնեալ յաճախ կրկնելի ,
 Բարբառ՝ որ տայ ոտնառել . — սակայն բարեաւ ինձ մընայք ,
 Դուք՝ որ ըզհետ Պանդրխտ շրջեցայք յակն հայելի
 Մինչ ի յետինըն տեսիլ : — Եթէ խորհուրդ մի միակ
 Ի խորհրդոց անդ նորուն կացցէ ի ձեզ անմոռաց ,
 Թէ ծածանեալ ծրփիցի գծեօք մի եւեթ յիշատակ ,
 Ապա նա ոչ վայրապար կըրեաց զկօշիկն եւ խեցեակ⁹⁸ :
 Ողնամբ մընայք . վիշաք , թէ կայր ինչ վիշտ , նըմա լոկ թողցին ,
 Խսկ կըրթական նըւադացըն հրահանդք՝ այն ձեզ բաժին :

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

1. Իբրեւ նախերգանս իմն կարգեցաք զայս տուն, որ է ՃԺտուն Գ. երգոց Քերութեան Պանդխտութեան Հարուդայ Ասպետի:
2. Աննիրազ կարքեղոնացի:
3. Կից յորմն բարձր ասպարանից դբսիցն վինեակոյ եւ յորմն բանտի քրէակա յանցաւորաց՝ արկեալ կայ կամուրջ յարկածածուկ ի վերայ ջրանցից. բնդ այն անցուցանէին յատենէ ասպարանիցն ի տեղի պատուհասին՝ զդատապարտեալս ի մահ կամ ի զնտան մշտնջենաւոր, վասն այնորիկ կոչեցաւ նա կամուրջ Հառաչանաց, Ponte dei Sospiri.
4. Կիւբեղէ. քստ Յունաց առասպելաց դիցուհի պաշտպան շինից եւ քաղաքաց, վասն որոյ կերպարանեն զգլուխ նորա ի խոյր կամ թագ աշտարակազարդ, բերելով զձեւ մահարձանաց պարսպաց:
5. Տասաոյ (Տորկուաւոյ) գերագոյն դիւցազներգակ քերդոզաց իտալացւոց, որ երգեաց զԵրուսաղէմ աշտիւլ յորմէ հատուածս եւ ցուցս ի բերան առեալ երգէին յաճախ վինեակեցիք, յածելով թեթեւասահ նաւակօք իւրեանց (զոր Լոնդոն կոչեն) ի Մեծ Զրանցսն եւ ի ծովալճին իւրեանց:
6. Գերահռչակ միակամար կամուրջ արկեալ ի վերայ Մեծի Զրանցիցն որ յերկուս բաժանէ զքաղաքն վինեակոյ:

7. Անձինք թատրերգութեանց Շէքսպիրայ. Զայլոգ է Հրեայն
ի վաճառական վեճերէն, — Մաւրիկն է Օթելլոյ (տ. 17):

8. Բանք մօրն Բրասիդեայ Սպարտացւոյ, զոր ասաց առ այնու-
սիկ որք զքաջութիւն որդւոյ իւրոյ զովէին:

9. Սովորութիւն էր դքսից Վենետկոյ խաղալ ամի ամի (ի
տօնի Համբարձման) նաւագումար հանդիսիւ ի խորս Ա-
դրիական ծովու եւ արկանել մատանի մի, իբրեւ նշանակ
փեսայութեան Վենետկոյ ընդ նմին. եւ նաւ դքսին կոչէր
Պուստոլոյ, Bucintoro, որ թարգմանի Եզնացու: — Սուրբ
Մարկոս, կաթողիկէ տաճարն է եւ հրապարակն իսկ որ ա-
ռաջի նորին. ի զլուխ կամարի մեծի դրան գաւթի եկե-
ղեցւոյն կայ ոսկէքանդակ պատկեր առիւծու, նշանակ Աւե-
տարանշին Մարկոսի:

10. Գերմանացւոց ինքնակալն Փրետերիկ Շիկամօրուս, որ
յետ քսանամեայ մարտից եւ հակառակութեան ընդ հայրա-
պետս Հռովմայ եւ ընդ իտալիոյ, յամին 1577 եկն ի Վե-
նետիկ, ուր կանխեալ էր քան զնա Պապն Աղեքսանդր Գ,
եւ ինչքեալ ներուձի հաշտեցաւ ընդ նմա եւ ընդ իտալացւոց:

11. Նոյն ինքն Շիկամօրուսն, զի էր ի Սուաբեան տոհմէ.
Իսկ տէրն Արեգան կայսրն Աւստրիոյ է:

12. Ենրիկոս Տանտուոյ դուքս Վենետկոյ 85 ամաց էր յորժամ
ընտրեցաւն ի դքսութիւն, եւ ամաց գոլով իննսուն եւ եօ-
թանց՝ դաշնակցեալ փռանգական տորմիւն խաղաց եւ էառ
հկոստանդնուպօլիս յամին 1204:

13. Ի ներքոյ նախայիշեալ առիւծուդ (9) ի կիսաբոլոր կամարի
անդ կանգնեալ կան չորք ձիք պղնձիք ոսկէզօծք, զորս յառ-
ման կոստանդնուպօլսոյ բարձին անտի Վենետկեցիք, ուր ի
Հռովմայ փոխադրեալ էր Թէոդոսի կայսեր. եւ ի Հռովմ տա-
րեալ աւանդեն Տրգատայ կամ Տիրիթայ Հայոց արքայի ընծայ
ինքնակալին, իսկ ի Հայս թուի բերեալ ի Տիգրանայ Միջ-

նոյ կամ յԱրտաշիսէ Արշակունւոյ ի ժամանակի արշաւանին իւրեանց յԵւադա եւ ի Փոքր Ասիա: Յիւս անցելոյ զարու Փռանդաց քարձեալ ի Վինետկոյ տարան զձիսն ի Բարիզ եւ անտի փոխեցան ի Վինետ, եւ վերստին դարձուցան ի տեղի իւրեանց, բայց սուղ ինչ կապտեալ ի սարից եւ ի զարդուց:

44. Պետրոս Դորիա առաջնորդ Գենուացւոց, էառ զԳիոճիա քաղաք հուպ ի Վինետիկ, եւ յաղերսել Վինետկեցւոց ի հաշտութիւն, սպառնայր զինու զօրութեամբ մտանել ի Վինետիկ եւ սանձ արկանել անսանձ ձեռքն պղծեալ: Այլ վրիպեցաւ ի յուսոյ եւ ի կենաց միանկամայն. եւ պարտեալ Գենուացւոց (յամին 1580) անձնատուրք եղեն ի Վինետկեցիս:

45. Զայր վատ սնապարծ եւ զապիկար՝ Բանթլն, Pantalone կոչեն Վինետկեցիք, եւ յաճախ յածի այս անուն ի բերանս նոցա առ առակէ եւ նշաւակէ. քերպոզս ստուգարանէ զանունս ի Բլանթլեռ, Pianta-leone, բառից որ նշանակեն ըստ ձայնին Լանթլեռ առլեռ. եւ առմիտս, զի Վինետկեցւոց նշան ազգի եւ դրօշու էր առիծ, եւ ի նուաճելն քաջութեամբ քաղաքս եւ բերդս՝ զնոյն նշան ձողաքարձ կանգնէին. վասն այնորիկ Առլեռառլեռ կոչեցան:

46. Պատմէ Պլուտարքոս ի վարս Նիկիասայ՝ զԱթենացւոց զերելոց ի Սիրակուսացւոց, երգել ի սփոփանս իւրեանց եւ յողորմ գերչացն՝ զտազս Երիպիդեայ, եւ այնու շնորհս ազատութեան գտանել ի նոցանէ:

47. Օդուէյ, Otway, թաորհրդակ անգղիացի, ծ. 1631, մ. 1683, որ պրեաց զողորմութիւնն Աւուրլիւն Վլեյթլիյ (ի Սպանիացւոց)։ — Ռեւելիֆ, Radeliffe, կին վրպասան անգղիացի, ծ. 1764, մ. 1823. յիշի սատ վասն վրպասանութեանն կոչեցելոյ Գաւլիֆ Ուրլիւյ։ — Շիւլէր, զերազոյն քերպոզաց Գերմանացւոց, որ զրեաց եւ վրպասանութիւնս երկուս, յորս զՎինետկոյ սովորոյթս եւ բարս նկարաւրէ, զմին կոչեցեալ Թաւլիֆ Վլեյթլիյ, եւ զմիւսն Տի-

«անգլ կամ Հայ: — Շէքսպիր, գերագոյն ողբերգակ բանաստեղծից Անգղիացուց. որոյ է եւ Օթելլոյ կամ Մարկոս (Սեաւ) Վենետիկ, ողբերգութիւն հուսկաւոր:

18. Շատ սիրեաց եւ ոչ սակաւ ժամանակս եկաց քերտոյն ի Վենետիկ, ուր եւ զմասն մի քերդուածոյս գրեաց:

19. Սակայն լաւ եւս լինէր ազնուագոյնս ինչ ընծայել մարդոյ համբերութեան օրինակս՝ քան զուշտ ապուշ եւ զգայլ գիշատիչ:

20. Փրիուլ կամ Ֆրիուլ, երբեմն մարդ Վենետիկոյ, սահմանակից Իստրիոյ, այսպէս կոչեցեալ յանուն քաղաքին Փորոն Յուլեայ, Forum Julii.

21. Հոետեան բարձունք, Rhætia, յԱլպեայ լեռինս, ի սահմանակցութեան Հելուեաիոյ, Տիրոլոյ եւ Լոմբարտիոյ:

22. Մեդուակոն մեծ՝ ըստ նախնեաց, յանուն Մեդուակեան տոհմի Հոետիոյ, այժմ Պրենտա գետ, ոռոգանէ զգաւառս Վենետիկոյ:

23. Արկուա, Arqua կամ Արկուատոն. Arquato, գիւղ Պաւլաւիոնի (Բատուա), յորում եկեաց Պետրարդա բանաստեղծ՝ զյետին ամս կենացն եւ մեռաւ, յ'18 յուլիսի, 1370, եւ թաղեալ կայ անդէն ի բացօթեայ շիրմի. եւ պահի ցարդ տունն եւ սենեակն եւ կահք սենեկին, որոց յայց ելանին եկք եւ բնիկք Իտալիոյ, իբրեւ յիշատակաց քերդողի եւ տարփածուի Լաւրայ, զոր երգեացն յաճախ. եւ թարգմանի Լաւրա՝ Դաւինի:

24. Փերրարա, Ferrara, քաղաք ամուր յ'ԺԳ դարու ժառանգութիւն եղեւ Եստեան տոհմի, որ պայծառացաւն անդ ղքսութեան շքով, ի ԺԵ եւ ի ԺԶ դարս:

25. Տուն բանտին յորում՝ արգել Ալփոնսոս դուքս Եստեան՝

զՏորկուատոս Տասսոյ բանաստեղծ. զոր եւ ցայսօր ցուցանեն քննասիրաց. որում եւ քերդողս անգղիացի յայց ել, եւ ժամս ձիգս ասեն եկաց ի նմին միայնիկ:

26. Գրեգորիոս, անուանի ճեմարան կամ ժողով զիտնոց իտալացւոց, որք զմեծն եւ զպանծալի բառարան լեզուին իւրեանց հրատարակեցին, եւ դատաստան նոցին օրէնք համարին. բայց խստութեան օրինաց նոցին կամ չհաւանութեան՝ յաղթող ասէ քերդողս զՏասսոյ. նոյնպէս եւ անաչառ բանագատութեան Պուալոյի քերդողի զաղղիացւոյ, որ ոչ հաւանէր ըստ Պայոլնի՝ թէ յաղթիցէ իտալացին՝ գաղղիական նոյնաձայն եւ տաղտուկ տաղաչափութեան. սակայն չափազանց թուի մեղադրութիւնդ. անհարթ է զգօն ականջաց չզգալ զքերաղանց ներդաշնակութիւն իտալական լեզուի եւ չափաբանութեան:

27. Գծիսերգու պուէտն եւ Տուսկեան հայրն եւ Մաղկունին, նոյն ինքն է Տանդէ հայր՝ իտալական քերդողութեան, որ յերիս քերդուածո հրգեաց զԻծոխս, զՔաւարան եւ զԱրքայութիւն, եւ զերեսին միանգամայն կոչեաց Աստուածային Զաւեշտ կամ Թատր, La divina Commedia. Ապետաց գովասանն է Արիոստոյ, որ ի գիւցաղական քերդուածն Ուլանդ Մուլթին կամ Գիւրիոս, Orlando Furioso, հրգէ զկրօնս եւ զգործս արի արանց եւ ասպետաց միջին դարուց. եւ նմանեցուցանէ զնա քերդողս՝ Սկոտայ (Walter Scott) գերահռչակ արձակաբան վիպասանի Սկոզտացւոյ՝ մերոյ գարուս հեղինակի. եւ փոխադարձաբար զհամազգին իւր՝ կոչէ Արիոստոյ հիւսիսային, եւ զիտալացին՝ Սկոտ հաւաւային:

28. Զառաջինն յեկեղեցւոյ Բենեդիկտեանց թաղեալ կայր մարմին Արիոստոյ ի Փերրարա, եւ կիսանդրի ի վերայ շիրմին երկաթակուռ դափնեձեւ պսակաւ՝ որ շանթաչար լեալ երբեմն անկաւ. զայս դէպս յիշէ քերդողս եւ ի չքմեղս կացուցանէ ի կասկածանաց թերահաւատից:

29. Այս տունս եւ որ զկնի սորին՝ ազատ իմն թարգմանու-

թիւն է գերահռչակ չորեքտասանտողեայ նուագի քնարեր-
գակին խաղացւոյ Ֆիլիպայայ, որ ընդ աննմանն դասի
սրտառուչ եւ գեղեցիկ երգոց:

50. Մտերիմ բարեկամ Տուլեայ Կիկերոնի՝ Սերվիոս Սուլ-
պիկիոս, որ նաւելով զննէր զմնացորդս քաղաքացն Ելլադայ:

51. Անոս գետ, Arnus, Arno, ոռոգանէ զՏոսկանա եւ
թափի ի Միջերկրական ծով: — Ետրուրական Աթէնք կոչէ
զՓլորենտիա կամ Ֆիորենցա (Ծագկաւան) մայրաքաղաք
Տոսկանայ, որ է երկիր նախնի Ետրուրացւոց եւ Տոսկեանց:

52. Անուանի անդրի Աստղկան, որ Մեդիկեանն կոչի, մի ի
հրաշակերտից յունական ճարտարութեան համարեալ. որում
շոայլէ քերվողն գովութեամբ:

53. Հերա, Աթինաս, Անահիտ եւ Աստղիկ դիցունիք վիճելով
վասն գեղոյ իւրեանց՝ դատաւոր ասեն կացուցեալ զհովիւ մի
Տրովացի կամ զՊարիս գորդի Պախամու Տրովացւոցն ար-
քայի, եւ նորա զԱստղիկ ասացեալ գեղեցկագոյն:

54. Այսինքն՝ կապկաբար նմանողի:

55. Անուանի գերեզմանատուն Փլորենտիոյ:

56. Միբայէլ-Անգելոս, Միքելանճէլոյ ըստ իտալացւոց, մե-
ծահանճար անդրիագործ, ճարտարապետ եւ նկարիչ: —
Ալֆիերի գերագոյն ողբերգակ քերվողաց իտալացւոց:

57. Գալիլէոս, հայր նորոց աստեղաբաշխից, հեռագիտակին
գտող, եւ շարժմանն երկրի վարդապետող:

58. Խորադէտ պատմագիր իտալացւոց:

59. Կանովա գերագոյն յանդրիագործս նորոց դարուց. ծնեալ

ի Բոստանիոյ փոքրու գեղջ Տրեվիզ գաւառի, յամին 1757, եւ անդ թաղեալ, 1822, ի հոյակապ տաճարի յիւրում գաստակերտի:

40. Պոգաչիոյ, հայր իտալական արձակ մատենագրութեան:

41. Զի քան զամենայն բարբառս Իտալացւոց՝ Տուսկեանն՝ այսինքն Տոսկանացին՝ քաջ ընտիր եւ հեշտալուր է:

42. ԶՀռահնա քաղաք՝ կոչէ յետին ամրոց տկարացեալ ինքնակալութեանն Հոովմայ:

43. Տես զժանօթութիւնն 25:

44. Անդրիագործութիւն եւ նկարչութիւն:

45. Լիճն Տրասիմենեայ այժմ՝ կոչեցեալ Լիճ Պերուճիոյ, առ որով Աննիբալ տարաւ յաղթութիւն մեծ ի վերայ Հռովմայեցւոց, 217 ամաւ յառաջ քան զթուական Փրկչին:

46. Sanguinetto, Սանկւէտէթո, որ նշանակէ Արիւնիկ:

47. Կլիտոմնոս գետ հնոյն Ումբրիոյ. կան աւերակք տաճարի յեզր նորին, ընդ մէջ Ֆուլինիոյ եւ Սպոլետոյ քաղաքաց:

48. Վիլինոյ կամ Գեոնի, յանուն գեղջ եւ քաղաքի՝ մեծ եւ անուանի սահանք ջրոց մերձ ի Ռեդի քաղաք. վտակն Վիլինոյ եկեալ յերկրէ Նէապոլսոյ եւ գործեալ զջրվէժն՝ թափի ի Ներա գետ:

49. Գետ դժոխոց, ըստ Յունաց առասպելեաց:

50. Ապենին կամ Ապենեան լեռինք, պար երկայնաշար, որ յԱպիանց շառաւիղեալ ձգի ընդ բովանդակ երկայնն Իտալիոյ:

51. Կուսան լեանն, Jungfrau, բարձրագոյն ի Պեռնեան լե-
րինս Զուիցերեայ: — Սպիտակ լեանն յԱլպեայս, բարձ-
րագոյն լերանց Եւրոպիոյ, 4807 չափ (մետր):
52. Կիմեռ լեանն յԵպիւռոս:
53. Շանթակատար լիրինք, ըստ Յունաց՝ Ակրոկերաւոսս,
յԵպիւռոսս, որ է այժմ Եանեա:
54. Սորակտեան լեանն, իբր 30 մղոնաւ ի հիւսիսի Հոով-
մայ, ի հնուժն տաճար Ապոլոնի կայր ի գաւաթանն, եւ
Փերոնիայ դիցուհւոյ ի ստորոտսն. այժմ կոչի Ս. Ովրեա-
տէս կամ Ս. Սեղբեստրոս լեանն:
55. Որատիոս կամ Ովրատիոս:
56. Նիոբէ՝ ըստ առասպելեաց՝ դուստր Տանտաղոսի, վասն
բազմածնունդեանն արհամարհեալ զԼատոնէ մայր Ապոլոնի
եւ Արտեմիայ՝ զրկեցաւ յորդոցն, զորս նետահար սպանին
հարաւատքն ճեռք Լատոնեայ. եւ դից զթացեալ յանդա-
ղար արտասուս թշուառական մօրն՝ փոխեցին զնա յարձան
ապառաժ, յորմէ հոսէին հանապազ կայլակք ջրոյ:
57. Կապիտոլիոն, Capitolion. Բլուր եւ ահառն հնոյն Հոով-
մայ, ուր կառուցեալ էր գերահռչակ տաճարն Արամազդայ,
զորոյ տեղին ունի մեծ եկեղեցի Տիրամօրն ի Ե կամ Զ
դարէ եւ այսր:
58. Եւրֆա, յունական ձայն, ըստ բուն ազգային հնչման՝
Եւրֆա, այսինքն՝ Գաբ:
59. Տուլիոս Կիկերոն՝ գերագոյն ճարտասանից. Վիրգիլիոս՝
գերագոյն բանաստեղծից, Լիւիոս՝ գերագոյն պատմաբանից
Լատինաց:
60. ԶԳրոմուելայ ասէ, որ յ'5 ամսեան սեպտեմբերի յաղթեաց

- ի Տընպար, յ'5 նորին աֆոյ էառ զպսակ իշխանութեան,
 եւ դարձեալ յերրորդի աւուր նորին ամսեան մեռաւ:
61. ԶՊոռպէի անկրւոյն ասէ, զհակառակորդին կեսարու, զոր
 ոմանք նոյն իսկ համարին՝ առ որով սպանաւն կեսար յատենի
 ծերակուտին:
62. Պղնձեայ անդրի Հոովմայ, որ է գայլ մատակ՝ յորմէ դին
 Հոեմոս եւ Հոեմուլոս երկուորեակք. յոր շանթ երբեմն
 անկեալ եւ խանդարեալ է:
63. Մեծն Նաբուէոն, զոր ընդ Յուլիոսի կեսարու կշռէ եւ
 ստորագրասէ:
64. Ակնարկէ ի հռչակաւոր բան կեսարու, Veni, Vidi,
 Vici. Եկի, տեսի, յաղթեցի. զոր դրեաց առ իւրան, յոր-
 ժամ արագ արագ ի վերայ հասեալ Փառնակայ՝ որդւոյ Միհր-
 դատայ մեծի՝ ի պարտութիւն մատնեաց:
65. Եպերէ զարարս Նաբուէոնի եւ ներքողէ զՎաշինկդոն՝
 զազատարարն Ամերիկացւոց:
66. Շիրիմ է կեկիլիայ Մետելլայ կնոջ Կրասոսի, կառու-
 ցեալ ի վերայ Ապպեան պողոտային:
67. Աւա՛ղ հանճարոյդ, զոր այսպէս զերկրաւ զառածեալ՝ ան-
 յուսուլթեամբ բարբառնչես:
68. Մի յեթմանց բլրոց յորոց վերայ կառուցեալ էր Հոովմ,
 եւ են արդ ի նմա փուլք եւ միացուածք հին շինուածոց:
69. Նոյն ինքն Պալատինեան բլուրն:
70. Աշտարակաձեւ սիւն յիշատակաց Տրայիանոսի կայսեր,
 յորոյ գազալթան ամբարձեալ կայ արդ անդրի Ս. Պետրոսի
 Առաքելոյ, որպէս եւ Ս. Պօղոսի ի սեանն Աւրեղիանու
 կայսեր:
71. Տարպեան վախր ի Կապիտուլիոն լերին, ուր թաղեցաւ

Տարպէս դուստր Տարպէոսի քաղաքապետի Հռովմայ, ընդ վաճանօք եւ ընդ ասպարանջանօք զինուց Սաբինացւոց՝ որոց մատնեալ էր զՀռովմ, եւ վարձ մատնութեանն խնդրէր զապարանջանս եւ զքայռամանեակս նոցին: Ընդ այն վախս յետ այնորիկ գահավիռէին զմատնիչս՝ Հռովմայիցիք:

72. Փորոմլ, Forum. այսպէս կոչէին Հռովմայիցիք զգլխաւոր հասարակաց հրապարակ քաղաքաց իւրեանց, ուր ժողովէին ի քննութիւն դատաստանաց եւ առեւտրի.

73. Բիէնցի, ծ. ի Հռովմ, 1310, մ. 1334. ճարտարասան քաջ եւ նօտար ի տան քահանայապետին. զորոյ բացաբնակութիւն յԱւինիոն՝ պատճառս առեալ՝ զրդռեաց զժողովուրդն եւ անուանեցաւ Տրիբուն, յամին 1347. եւ թեկն ածելով զիշխանութեան բովանդակ Խաւիթոյ՝ մերժեցաւ ի միւսում ամի, եւ փախստական լեալ ձերբակալ եղեւ. դտեալ շնորհս վերստին դարձաւ ի Հռովմ եւ յօդեցաւ ի ծերակոյտն. եւ անբրէն զառածեալ յիշխանասիրութիւն՝ սպանաւ ի ծառայէ միոջէ:

74. Եգերիա կին էր Նումայի Պոնպիլեայ, ըստ Ովիդեայ. աղբիւր ջրոյ գործեաց ի քարայրի, Յաւերժից նուիրեալ հարսանց. եւ կայ մնայ ցայսօր՝ զշինողին կրելով զանունս. եւ է վայր զբօսանաց տիկնայց Հռովմայ:

75. Կոլիսէ, Colisæum, կամ Փլաւեան ամփիթէատրոն, մեծագոյն թատերց Հռովմայ, որ տանէր արս իբրեւ ինն բիւր. եւ ուր յաճախ գազանամարտքն լինէին, եւ կոչեցաւ այսպէս վասն անհեղեղ ընդարձակժութեանն. քանզի Կլլս մեծ եւ խոշոր լսի ըստ յոյն լեզուի: Մեծագոյն է ի մնացուածս աւերակաց շինուածոց նախնեաց, եւ տակաւին կանգուն կայ մեծաւ մասամբ:

76. Նեմեսիս, դիք վրիժուց, ըստ առասպելեաց. Արամազդայ եւ Հարկի դուստր, կամ Ովկիանու եւ Գիշերոյ, զոր կերպարանեն թեւաւոր, կրելով օձս եւ շանթիս:

77. Ովրեստէս որդի Ագամեմնոնի սպանելոյ կամակցութեամբ

կնոջն Լիլիւտեմհետրեայ . պատուէր առեալ յանուրջս ի
 հօրէն՝ սպան զմայր իւր, վասն որոյ զառն բազումս տանջիւր
 յԱրհաւարաց դժոխայնոց եւ փախստական լինէր, մինչեւ շի-
 ջաւ ցատուիմ դից. զայս դէպս առին յողբերգել քերդողք
 ճարտարք:

78. Յանոսեան ակնարկութիւն. — Յանոս՝ ըստ առասպելեաց
 որդի էր Ապոլոնի, եւ գաղթականութեամբ անկեալ յիտա-
 լիա՝ կառոյց դաստակերտ յիւր անուն ի վերայ միոյ ի
 բլրոց Հռովմայ, եւ ասպնջական լեալ Սատուռնոսի դից հա-
 լածելոյ յերկնից՝ ընկալաւ ի նմանէ շնորհս տեսանելոյ զան-
 ցեալն եւ զապառնին. վասն այնորիկ եւ կրկնադէմ կեր-
 պարանի:

79. Ակնարկէ ի գեղաբանդակ կենայ անդրի սուսերամարտի
 օրհասականի, որ համարի գաղափարեալ ի պղնձեայ ան-
 դրոյն ձուլելոյ ի Կոնսթալոսէ:

80. Պանթէոն, որ ըստ յունական ձայնին նշանակէ Ամենայն
 դից, զի ամենայն խառնադանճին Ուիւմպեայ նուիրեցին
 զայն Հռովմայեցիք. կանգուն կայ մեծատարր տաճարն քո-
 լորշի. վասն որոյ եւ այժմ Բւլշ-է կոչի ի ռամկաց, Ro-
 tonda, եւ նուիրեալ է Տիրամօր Մարտիրոսաց:

81. Այսինքն, որք աղօթեն շարիւք ուլանց, որ է համարիչն
 կամ վարդարանն:

82. Աւանդութեամբ պատմի ցարդ ի Հռովմ, եթէ զհայր վա-
 տապարտեալ ի բանտ մահու՝ անուցանէր դուստրն ծնողասէր
 իւրով իսկ կաթամբ. եւ տեղի բանտին ասին էր այժմեան
 Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն վայր:

83. Ադրիանու դաստակերտ, այժմ կոչի Ս. Հրեշտակի բերդ,
 Castel Sant' Angelo. Ադրիանոս կայսր շինեաց զայն ան-
 ճեղհէ իմն շիրիմ վասն իւր, թերեւս մեծագոյն շիրմաց եւ
 աննմանադոյն. պատասպարան է արդ և ամրոց Հռովմայ:

84. Գմբէթ տիեզերահոջակ մեծի տաճարի Ս. Պետրոսի:

85. Ի բնագրին՝ Ապեան լեռն:

86. Լայոկոֆն որդի Պոխամու եւ քուրմն Ապոլոնի, հակառակէր իշխանաց Տրովացոց չմոծանել ի քաղաք անդր զձին փայտակերտ, զոր Յոյնք նուէր իմն կարծեցուցանէին առնել, եւ հարկանէր զնոյն գեղարդեամբ. եւ ահա օձք վիշապք պատեալ զնովաւ եւ զերկոքումբք որսկօքն՝ հեղձուցանէին չարատանջ: Հրաշակերտ անդրի սոցա հելլենական ձեռին գործ՝ դտաւ ի սկիզբն ժջ դարու յազարակս Տիտոսի եւ եղաւ ի Վատիկան:

87. Ապոլոնի անդրին գեղեցկագոյն համարեալ յառնապատկերս ճարտարեալս ի նախնեաց, կայ ի պատշգամսձեւ ծայր դահլճի միոյ ի Վատիկան, վասն որոյ եւ Ապոլոֆն պատշգամին կոչի, Apollo del Belvedere,

88. Ողբայ զմահ Կարլոդգայ դստեր Գէորգեայ Դ Թագաւորին Անգլիոյ, որ դժուարածին լեալ մեռաւ. որպէս եւ ուստրն նորընծայ:

89. Նեմի գիւղ մերձ յԱլբանոյ, ուր ասեն ճեմիլ Եգերիայ ի պուրակս տաճարին Արտեմեայ:

90. Ալբանոյ, քաղաքաւան, ամարանոց Հռովմայեցոց, առերի հնոյ քաղաքին Երկայն Ալբա կոչեցելոյ:

91. Սկիզբն Էնէականի շիւքագններդութեան Վիրգիլեայ:

92. Կիկերոնի Տուլլիոսի ամարանոց տուն եւ ազարակք ի Տուսկուլոն գեղջ, որ է այժմեանս Ֆրասկադի:

93. Ռոդգա Ճիովանէ գիւղ է աւերակ, եւ մասն հնոյ երկրին Սարինացոց:

94. Կալբէ եւ Աբիւլէ՝ անուանք անդրեաց Հերակլի, զոր կանգնեաց ի նեղուցն Կադեսայ, այսինքն է հրուանդանն Ճիպրալդարայ:

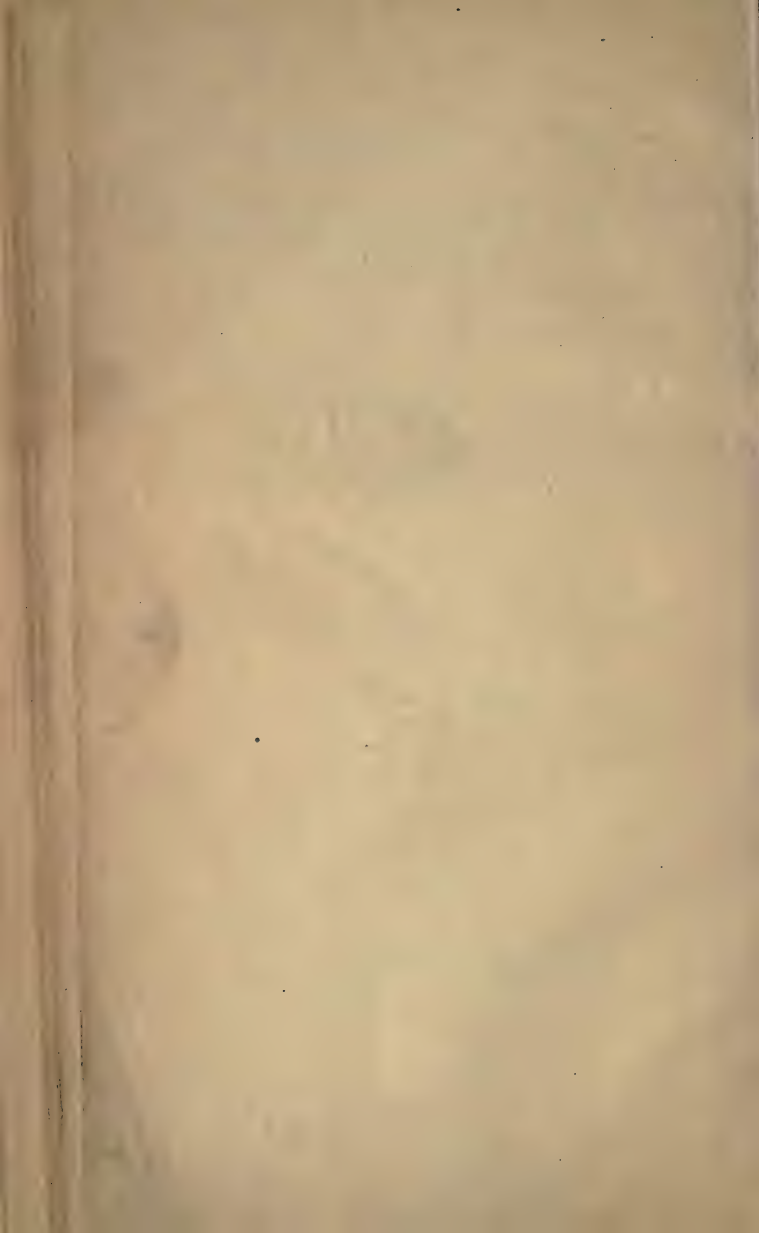
95. Սիւմպեդաւ կամ Կիւանեան պարեխք՝ ի Թրակեանն Վլասփոր, ի մուտս Սեաւ ծովու:

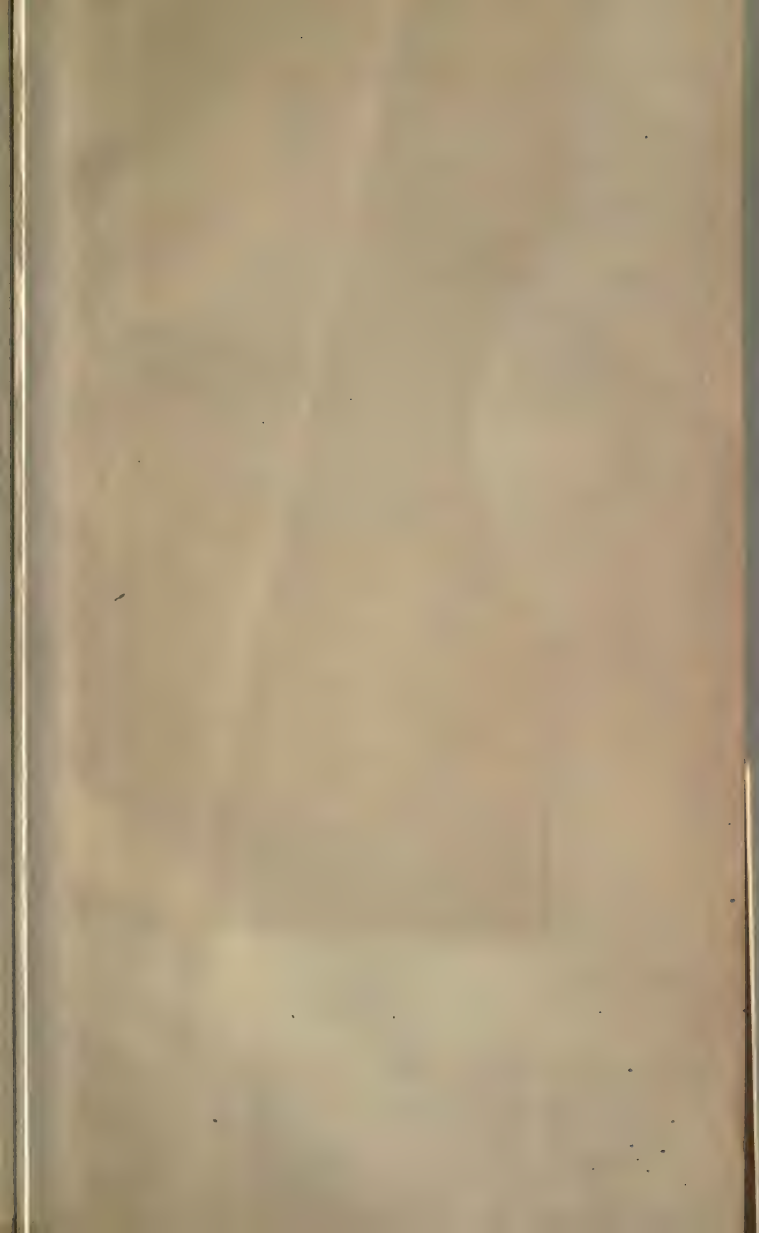
96. Արմադա, այսպէս կոչէր Անյաղթն անուանեալ տորմիդ նաւաց հարիւր երեսուն եւ հնգից, զոր Փիլիպպոս^Բ արքայ Սպանիացւոց՝ յամին 1588 առաքեաց ընդդէմ Անգլիացւոց. այլ մըրիկք եւ թշնամիք վատթարեցին զայն, եւ սակաւք ի նաւացն զերծան:

97. Տրափալկար հրուանդան ի նեղուցն Ճիպրալգարայ, ուր Նելսոն ծովապետ անգլիացի խորտակեաց զնաւատորմն Փանկաց եւ Սպանիացւոց, եւ ինքն վիրաւորեալ մեռաւ, (1804). յետ մարտին մըրիկ մեծ անկեալ ի ծովն՝ տալինապ եւ փնաս անհնարին հասոյց յաղթողացն եւ յաղթեւոց:

98. Կօշիկ՝ նշան բազմաշրջութեան պանդխտի, եւ խեցեակն՝ առձեռն ըմպանակ նորին:

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PR
4357
.5
1901

Byron, George Gordon Noël
Byron
Italy 4th

